

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSPiO.WP.4822.3.2016.GM

Druk nr 893

Warszawa, 22 września 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Sprawozdanie z realizacji Programu
Ograniczania Zdrowotnych Następstw
Palenia Tytoniu w Polsce w 2015 roku.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Zdrowia do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

(-) Beata Szydło

RADA MINISTRÓW

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI PROGRAMU
OGRANICZANIA ZDROWOTNYCH
NASTĘPSTW
PALENIA TYTONIU W POLSCE
W 2015 ROKU**

PODSTAWA PRAWNA:

Art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r.

o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych

(Dz. U. z 2015 r. poz. 298 i 1916 oraz z 2016 r. poz. 960 i 1331)

Warszawa, 2016

Opracowanie:
Główny Inspektorat Sanitarny

Spis treści	- 3 -
Wstęp	- 5 -
Zadania programu i ich realizacja w roku 2015	- 7 -
Zadanie 1. Monitorowanie sytuacji w zakresie używania i uprawy tytoniu	- 7 -
1.1. Prowadzenie regularnych badań w zakresie zachowań i postaw wobec palenia tytoniu	- 7 -
1.2. Kontrola dodatków do wyrobów tytoniowych	- 10 -
1.3. Monitoring uprawy tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej	- 11 -
1.4. Prowadzenie badań monitoringowych i urzędowej kontroli zawartości substancji szkodliwych dla zdrowia w wyrobach tytoniowych, wprowadzonych do obrotu handlowego	- 13 -
Zadanie 2. Skuteczna ochrona przed dymem tytoniowym	- 13 -
2.1. Doskonalenie istniejących rozwiązań prawnych	- 13 -
2.2. Przeprowadzanie kampanii informacyjnych poprzedzających i towarzyszących wprowadzeniu nowych rozwiązań prawnych	- 16 -
2.3. Mobilizowanie środowisk lokalnych (miasta, powiaty, gminy) do realizacji własnych projektów mających na celu tworzenie przestrzeni publicznej wolnej od dymu tytoniowego	- 16 -
2.4. Mobilizowanie i wspieranie zakładów pracy w tworzeniu bezpiecznych i higienicznych warunków pracy z uwzględnieniem pełnej ochrony przed dymem tytoniowym	- 17 -
2.5. Systematyczna i skuteczna egzekucja przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych	- 20 -
Zadanie 3. Oferowanie pomocy w leczeniu uzależnienia od tytoniu	- 24 -
3.1. Organizacja szkoleń dla personelu medycznego, na których poruszana jest problematyka szkodliwości palenia tytoniu oraz problematyka przeprowadzania minimalnych interwencji antytytoniowych	- 24 -
3.2. Zapewnienie osobom palącym dostępu do specjalistycznej terapii	- 25 -
3.3. Działania prowadzone przez Telefoniczną Poradnię Pomocy Palącym	- 26 -
Zadanie 4. Informowanie i ostrzeganie o ryzyku zdrowotnym związanym z używaniem tytoniu	- 27 -
4.1. Działania prowadzone przez Ministerstwo Obrony Narodowej	- 27 -
4.2. Działania prowadzone przez Centralny Zarząd Służby Więziennej	- 29 -
4.3. Działania prowadzone przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	- 38 -
4.4. Działania prowadzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej	- 45 -
4.5. Działania prowadzone przez Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie	- 53 -
4.6. Działania prowadzone przez Główny Inspektorat Sanitarny	- 55 -
4.7. Działania prowadzone przez Ministerstwo Środowiska	- 65 -
Zadanie 5. Eliminowanie praktyk marketingowych naruszających zakaz reklamy i promocji wyrobów tytoniowych	- 66 -
5.1. Doskonalenie norm prawnych umożliwiających eliminowanie działań marketingowych niezgodnych z prawem i polityką zdrowotną państwa	- 66 -

5.2. Koordynacja i usprawnianie nadzoru nad rynkiem wyrobów tytoniowych w celu skutecznego eliminowania naruszeń prawa.....	- 66 -
Zadanie 6. Wdrażanie ekonomicznych i administracyjnych stymulantów ograniczania konsumpcji wyrobów tytoniowych.....	- 69 -
6.1. Prowadzenie polityki podatkowej, mającej istotny wpływ na popyt rynkowy i konsumpcję wyrobów tytoniowych, sprzyjającej ograniczeniu palenia tytoniu, w tym niwelowanie różnic cenowych między papierosami fabrycznymi i tytoniem do palenia przeznaczonym do skręcania papierosów	- 69 -
6.2. Dokonywanie oceny dostępności ekonomicznej wyrobów tytoniowych. Ograniczanie dostępności wyrobów tytoniowych pochodzących z nielegalnych źródeł.....	- 71 -
Warunki organizacji POZNPT	- 79 -
Międzyresortowy Zespół Koordynacyjny	- 79 -
Finansowanie programu	- 80 -
Podsumowanie i wnioski	- 81 -
Wskaźniki realizacji zadań Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce w 2015 roku	- 84 -

Rok 2015 był drugim rokiem realizacji edycji „Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu. Cele i zadania na lata 2014–2018” (POZNPT) przyjętego przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 8 lipca 2014 r. Program określa priorytetowe cele i zadania na lata 2014–2018, na jakich powinny opierać się działania związane z redukcją zagrożeń wynikających z palenia tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej. Celem tej edycji POZNPT jest ograniczenie ekspozycji na dym tytoniowy (w odniesieniu do czynnego i biernego palenia tytoniu) w społeczeństwie polskim. Realizacji powyższego celu służą następujące cele szczegółowe:

- 1) zapobieganie zwiększaniu się liczby osób rozpoczynających palenie;
- 2) zapobieganie wzrostowi narażenia na dym tytoniowy w miejscach użyteczności publicznej;
- 3) tworzenie odpowiednich regulacji prawnych umożliwiających realizację skutecznej polityki ograniczania używania tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) zwiększenie wiedzy na temat szkodliwości palenia wyrobów tytoniowych wśród dzieci i młodzieży;
- 5) zmiana postaw wobec palenia tytoniu, zmierzająca w kierunku marginalizacji tego zjawiska w społeczeństwie;
- 6) zwiększenie liczby osób rzucających palenie.

W wyniku dotychczas prowadzonych edycji programu nastąpiły wyraźne zmiany w zachowaniach zdrowotnych Polaków. Zgromadzone dane pokazują, że zahamowanie w latach 90-tych wzrostu odsetka codziennych palaczy można uznać za zjawisko trwałe. O ile w latach 1990–1994 codziennie paliło w Rzeczypospolitej Polskiej 51% mężczyzn i 25% kobiet¹, to w 2015 r. odnotowano odpowiednio 31% palących mężczyzn i 18% kobiet. Ogółem w 2015 r. paliło 24% społeczeństwa polskiego, gdzie dla porównania w 2013 r. – 27%, a w 2011 r. – 31%². Utrzymanie korzystnych tendencji w dynamice zjawisk zdrowotnych, zainicjowanych kolejnymi edycjami programu, wymaga kontynuacji jego realizacji.

Działania profilaktyczne i interwencyjne podejmowane w ramach programu są bardzo zróżnicowane, podobnie jak zróżnicowane i wieloczynnikowe są okoliczności rozpoczynania

---

¹ „Palenie tytoniu w Polsce – obraz zjawiska, nowe trendy i wyzwania”. Zatoński W., Przewoźniak K., Gumkowski J. (2006).

² TNS Polska dla GIS – Ogólnopolskie badanie ankietowe na temat postaw wobec palenia tytoniu (2015)

palenia tytoniu i trwania w uzależnieniu. W działaniach tych uczestniczą zainteresowane resorty i urzędy, stosownie do swych kompetencji i nadzorowanych obszarów gospodarki narodowej. Rolę koordynatora wśród podmiotów realizujących program pełni Minister Zdrowia, który powierzył zarządzanie programem Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu.

Przedstawione poniżej sprawozdanie dotyczy działań podjętych w ramach realizacji POZNPT w 2015 roku.

ZADANIE 1. MONITOROWANIE SYTUACJI W ZAKRESIE UŻYWANIA I UPRAWY TYTONIU

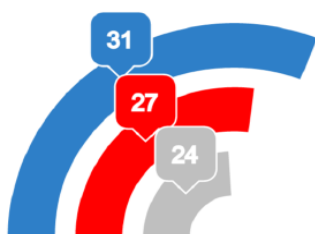
1.1. PROWADZENIE REGULARNYCH BADAŃ W ZAKRESIE ZACHOWAŃ I POSTAW WOBEC PALENIA TYTONIU

Na zlecenie Głównego Inspektoratu Sanitarnego, w dniach 10–15 lipca 2015 r. zostało przeprowadzone badanie na temat postaw i zachowań w stosunku do palenia papierosów.

Badanie zrealizowane zostało w ramach badania wielotematycznego Omnibus na reprezentatywnej, ogólnopolskiej próbie 1004 osób w wieku 15+, techniką CAPI. Próba miała charakter losowo-kwotowy – zapewniła losowy dobór lokalizacji do badania i gwarantowała zgodność struktury próby ze strukturą populacji.

Od 2011 roku zauważalna jest tendencja spadkowa odsetka regularnych palaczy

■ 2011 (31%) ■ 2013 (27%) ■ 2015 (24%)

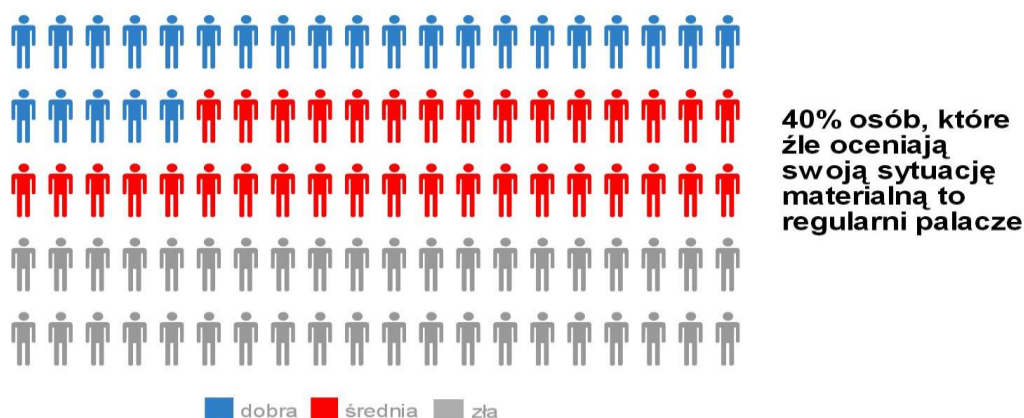

Rys. 1 Tendencja spadkowa odsetka regularnych palaczy na przestrzeni lat 2011–2015

Analiza uzyskanych wyników pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

- 1) nadal znacząca część Polaków w wieku 15 i więcej lat – jedna czwarta (24%) – regularnie (codziennie) pali tytoń;
- 2) od 2011 roku zauważalna jest jednak tendencja spadkowa odsetka regularnych palaczy – z 31% w 2011 r. do 24% w 2015 r.;
- 3) podobnie jak w poprzednich pomiarach, na niskim poziomie nadal utrzymuje się odsetek dorosłych Polaków, którym udało się zaprzestać palenia (16% ogółu, 18% mężczyzn i

- 15% kobiet);
- 4) spośród osób, które były regularnymi palaczami, ale rzuciły palenie blisko jedna czwarta (27%) przestała palić w ciągu ostatniego roku;
  - 5) w populacji mężczyzn, odsetek nigdy niepalących (50%) zrównał się z odsetkiem kiedykolwiek palących (50%). Wśród kobiet odsetek nigdy niepalących jest natomiast znacząco wyższy od odsetka kiedykolwiek palących (66% wobec 34%);
  - 6) 13% spośród nałogowych palaczy zaczęło palić tytoń w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wśród mężczyzn odsetek ten wynosi 14%, natomiast wśród kobiet 12%;

Rys. 2 Ocena swojej sytuacji materialnej przez regularnych palaczy

- 7) czynnikiem najsilniej determinującym palenie jest nie płeć, wiek czy wykształcenie, ale sytuacja materialna. Zdecydowanie najwyższe odsetki palących notuje się wśród bezrobotnych (55% ogółu) oraz wśród osób źle oceniających swój status materialny (42% ogółu), a najmniej wśród osób z wyższym wykształceniem (12% z nich pali) oraz dobrze oceniających swoją sytuację ekonomiczną (19% z nich pali);
- 8) 7% Polaków zadeklarowało, że przynajmniej raz palili e-papierosa;
- 9) większość palących Polaków zaczęła codziennie palić tytoń w młodym wieku (na ogół między 15 a 19 rokiem życia: 63% mężczyzn i 53% kobiet) i pali dużo papierosów (58% mężczyzn i 35% kobiet – co najmniej paczkę papierosów dziennie);
- 10) niespełna jedna trzecia regularnie palących (30%) podjęła w ciągu ostatniego roku próbę zaprzestania palenia, a nieco ponad jedna trzecia palaczy (35%) planuje rzucić palenie w najbliższym czasie;
- 11) tak jak i w latach ubiegłych, tak i teraz nadal większości palaczy zdarza się palić w obecności osób niepalących. Co czwarty palący Polak przyznaje, że bywa, że pali

- w obecności dzieci (23% mężczyzn i 24% kobiet), natomiast w obecności kobiet ciężarnych zdarza się zapalić 12% palącym mężczyznom i 14% palącym kobietom;
- 12) 39% Polaków mówi, że w ich domach pali się tytoń. Częściej jednak jest on palony na zewnątrz lub w miejscach specjalnie do tego celu wyznaczonych. Całkowity zakaz palenia w domu (61%) jest zdecydowanie częstszym zjawiskiem niż nieograniczona swoboda palenia (13%);
- 13) w miejscach publicznych Polacy najczęściej narażeni są na bierne palenie na przystankach i w obiektach komunikacji (25%), w barach i pubach (19%) oraz dyskotekach i klubach muzycznych (11%) a także w zakładach pracy (11%);

NARAŻENIE NA BIERNE PALENIE

DOM:

39% Polaków mówi, że w ich domach pali się tytoń

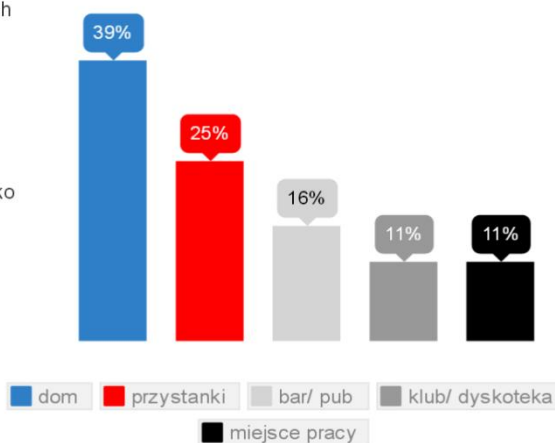
z czego:

13% respondentów przyznaje, że w ich domach tytoń pali się bez ograniczeń

U 18% respondentów, pali się tylko na zewnątrz (balkon, taras)

PRZYSTANKI KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ:

25% Polaków jest narażona na kontakt z dymem tytoniowym na przystankach komunikacji miejskiej

LOKALE GASTRONOMICZNO - ROZRYWKOWE:

16% Polaków styka się z dymem tytoniowym w barach lub pubach

11% osób jest narażanych na bierne palenie w dyskotekach i klubach muzycznych

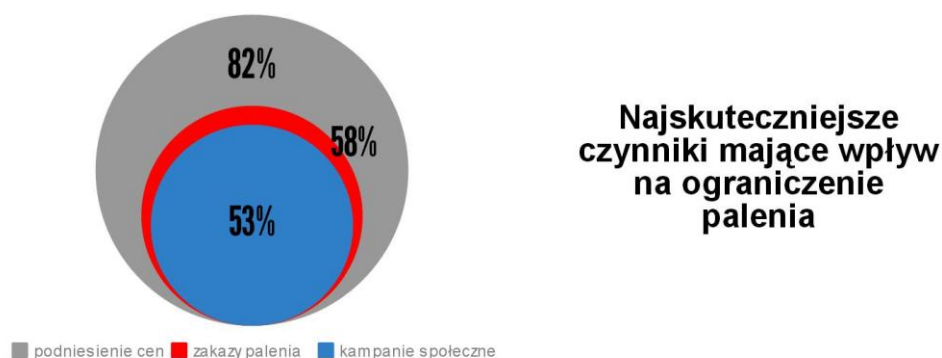
ZAKŁAD (MIEJSCE) PRACY:

11% Polaków jest narażona na kontakt z dymem tytoniowym w miejscu pracy

Rys. 3 Narażenie na bierne palenie w domu, przystankach komunikacji miejskiej, lokalach gastronomiczno-rozrywkowych oraz zakładach pracy

- 14) niepokojący wydaje się wzrost, w stosunku do roku 2013, odsetka osób w wieku 15 –19 lat narażonych na wdychanie dymu tytoniowego na terenie placówek edukacyjnych (z 7% w 2013 roku do 18% w 2015 roku);
- 15) Polacy są niemal równo podzieleni, jeśli chodzi o opinie na temat tego, jak w miejscach publicznych przestrzegany jest zakaz palenia. 48% Polaków jest zdania, że zakaz ten jest przestrzegany, natomiast 45% jest przeciwnego zdania. 7% nie ma w tej sprawie jednoznacznej opinii;

- 16) wielu Polaków, przede wszystkim palących, zetknęło się z jakąś formą promocji i marketingu papierosów; najczęściej w postaci reklamy papierosów w punktach sprzedaży (41% palących) oraz sprzedaży w promocyjnej cenie (30% palących);
- 17) z informacjami na temat możliwości rzucenia palenia Polacy zetknęli się najczęściej u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (31% palących) oraz w kampanii społecznej (27% palących);
- 18) za trzy najsukuteczniejsze czynniki ograniczające palenie Polacy uważają podniesienie cen papierosów (82% wskazań), wprowadzenie zakazów palenia w miejscach publicznych (58%), a także prowadzenie kampanii społecznych i medialnych oraz programów prozdrowotnych (53%).

Rys. 4 Najsukuteczniejsze czynniki mające wpływ na ograniczenie palenia tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej

1.2. KONTROLA DODATKÓW DO WYROBÓW TYTONIOWYCH

Zgodnie z art. 8a ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 298 i 1916 oraz z 2016 r. poz. 960 i 1331), producent lub importer wyrobów tytoniowych, nie później niż do dnia 31 grudnia każdego roku, przedstawia ministrowi właściwemu do spraw zdrowia wykaz wszystkich dodatków i ich ilości, używanych w danym roku do produkcji tych wyrobów, z podziałem według marek i rodzajów. Do powyższego wykazu producent lub importer dołącza oświadczenie uzasadniające stosowanie każdego dodatku w danym wyrobie tytoniowym oraz określające jego funkcje i kategorie. Producent lub importer dołącza również wszelkie będące w jego posiadaniu dane toksykologiczne dotyczące stosowanych dodatków w postaci spalonej lub niespalonej, w zależności od sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem skutków zdrowotnych, w tym skutków uzależniających. Wspominany wykaz sporządzany jest w porządku malejącym, według masy

każdego dodatku zawartego w wyrobie. Wykaz ten zostaje podany do publicznej wiadomości w Dzienniku Urzędowym ministra właściwego do spraw zdrowia, uwzględniając potrzebę ochrony tajemnicy handlowej producenta lub importera.

W dniu 25 lutego 2015 r. opublikowano obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lutego 2015 r. w sprawie wykazu dodatków stosowanych w roku 2013 do produkcji wyrobów tytoniowych (Dz. Urz. Min. Zdrow. poz. 11).

1.3. MONITORING UPRAWY TYTONIU W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Według wstępnych danych powierzchnia uprawy tytoniu w 2015 r. wyniosła ok. 12 972 ha. Ponad 77% ogólnej powierzchni uprawy stanowiły plantacje odmian tytoniu jasnego z grupy użytkowej Virginia (grupa I), udział powierzchni uprawy odmian tytoniu jasnego z grupy użytkowej Burley (II grupa) ukształtował się na poziomie niespełna 18%, zaś udział areału uprawy tytoniu ciemnego zaliczanych do grup użytkowych III i IV wynosił odpowiednio 1% i niespełna 4%. Zgodnie z danymi z ostatnich lat stale wzrasta udział tytoniu z grupy użytkowej Virginia – z ok. 65% w 2012 r. do ponad 77% w 2015 r., zaś obniża się udział tytoniu z grupy odmian Burley (z ponad 30% w 2012 r. do niespełna 18% w 2015 r.).

Szacuje się, że ze zbiorów 2015 r. skupione zostało ok. 25 tys. t tytoniu. Szczegółowe dane dotyczące średnich cen tytoniu z lat zbiorów 2012–2014 przedstawia tabela nr 1.

Tab. 1 Średnie ważone ceny skupu surowca tytoniowego w podziale na grupy użytkowe tytoniu

Grupa użytkowa odmian tytoniu	Średnie ważone ceny tytoniu [zł/kg]			
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Tytoń jasny Virginia (grupa I)	7,30	7,90	8,00	9,6
Tytoń jasny Burley (grupa II)	5,40	5,90	5,40	6,4
Tytoń ciemny Puławski, Skroniowski (grupa III)	4,10	4,10	3,70	0
Tytoń ciemny typu Kentucky (grupa IV)	4,60	4,60	4,00	5,0

Źródło: Zintegrowany System Rolniczej Informacji Rynkowej

Analizując powyższe dane można zauważyć, że w latach 2012–2015 rosły ceny tytoniu z grupy odmian Virginia. W 2015 r. wzrost cen większości odmian tej rośliny był spowodowany zmniejszeniem zbiorów w wyniku suszy, która panowała w lipcu i sierpniu ubiegłego roku. W wyniku spadku zapotrzebowania na odmiany tytoniu z grupy Burley w 2015 r. zmniejszyła się powierzchnia ich uprawy. Zmniejszyła się również powierzchnia

uprawy, choć nie w tak znacznym stopniu, tytoniu z grupy odmian Virginia. Zmiany w wielkości powierzchni uprawy można zauważyć w grupie tytoni ciemnych.

Tab. 2 Powierzchnia uprawy odmian tytoniu w latach 2012–2015

Grupa użytkowa odmian tytoniu	Powierzchnia uprawy tytoniu [ha]			
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Tytoń jasny Virginia (grupa I)	10 107	10 386	10 765	10 080
Tytoń jasny Burley (grupa II)	3 907	3 910	3 939	2 254
Tytoń ciemny (grupa III)	368	204	264	133
Tytoń ciemny typu Kentucky (grupa IV)	734	313	327	505
Razem	15 116	14 813	15 295	12 972

Źródło: MRiRW (zagregowane dane dotyczące skupu tytoniu przekazane do MRiRW przez pierwszych przetwórców surowca tytoniowego)

O ile w poprzednich trzech latach ogólna powierzchnia uprawy tytoniu ulegała niewielkim wahaniom, to w 2015 r. nastąpił spadek ogólnej powierzchni uprawy o ponad 2,1 tys. ha w stosunku do średniej z lat 2012–2014.

Zmiany w liczbie gospodarstw, w których uprawiany był tytoń w latach 2012–2015, przedstawia tabela nr 3.

Tab. 3. Liczba gospodarstw, w których uprawiany był tytoń w latach 2012–2015

Liczba gospodarstw, w których uprawiany był tytoń			
2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
10 000	10 000	9 000	8 792

Źródło: MRiRW

Dane z lat 2012–2015 świadczą o zmniejszającej się liczbie gospodarstw, w których uprawia się tytoń. Proces ten dotyczy wszystkich grup odmian tytoniu, jednak ze szczególnym natężeniem tych gospodarstw, w których był uprawiany tytoń z grupy odmian Burley. Proces ten jest związany ze zmniejszeniem się ogólnego popytu na tytoń oraz niskich cen tego surowca w Polsce w porównaniu do kosztów jego produkcji. Zmniejszenie się popytu na tytoń z grupy odmian Burley z polskich upraw jest także związane ze wzrostem przywozu tego rodzaju tytoniu z Afryki.

W stosunku do 2014 r. przywóz do Rzeczypospolitej Polskiej tytoniu z grupy odmian Burley w 2015 r. zwiększył się z 25,8 tys. t do 31,2 tys. t, a zatem o ponad 21%.

1.4. PROWADZENIE BADAŃ MONITORINGOWYCH I URZĘDOWEJ KONTROLI ZAWARTOŚCI SUBSTANCJI SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA W WYROBACH TYTONIOWYCH, WPROWADZONYCH DO OBROTU HANDLOWEGO

Oddział Laboratoryjny ds. Krajowej Kontroli Substancji Szkodliwych w Wyrobach Tytoniowych Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Łodzi, w ramach badań monitoringowych i urzędowej kontroli zawartości substancji szkodliwych dla zdrowia w wyrobach tytoniowych, wprowadzanych do obrotu handlowego, przeprowadził badania pilotażowe 50 próbek papierosów pobranych z obiektów, zlokalizowanych na terenie województwa łódzkiego. Przebadano próbki następujących producentów:

- 1) Imperial Tobacco Polska S.A. Jankowice k/Poznania;
- 2) Philip Morris Polska Kraków;
- 3) JTI Polska Sp. z o.o. Gostków Stary Wartkowice;
- 4) Orion Jerzy Czernek Jakubów Goszczyn;
- 5) British American Tobacco Polska Trading Sp. z o.o. Warszawa.

Rys. 5 Ilość przebadanych próbek papierosów przez WSSE w Łodzi oraz stwierdzenie przekroczenia poziomu tlenku węgla

W jednej przebadanej próbce papierosów – producent – Orion Jerzy Czernek Jakubów Goszczyn – stwierdzono przekroczenie tlenku węgla.

ZADANIE 2. SKUTECZNA OCHRONA PRZED DYMEM TYTONIOWYM

2.1. DOSKONALENIE ISTNIEJĄCYCH ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH

W 2015 r. w Ministerstwie Zdrowia trwały prace dotyczące implementacji do przepisów

prawa krajowego tzw. nowej dyrektywy tytoniowej (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE (Dz. Urz. UE. L 127 z 29.04.2014, str.1, z późn. zm)). Państwa członkowskie Unii Europejskiej są zobowiązane do wdrożenia jej przepisów do dnia 20 maja 2016 r.

W 2015 r. w Departamencie Zdrowia Publicznego trwały intensywne prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, będącym implementacją ww. dyrektywy. Przedmiotowy projekt skierowany został do uzgodnień wewnętrznych oraz uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych, a następnie został przyjęty przez Komitet do Spraw Europejskich pod warunkiem przyjęcia niektórych uwag.

W dniu 17 grudnia 2015 r. ww. projekt został przekazany do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów. Projektowana ustawa przewiduje m.in.:

- 1) wprowadzenie zakazu sprzedaży papierosów elektronicznych młodzieży poniżej 18. roku życia, tak jak w przypadku wyrobów tytoniowych;
- 2) wprowadzenie w miejscach sprzedaży ostrzeżeń tekstowych odnośnie do zakazu sprzedaży elektronicznych papierosów osobom poniżej 18. roku życia, tak jak w przypadku wyrobów tytoniowych;
- 3) ograniczenie miejsc palenia papierosów elektronicznych, tj. spożycia pary zawierającej nikotynę za pomocą papierosa elektronicznego, analogicznie jak obecnie w odniesieniu do palenia wyrobów tytoniowych;
- 4) wprowadzenie zakazu sprzedaży elektronicznych papierosów na odległość, w tym transgranicznej sprzedaży na odległość, tak jak w przypadku wyrobów tytoniowych;
- 5) zakaz wprowadzania do obrotu wyrobów tytoniowych o charakterystycznym aromacie oraz zawierających dodatki określone w ustawie;
- 6) ograniczenia w zakresie reklamy i promocji wyrobów tytoniowych oraz wyrobów powiązanych;
- 7) zobligowanie producentów i importerów wyrobów tytoniowych oraz wyrobów powiązanych do przekazywania określonych przepisami ustawy sprawozdań, zgłoszeń, analiz, informacji itp.;
- 8) wprowadzenie nowych ostrzeżeń zdrowotnych na opakowaniach wyrobów tytoniowych oraz wyrobów powiązanych;
- 9) kontrolę opakowań jednostkowych wyrobów tytoniowych za pomocą specjalnego

- identyfikatora oraz odpornych na ingerencję zabezpieczeń;
- 10) wprowadzenie wymogu otrzymania zezwolenia na dopuszczenie do obrotu nowatorskiego wyrobu tytoniowego;
  - 11) zobowiązanie importerów i producentów papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych, aby co najmniej 6 miesięcy przed planowanym wprowadzeniem do obrotu ww. produktów zgłaszali zamiar ich wprowadzenia;
  - 12) wprowadzenie wymagań technicznych dla producentów lub importerów w stosunku do papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych;
  - 13) wskazanie w przypadku poważnego zagrożenia dla zdrowia ludzkiego wstrzymania wytwarzania lub wprowadzania do obrotu lub nakazanie wycofania z obrotu papierosów elektronicznych lub pojemników zapasowych.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych

Rys. 6 Projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych

Oczekiwanym efektem powyższych rozwiązań będzie zwiększenie skuteczności działań ukierunkowanych na kontrolę obrotu wyrobami tytoniowymi i wyrobami powiązаныmi oraz ograniczenie dostępności tych wyrobów dla dzieci i młodzieży.

Ponadto, w Ministerstwie Zdrowia trwały prace zakończone przyjęciem ustawy o zdrowiu publicznym, zgodnie z którą wszystkie działania dotyczące promocji zdrowia profilaktyki chorób powinny być opisane w Narodowym Programie Zdrowia.

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. poz. 1916) zwiększa możliwości koordynacji prozdrowotnej polityki publicznej przez Ministra Zdrowia oraz daje

określone środki finansowe. Otwiera ona nowy rozdział w podejściu do zdrowia i związanej z nim jakości życia społeczeństwa w naszym kraju oraz jest systemową odpowiedzią na konieczność ciągłego przeciwdziałania negatywnym trendom epidemiologicznym, zwiększającemu się obciążeniu populacji chorobami przewlekłymi, niezakaźnymi.

Na przełomie 2015 i 2016 r. trwały prace nad przedmiotowym projektem Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 zawierającym m.in. zalecenia dotyczące ograniczenia szkodliwości zdrowotnych związanych z paleniem.

Reasumując, zmniejszenie strat społecznych i ekonomicznych powodowanych epidemią tytoniową możliwe jest jedynie przez stworzenie warunków koniecznych dla zmniejszenia rozpowszechnienia palenia tytoniu – m.in. warunków podejmowania przez obywateli świadomych decyzji dotyczących konsumpcji wyrobów tytoniowych na podstawie wiarygodnych informacji o skutkach używania tytoniu. Biorąc zaś pod uwagę fakt, że 70% osób palących obecnie tytoń rozpoczęło palenie w wieku młodzieńczym (przed ukończeniem 18 r.ż.) jednym z ważniejszych elementów wydaje się ochrona młodego pokolenia przed uzależnieniem od tytoniu.

2.2. PRZEPROWADZANIE KAMPANII INFORMACYJNYCH POPRZEDZAJĄCYCH I TOWARZYSZĄCYCH WPROWADZENIU NOWYCH ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH

Działanie nie było realizowane, z uwagi na brak wprowadzania w 2015 r. rozwiązań prawnych dotyczących ograniczania zdrowotnych skutków palenia tytoniu.

2.3. MOBILIZOWANIE ŚRODOWISK LOKALNYCH (MIASTA, POWIATY, GMINY) DO REALIZACJI WŁASNYCH PROJEKTÓW MAJĄCYCH NA CELU TWORZENIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ WOLNEJ OD DYMU TYTONIOWEGO

Jednostki Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach współpracy nad tworzeniem przestrzeni wolnej od dymu tytoniowego zawierały lokalne koalicje antytytoniowe oraz współdziałały z licznymi instytucjami. Podejmowano współpracę z przedstawicielami władz jednostek samorządowych, kuratoriów oświaty, placówek oświatowo-wychowawczych, uczelni, Straży Miejskiej, komend wojewódzkich i miejskich policji.

Jednostki samorządowe, poprzez współpracę z wojewódzkimi i powiatowymi stacjami sanitarno-epidemiologicznymi, były mobilizowane do tworzenia przestrzeni publicznych wolnych od dymu tytoniowego. Na samorządowych stronach internetowych były umieszczane materiały edukacyjno-informacyjne przygotowane przez Państwową Inspekcję Sanitarną. Przedstawiciele samorządów brali udział w szkoleniach, naradach podsumowujących oraz wdrażających programy o tematyce antytytoniowej oraz innych inicjatywach (np. eventy, konkursy, akcje letnie) realizowanych w ramach Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce.

Państwowa Inspekcja Sanitarna współpracowała na rzecz ograniczenia palenia tytoniu na terenie kraju z organizacjami pozarządowymi, wojewódzkimi centrami onkologii, ośrodkami kultury, ośrodkami pomocy społecznej, podmiotami leczniczymi, oddziałami Narodowego Funduszu Zdrowia, okręgowymi izbami pielęgniarek i położnych, Strażą Miejską, Policją.

Współpraca z lokalnymi mediami oraz patronaty miast nad podejmowanymi działaniami w obszarze profilaktyki palenia tytoniu pozwoliły na dotarcie do szerokiego grona odbiorców. Liczne artykuły, wywiady, audycje i spoty telewizyjne wzmocniły podjęte inicjatywy i działania prozdrowotne.

Partnerami działań były często również Zakłady Komunikacji Miejskiej, które użyczały tablic reklamowych i monitory LCD w celu emisji spotów i nagłośnienia realizowanych przedsięwzięć.

Kontynuowano współpracę ze spółdzielniami mieszkaniowymi oraz zakładami gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, w zakresie znakowania stref wolnych od dymu tytoniowego. Znakowano place zabaw dla dzieci oraz przystanki komunikacji miejskiej.

Do zarządów wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni były kierowane wnioski o tworzenie stref wolnych od dymu tytoniowego w częściach wspólnych budynków mieszkalnych, jak na przykład klatki schodowe.

2.4. MOBILIZOWANIE I WSPIERANIE ZAKŁADÓW PRACY W TWORZENIU BEZPIECZNYCH I HIGIENICZNYCH WARUNKÓW PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM PEŁNEJ OCHRONY PRZED DYMEM TYTONIOWYM

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych mobilizowało Straż Graniczną oraz Komendy Policji do tworzenia wolnych od dymu tytoniowego miejsc pracy oraz do wydzielania specjalnych miejsc do palenia tytoniu. Również w szkołach policyjnych wyznaczono miejsca do palenia papierosów na zewnątrz budynków oznaczając je napisami „Tu wolno palić”, nie narażając w ten sposób osób niepalących na dym tytoniowy. Dodatkowo, takie miejsca zostały oznaczone znakami graficznymi.

Ponadto, na szkoleniach i w kampaniach uczono, jakie są zasady i wymogi w zakresie stosowania wyrobów tytoniowych w pomieszczeniach służbowych. Przedstawiano także źródło i istotę zagrożenia toksycznymi i rakotwórczymi składnikami dymu tytoniowego oraz konsekwencje prawne związane z paleniem tytoniu w miejscach objętych zakazem.

W czasie bieżących kontroli sanitarnych, prowadzonych w podległych jednostkach resortu, kontrolowano m.in. przestrzeganie zakazu palenia oraz obowiązku oznakowania informującego o zakazie palenia wyrobów tytoniowych na terenie obiektów i w środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, oraz czy zostały wyznaczone miejsca do palenia tytoniu poza budynkiem jednostki. Zwracano uwagę na umieszczanie informacji słownej i graficznej o zakazie używania wyrobów tytoniowych w obiekcie.

Podczas kontroli sanitarnych z zakresu higieny pracy poruszano problem wydzielania pomieszczeń z przeznaczeniem na palarnie, kontrolowano spełnianie wymogów w zakresie właściwej i skutecznej wentylacji w tych pomieszczeniach, ich lokalizacji i oznakowania. Kierownicy jednostek, w których były przeprowadzane kontrole podkreślali, iż wprowadzenie zakazu palenia papierosów na terenach ich placówek stworzyło warunki zachęcające do rzucenia nałogu. Ocenili również, iż wprowadzenie tego zakazu przynosi pożądane efekty (zmniejszenie się liczby osób palących). Dużym osiągnięciem uzyskanym w ciągu ostatnich lat jest praktyczne wyeliminowanie palenia tytoniu z terenu obiektów ochrony zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dotyczy to zarówno personelu, jak też pacjentów).

Na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegających Ministrowi Obrony Narodowej przestrzegany jest zakaz palenia wyrobów tytoniowych. Żołnierze i pracownicy wojska zostali poinformowani o odpowiedzialności dyscyplinarnej za łamanie ww. zakazu. Wydzielono odpowiednio przygotowane i oznaczone miejsca do palenia tytoniu.

Obowiązujące od 30 czerwca 2011 r. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób

(Dz. U. poz. 795), nakłada obowiązek zachowania miejsc pracy, nauki i służby jako stref wolnych od dymu tytoniowego oraz ochrony niepalących przed dymem tytoniowym.

Z danych przekazanych przez okręgowe inspektoraty Służby Więziennej oraz zakłady opieki zdrowotnej medycyny pracy Służby Więziennej wynika, że we wszystkich jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej zostały wyznaczone i odpowiednio oznakowane miejsca do używania wyrobów tytoniowych. Miejsca te są wyznaczone w sposób uniemożliwiający oddziaływanie dymu tytoniowego na osoby niepalące.

W celu realizacji zapisów wyżej wymienionego rozporządzenia wprowadzono w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej stosowne procedury uwzględniające aspekty minimalizacji narażenia na dym tytoniowy.

Służba medycyny pracy Służby Więziennej współpracuje z dyrektorami jednostek penitencjarnych, szczególnie w zakresie zapewnienia funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej bezpiecznych i higienicznych warunków służby i pracy. Personel służby medycyny pracy Służby Więziennej w czasie wizytacji stanowisk pracy i miejsc pełnienia służby w poszczególnych jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej, przy współpracy osób wyznaczonych do realizacji zadań z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy i służby, sprawdza przestrzeganie zakazu palenia oraz warunki w jakich wykonują swoje zadania służbowe funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej z uwzględnieniem zapewnienia im prawa do pracy w środowisku wolnym od dymu tytoniowego.

Realizując zapisy zawarte w wyżej wymienionym rozporządzeniu, w trakcie szkoleń ogólnopentencjarnych przekazywane były informacje o obowiązującym zakazie palenia poza wyznaczonymi do tego celu miejscami, a także o obowiązujących przepisach i uregulowaniach prawnych w zakresie używania wyrobów tytoniowych.

W niektórych jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej wdrożono procedury kontroli i monitorowania przestrzegania uregulowań prawnych zawartych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób.

*W 2015 r. funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej nie składali skarg na nieprze-
strzeganie przepisów o zakazie palenia.*

W 2015 r. nie wszczęto, na wniosek funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, postępowań odnośnie do nieprzestrzegania przepisów dotyczących zakazu palenia w jednostkach penitencjarnych.

2.5. SYSTEMATYCZNA I SKUTECZNA EGZEKUCJA PRZESTRZEGANIA PRZEPISÓW USTAWY O OCHRONIE ZDROWIA PRZED NASTĘPSTWAMI UŻYWANIA TYTONIU I WYROBÓW TYTONIOWYCH

Państwowa Inspekcja Sanitarna w ramach sprawowania bieżącego nadzoru w zakresie warunków i wymogów higieniczno-sanitarnych prowadziła systematyczne kontrole w zakresie przestrzegania zakazu palenia w miejscach użyteczności publicznej.

Podstawę prawną przeprowadzania kontroli stanowi § 2 pkt 8 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 października 2002 r. w sprawie nadania funkcjonariuszom organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej uprawnień do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 282), zgodnie z którym, funkcjonariuszom organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadaje się uprawnienia do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego za wykroczenia określone w art. 13 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 2 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

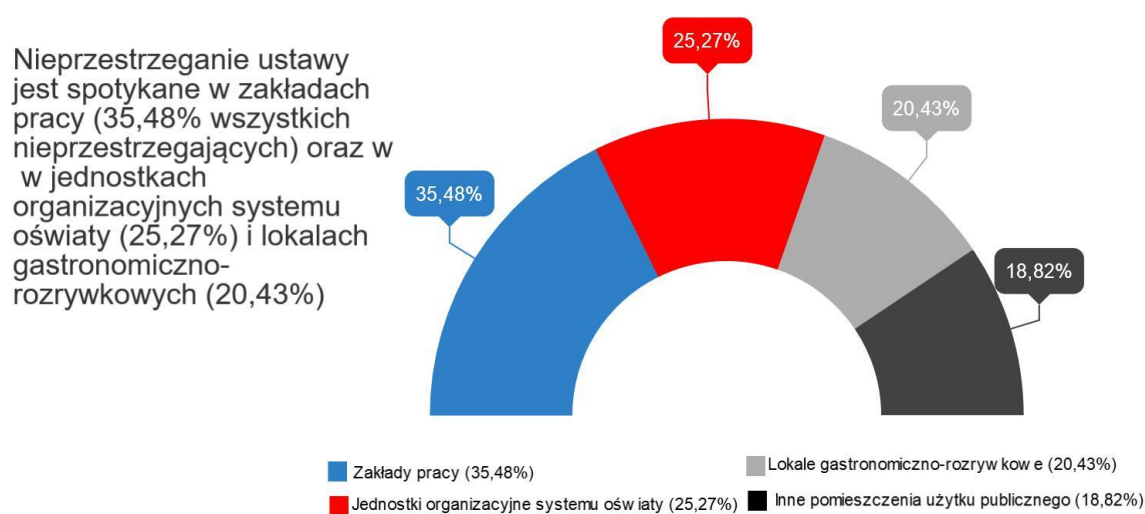
Kontrole były prowadzone w miejscach użyteczności publicznej określonych w art. 5 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, tj.:

- 1) na terenie przedsiębiorstw podmiotów leczniczych i w pomieszczeniach innych obiektów, w których są udzielane świadczenia zdrowotne oraz na terenie jednostek organizacyjnych systemu oświaty, o których mowa w przepisach o systemie oświaty;
- 2) na terenie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej;
- 3) na terenie uczelni;
- 4) w pomieszczeniach zakładów pracy innych niż wymienione w pkt 1 i 2;
- 5) w pomieszczeniach obiektów kultury i wypoczynku do użytku publicznego;
- 6) w lokalach gastronomiczno-rozrywkowych;
- 7) w środkach pasażerskiego transportu publicznego oraz w obiektach służących obsłudze podróży;
- 8) na przystankach komunikacji publicznej;

- 9) w pomieszczeniach obiektów sportowych;
- 10) w ogólnodostępnych miejscach przeznaczonych do zabaw dzieci;
- 11) w innych pomieszczeniach dostępnych do użytku publicznego.

W 2015 r. przeprowadzono łącznie 281 105 kontroli, w trakcie których sprawdzano przestrzeganie zakazu palenia tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej.

Z wykonanych kontroli wynika, że ustawa jest stosowana w 99,93% (n=280 919 zakładów) obiektów użyteczności publicznej. Natomiast w 0,07% skontrolowanych zakładów (n=186 zakładów) stwierdzono nieprzestrzeganie przepisów ustawy.

Rys. 7 Najczęstsze miejsca publiczne nieprzestrzegające ustawy antytytoniowej

Ze wszystkich przypadków, najliczniejszą grupą obiektów, w których nie są przestrzegane zapisy ustawy, były zakłady pracy – 35,5% (n=66), co stanowiło 0,1% wszystkich skontrolowanych obiektów tego typu (n=69 127). Kolejną grupą obiektów były jednostki organizacyjne systemu oświaty, w których odsetek ten wyniósł 25,3% (n=47), co stanowiło 0,1% wszystkich skontrolowanych obiektów tego typu (n=46 340). Ustawa była przestrzegana w 100% obiektów sportowych oraz uczelni, których skontrolowano łącznie odpowiednio: 2 781 i 686.

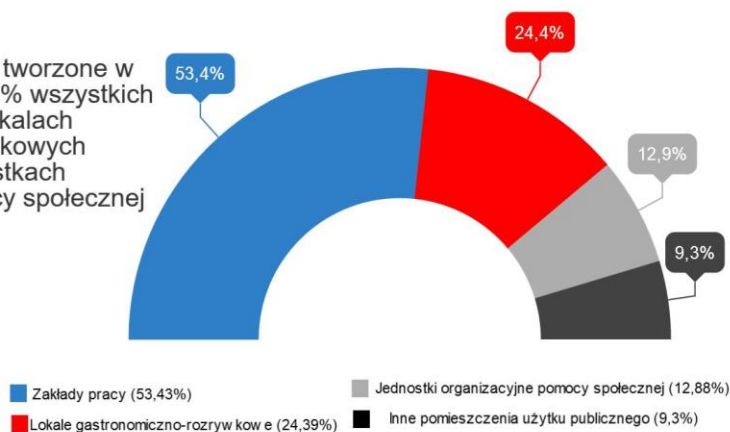
Tab. 4 Liczba zakładów realizujących ustawę

L.p.	Rodzaj zakładu	Liczba kontrolowanych zakładów	Liczba zakładów, w których ustawa jest realizowana		Liczba zakładów, gdzie ustawa nie jest realizowana	
			ogółem	w tym z wykorzystaniem palarni (i/lub sali dla osób palących w lokalu gastronomiczno-rozrywkowym)	ogółem	Odsetek obiektów, w których ustawa nie jest realizowana
1	Przedsiębiorstwa podmiotów leczniczych	48 677	48 667	0	7	3,76%
2	Jednostki organizacyjne systemu oświaty	46 340	46 296	0	47	25,27%
3	Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	3 281	3 275	368	6	3,23%
4	Uczelnie	686	686	12	0	0,00%
5	Zakłady pracy	69 127	69 061	1 527	66	35,48%
6	Obiekty kultury i wypoczynku	14 911	14 905	92	6	3,23%
7	Lokale gastronomiczno-rozrywkowe	39 468	39 430	697	38	20,43%
8	Obiekty służące obsłudze podróżnych	5 535	5 532	24	3	1,61%
9	Pomieszczenia obiektów sportowych	2 781	2 781	10	0	0,00%
10	Inne pomieszczenia użytku publicznego	50 299	50 286	128	13	6,99%
11	Razem	281 105	280 919	2 858	186	100%

Odsetek lokali gastronomiczno-rozrywkowych, w których ustawa była realizowana z wykorzystaniem palarni (i/lub sali dla osób palących w lokalu gastronomiczno-rozrywkowym) wyniósł 1,77% (n=697). Wśród wszystkich skontrolowanych obiektów, najliczniejszą grupą posiadającą palarnie były zakłady pracy, gdzie odsetek palarni stanowił 53,42% wszystkich palarni. Następną grupą wśród posiadających palarnię (lub salę dla osób palących) były lokale gastronomiczno-rozrywkowe – 24,38%.

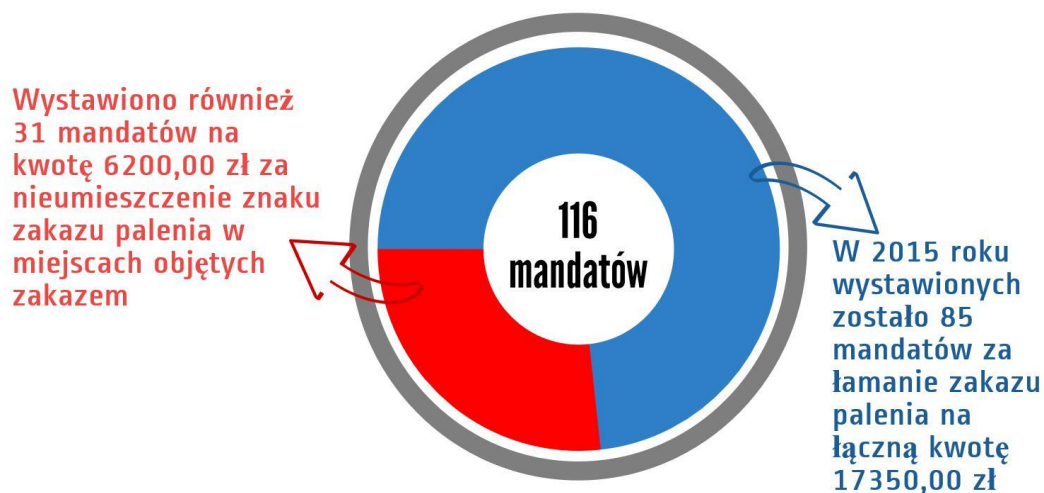
PALARNIE

Palarnie są najczęściej tworzone w zakładach pracy (53,43% wszystkich palarni), następnie w lokalach gastronomiczno-rozrywkowych (24,39%) oraz w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej (12,88%)

Rys. 8 Realizowanie ustawy antytytoniowej

W 2015 r. przeprowadzono ogółem 20 kontroli interwencyjnych, z czego najwięcej (n=10) w lokalach gastronomiczno-rozrywkowych, następnie w zakładach pracy i innych pomieszczeniach użytku publicznego (po 3 kontrole) i w podmiotach leczniczych oraz jednostkach organizacyjnych systemu oświaty (po 2 kontrole). Jednostki Państwowej Inspekcji Sanitarnej w 2015 r. wystawiły łącznie 116 mandatów, w tym 85 na łączną kwotę 17 350,00 zł za łamanie zakazu palenia i 31 na kwotę 6 200,00 zł za nieumieszczenie znaku zakazu palenia w miejscach objętych zakazem.

Rys.9 Liczba wystawionych mandatów za łamanie zakazu palenia oraz nieumieszczenie znaku zakazu palenia w miejscach objętych zakazem

3.1. ORGANIZACJA SZKOLEŃ DLA PERSONELU MEDYCZNEGO, NA KTÓRYCH PORUSZANA JEST PROBLEMATYKA SZKODLIWOŚCI PALENIA TYTONIU ORAZ PROBLEMATYKA PRZEPROWADZANIA MINIMALNYCH INTERWENCJI ANTYTYTONIOWYCH

W ramach zadania „Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych” pn. *Prewencja pierwotna nowotworów* zorganizowano i przeprowadzono szereg szkoleń dla personelu medycznego, dotyczących szkodliwości palenia tytoniu oraz możliwości podejmowania interwencji antytytoniowych.

Realizując zadanie Popularyzacja zapisów Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem, przygotowano i zorganizowano 3 certyfikowane seminaria szkoleniowe z zakresu diagnostyki i leczenia zespołu uzależnienia od tytoniu (ZUT) dla lekarzy i pielęgniarek. W dniu 20 listopada 2015 r. w Krakowie, w ramach VIII Konferencji Naukowej Sekcji Prewencji i Epidemiologii Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego „Kardiologia Prewencyjna” zorganizowano szkolenie, w którym wzięło udział 30 osób. 28 osób uzyskało certyfikaty uprawniające do kontraktowania świadczeń z Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ) w zakresie leczenia zespołu uzależnienia od tytoniu. W dniu 29 listopada 2015 r. w Katowicach odbyło się kolejne szkolenie, w którym wzięło udział 65 osób, a 63 osoby uzyskały certyfikaty. W dniu 8 grudnia 2015 r. w Warszawie w ramach XVIII konferencji naukowej „Tytoń albo zdrowie” im. Prof. F. Venuleta zorganizowano szkolenie, w którym uczestniczyło 25 osób i wszystkie osoby uzyskały certyfikaty.

W związku z realizacją zadania „Funkcjonowanie Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu wśród Pacjentów Onkologicznych” zrealizowano dwa szkolenia z zakresu diagnostyki i leczenia zespołu uzależnienia od tytoniu wśród pacjentów z chorobą nowotworową. Szkolenia zrealizowano w dniach 3 i 9 listopada 2015 r. w Centrum Onkologii-Instytucie oraz w Białostockim Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie. Uczestnikami szkoleń byli członkowie personelu medycznego. Spośród osób, które ukończyły szkolenia wyłoniono następnie personel realizujący poradnictwo dla pacjentów placówek.

W związku z realizacją zadania „Program Prewencji Pierwotnej Raka Płuca, ze szczególnym uwzględnieniem grupy docelowej kobiet” przygotowano i przeprowadzono szkolenia dla pielęgniarek i położnych z zakresu prewencji pierwotnej raka płuca – leczenia ZUT. Szkolenie zorganizowano w dniu 4 listopada 2015 r. we współpracy z Okręgową Izbą Pielęgniarek i Położnych w Radomiu. W szkoleniu wzięło udział 55 osób.

3.2. ZAPEWNIENIE OSOBOM PALĄCYM DOSTĘPU DO SPECJALISTYCZNEJ TERAPII

Świadczenia w zakresie leczenia uzależnienia od tytoniu kontraktowane były przez Narodowy Fundusz Zdrowia w rodzaju: psychiatria i leczenie uzależnień, w poradniach leczenia uzależnień i w poradniach leczenia uzależnienia od tytoniu oraz w rodzaju: profilaktyczne programy zdrowotne jako program profilaktyki chorób odtotytoniowych (w tym POChP – przewlekłej obturacyjnej choroby płuc).

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 581, z późn. zm.), Fundusz podpisuje umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej ze świadczeniodawcami wybranymi w drodze konkursu ofert lub rokowań. Zatem dostępność do świadczeń limitowana jest liczbą świadczeniodawców spełniających warunki określone przez Ministra Zdrowia jednocześnie gotowych przystąpić do postępowania konkursowego.

ETAP PODSTAWOWY

Etap podstawowy programu adresowany jest do osób powyżej 18 roku życia palących papierosy, w tym – w zakresie diagnostyki POChP – do kobiet i mężczyzn pomiędzy 40 a 65 rokiem życia, którzy nie mieli wykonanych badań spirometrycznych w ramach programu profilaktyki POChP w okresie ostatnich 36 miesięcy, u których nie zdiagnozowano wcześniej, w sposób potwierdzony badaniem spirometrycznym, POChP (lub przewlekłego zapalenia oskrzeli lub rozedmy). Program obejmuje zebranie wywiadu dotyczącego palenia tytoniu, z uwzględnieniem: wieku rozpoczęcia palenia, liczby lat palenia, liczby wypalanych papierosów dziennie, liczby prób zaprzestania palenia i czasu ich trwania, chęci zaprzestania palenia i wiary w sukces oraz ocenę poziomu uzależnienia od tytoniu; badanie przedmiotowe i podmiotowe; badanie spirometryczne u osób w wieku 40 – 65 lat oraz edukację dotyczącą skutków zdrowotnych palenia tytoniu.

Na podstawie zebranych danych planuje się i prowadzi terapię odwykową dla świadczeniobiorców, którzy wykażą gotowość rzucenia palenia w okresie najbliższych 30 dni, a w przypadku braku motywacji do zaprzestania palenia – należy zidentyfikować powód i uświadomić świadczeniobiorcy zagrożenia chorobami odtotytoniowymi.

ETAP SPECJALISTYCZNY

Etap specjalistyczny programu adresowany jest do osób powyżej 18 roku życia uzależnionych od tytoniu (ICD-10: F17), skierowanych z etapu podstawowego programu lub z oddziału szpitalnego oraz zgłaszających się bez skierowania. Świadczeniobiorca może być objęty leczeniem w ramach programu tylko raz.

Program obejmuje zebranie wywiadu dotyczącego palenia tytoniu, z uwzględnieniem wieku rozpoczęcia palenia, liczby lat palenia, liczby wypalanych papierosów dziennie, liczby prób zaprzestania palenia i czasu ich trwania, chęci zaprzestania palenia i wiary w skuteczne zaprzestanie palenia, a w przypadku osób skierowanych z etapu podstawowego – ocenę informacji zebranych o świadczeniobiorcy w etapie podstawowym i ich aktualizację, a następnie przeprowadzenie testów oceniających poziom uzależnienia od tytoniu, motywacji do zaprzestania palenia, depresji, objawów abstynencji oraz badanie przedmiotowe i podmiotowe, jak również badanie poziomu tlenku węgla w wydychanym powietrzu i badanie spirometryczne. W oparciu o powyższe planuje się schemat leczenia (farmakoterapię lub psychoterapię) i prowadzi terapię.

3.3. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ TELEFONICZNĄ PORADNIĘ POMOCY PALĄCYM

Telefoniczna Poradnia Pomocy Palącym, prowadzona przez Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie, w ramach zadania „Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych” pn. Prewencja Pierwotna Nowotworów, w 2015 r. działała w oparciu o trzy linie telefoniczne, obsługiwane przez doświadczonych konsultantów, pracujących od poniedziałku do piątku w godzinach 11:00–19:00.

Poradnia działa zgodnie ze standardami Guide to Best Practice opracowanymi przez European Network of Outlines. Pacjentami TPPP są osoby uzależnione od tytoniu, w różnych fazach procesu rzucania palenia oraz osoby nigdy niepalące, których dotyczy problem palenia. Działalność TPPP ma charakter psychoedukacji, psychoprophylaktyki oraz konsultacji z elementami interwencji kryzysowej i wsparcia emocjonalnego, których celem jest motywowanie i wspieranie dzwoniących do zaprzestania palenia tytoniu.

Informacja o TPPP wraz z podanym numerem stanowi treść jednego z 14 ostrzeżeń zdrowotnych umieszczanych na paczkach papierosów. W 2015 roku prowadzono intensywne działania promujące TPPP. Opracowano i wydrukowano 17 000 szt. ulotek i 1 700 szt. plakatów promujących TPPP. Opracowano również logotyp TPPP. Promocja TPPP odbyła się także w

ramach realizacji innych działań i kampanii medialnych m.in.: konferencji prasowych z okazji Światowego Dnia Rzucania Palenia i Światowego Dnia bez Tytoniu, rozmów i wywiadów przedstawicieli realizatora zadania z mediami (TV, radio, prasa), materiałów prasowych dystrybuowanych do mediów ogólnopolskich i regionalnych oraz blogerów, a także umieszczaniu informacji o TPPP w licznych wzmiankach medialnych.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. w TPPP udzielono łącznie 6 087 konsultacji telefonicznych, z czego 5 449 konsultacji reaktywnych (osoby dzwoniące) oraz 638 konsultacji proaktywnych (konsultanci dzwonią w ustalonym terminie). TPPP współpracowała z Punktami Ogólnopolskiej Sieci Pomocy Palącym oraz realizowała sesje proaktywne dla pacjentów onkologicznych uczestniczących w programie leczenia uzależnienia od tytoniu.

W 2015 r. konsultanci TPPP wielokrotnie udzielali wsparcia osobom, które zdecydowały się zaprzestać palenia tytoniu lub je ograniczyć w wyniku realizacji kampanii społecznych i medialnych.

W okresie od 16 do 30 listopada 2015 r. czyli w czasie trwania organizowanej przez Główny Inspektorat Sanitarny kampanii edukacyjno-informacyjnej pn. „Nie zawsze wędzone trzyma dłużej” skierowanej do biernych palaczy, osób palących w obecności innych i świadków biernego palenia, w TPPP odnotowano niewielki wzrost liczby realizowanych połączeń. W okresie trwania kampanii TPPP pracowała 11 dni i zrealizowała 329 połączeń. W analogicznym 11-dniowym okresie przed ww. kampanią odebrano 290 połączeń, natomiast w okresie po kampanii 303 połączeń. Wśród osób korzystających z oferty TPPP w okresie kampanii niemal 15% stanowiły osoby niepalące (w analogicznym okresie przed kampanią było to niespełna 8% dzwoniących), które chciały pochwalić się rzuceniem palenia lub szukały informacji na temat metod skutecznego wspierania swoich bliskich w rzuceniu palenia.

ZADANIE 4. INFORMOWANIE I OSTRZEGANIE O RYZYKU ZDROWOTNYM ZWIĄZANYM Z UŻYWANIEM TYTONIU

4.1. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

W 2015 r. Departament Wychowania i Promocji Obronności Ministerstwa Obrony Narodowej, w ramach tzw. zadań zleconych na terenie jednostek i instytucji wojskowych zorganizował szkolenia profilaktyczne, obejmujące swoją problematyką m.in. uzależnienie od nikotyny. W ramach tych działań zrealizowano 14 warsztatów szkoleniowych z zakresu profilaktyki uzależnień i zachowań ryzykownych dla żołnierzy i pracowników wojska pt. „Narkotyki, alkohol, nikotyna, w tym HIV/AIDS – to nie Twoje wybory”. Przeszkolono 547 osób. Koszt realizacji warsztatów to 38 805 zł.

W jednostkach i instytucjach wojskowych prowadzono ponadto szereg szkoleń i przedsięwzięć edukacyjnych takich jak: „Jak rzucić palenie tytoniu? – motywacja do zerwania z uzależnieniem”, „Ryzyko zdrowotne związane z używaniem tytoniu”, „Zdrowotne skutki zespołu uzależnienia od tytoniu” czy „Nikotyna – cichy zabójca” itp. Zorganizowano 646 przedsięwzięć, w których uczestniczyło 31 914 osób, a wysokość środków finansowych przeznaczonych na ten cel zamknęła się w kwocie 3 200 zł. Zajęcia szkoleniowe w zakresie profilaktyki nikotynowej prowadzono zarówno jako odrębne formy, jak również w formie przedsięwzięć zintegrowanych (blokowych). Ponadto:

- 1) zintensyfikowano poradnictwo indywidualne i grupowe dla żołnierzy zawodowych, pracowników wojska w ramach działalności psychologów oraz lekarzy jednostek wojskowych;
- 2) uruchomiono szeroko pojęte poradnictwo w zakresie pomocy żołnierzom zawodowym w wyborze zdrowego stylu życia poprzez ukazywanie pozytywów płynących z niepalenia;
- 3) na bieżąco prowadzono kampanie ulotkowo – plakatowe dotyczące promocji zdrowia i profilaktyki, organizowano wystawy, spektakle tematyczne oraz prezentacje filmów profilaktycznych;
- 4) profilaktykę antynikotynową włączono do przedsięwzięć promujących zdrowy styl życia np. pikniki sportowe, spływy kajakowe.

Podjęmowane działania w zakresie profilaktyki palenia tytoniu realizowane były w dużej mierze w oparciu o działalność psychologów i lekarzy jednostek wojskowych oraz służb BHP w ramach ich działalności służbowej. W ramach działań szkoleniowych, informacyjnych i edukacyjnych podejmowano również współpracę między innymi z:

- 1) wojewódzkimi ośrodkami leczenia uzależnień i współuzależnień;
- 2) miejskimi ośrodkami pomocy społecznej;
- 3) regionalnymi ośrodkami polityki społecznej;

- 4) wydziałami zdrowia urzędów miast;
- 5) poradniami pedagogiczno-psychologicznymi;
- 6) Żandarmerią Wojskową itp.

Łączny koszt realizacji programu w 2015 r. – 42 005 zł.

4.2. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ CENTRALNY ZARZĄD SŁUŻBY WIĘZIENNEJ

DZIAŁANIA SKIEROWANE DO OSÓB OSADZONYCH W ZAKŁADACH KARNYCH I ARESZTACH ŚLED CZYCH

Działania edukacyjne wobec osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych prowadzone były w następujących formach:

- 1) audycje w radiowęźle;
- 2) bezpośrednie werbalne i zindywidualizowane porady kierowane do palących pacjentów podczas ich wizyt w ambulatoriach zakładów karnych i aresztów śledczych lub podczas pobytu w przywięziennych szpitalach;
- 3) warsztaty psycho-edukacyjne i psychoterapeutyczne;
- 4) wykłady o tematyce dotyczącej szkodliwości palenia tytoniu realizowane przez kadrę więziennictwa oraz przez prelegentów zewnętrznych;
- 5) pogadanki dla grup osób osadzonych w oddziałach terapeutycznych oraz w oddziałach penitencjarnych;
- 6) udostępnianie drukowanych materiałów edukacyjnych;
- 7) tematycznych konkursów wiedzy;
- 8) tematycznych spektakli teatralnych;
- 9) programów edukacyjnych oraz programów promocji zdrowia w tym: „Przyszłość zaczyna się jutro”, „Zagrożenia wynikające z niktynizmu”, „Szlachetne zdrowie”, „Niewidzialni wrogowie”, „Nie palę”, „Stop używkom”, „Profilaktyka Uzależnień i Promocja Zdrowia”, „Asertywność czyli sposób na (prze)życie”, „Niewidzialni wrogowie”;
- 10) obchodów: Światowego Dnia bez Tytoniu, Światowego Dnia Rzucania Palenia, Światowego Dnia Przewlekłej Obturacyjnej Choroby Płuc, Światowego Dnia Serca.

Treść wymienionych działań edukacyjnych dotyczyła głównie istoty i objawów uzależnienia od tytoniu i związków między paleniem tytoniu a występowaniem chorób, możliwości uzyskania

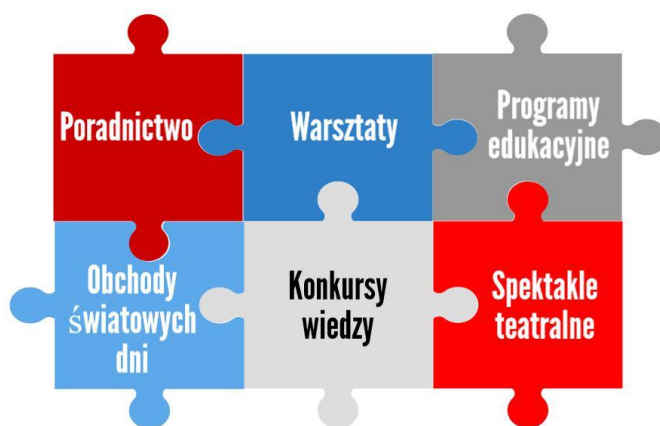
pomocy w zaprzestaniu palenia (w tym także od instytucji zewnętrznych), sposobów radzenia sobie bez papierosa, szkodliwości palenia tytoniu dla płodu oraz dla psychofizycznego rozwoju dzieci, szkodliwości papierosów typu „light” oraz interakcji substancji zawartych w dymie tytoniowym z niektórymi lekami.

PORADNICTWO W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM POZBAWIONYM WOLNOŚCI W WYBORZE ZDROWEGO STYLU ŻYCIA, UKAZYWANIE POZYTYWÓW PŁYNĄCYCH Z NIEPALENIA ORAZ MOŻLIWOŚCI I METOD RZUCENIA PALENIA

Indywidualne porady udzielane przez lekarzy ambulatorium i specjalistów konsultantów w czasie wizyt osób pozbawionych wolności używających wyrobów tytoniowych, w tym:

- 1) porady informujące o szkodliwości używania tytoniu i ryzyku wystąpienia niektórych chorób;
- 2) porady informujące o związku pomiędzy nikotynizmem i innymi uzależnieniami oraz problemami natury psychicznej;
- 3) porady motywujące pacjenta do rzucenia bądź ograniczenia ilości spalanych papierosów;
- 4) porady w zakresie sposobów radzenia sobie z nawrotami w uzależnieniu od tytoniu;
- 5) porady ukierunkowane na kontakt z instytucjami, które udzielają wsparcia w walce z nałogiem osobom opuszczającym zakłady karne;
- 6) wskazywanie prawnych i proceduralnych możliwości uzyskania farmakologicznego wsparcia ułatwiającego odstąpienie od palenia tytoniu.

Działania edukacyjne wobec osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych

Ponadto, prowadzono poradnictwo indywidualne przez wychowawców i psychologów w wyborze zdrowego stylu życia, ze wskazaniem możliwości rzucenia nałogu w warunkach izolacji oraz porady grupowe za pośrednictwem środków audiowizualnych, w tym motywujące osoby palące do zgłaszania się na indywidualne rozmowy ukierunkowane na odstąpienie od palenia.

UDOSTĘPNIANIE MATERIAŁÓW EDUKACYJNYCH OSOBOM POZBAWIONYM WOLNOŚCI, PRZEBYWAJĄCYM W ZAKŁADACH KARNYCH I ARESZTACH ŚLED CZYCH

Osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych udostępniane były materiały edukacyjne w postaci broszur oraz w postaci poradników z możliwością ich wypożyczenia oraz w pawilonach mieszkalnych na tablicach ogłoszeń i w gablotach.

Zagadnienia dotyczące palenia tytoniu poruszane były zarówno w profilowanych programach promocji zdrowia bezpośrednio dotyczących tej problematyki, jak i w niektórych innych programach promocji zdrowia, np. ukazujących konstruktywne, korzystne dla zdrowia sposoby spędzania czasu wolnego, promujących aktywność fizyczną, kształtujących asertywność, kształtujących właściwe relacje interpersonalne (w szczególności w kontekście biernego palenia).

UWZGLĘDNIENIE W PROGRAMACH PROMOCJI ZDROWIA ZAGADNIENIŃ DOTYCZĄCYCH PROZDROWOTNYCH ZACHOWAŃ W SFERZE ŻYCIA BEZ PAPIEROSA SKIEROWANYCH DO OSÓB POZBAWIONYCH WOLNOŚCI PRZEBYWAJĄCYCH W ZAKŁADACH KARNYCH I ARESZTACH ŚLED CZYCH

Zagadnienia dotyczące palenia tytoniu poruszane były zarówno w profilowanych programach promocji zdrowia bezpośrednio dotyczących tej problematyki jak i w niektórych innych programach promocji zdrowia, np.:

- 1) ukazujących konstruktywne, korzystne dla zdrowia sposoby spędzania czasu wolnego;
- 2) promujących prozdrowotną aktywność fizyczną;
- 3) kształtujących asertywność;
- 4) kształtujących właściwe relacje interpersonalne (w szczególności w kontekście biernego palenia).

DZIAŁANIA SKIEROWANE DO FUNKCJONARIUSZY I PRACOWNIKÓW SŁUŻBY WIĘZIENNEJ

W 2015 r. Służba Więzienna kontynuowała podjęte działania mające na celu rozpoznanie skali zjawiska palenia tytoniu przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Prowadzone były także oddziaływania profilaktyczne i promocyjne służące ochronie zdrowia przed negatywnymi skutkami używania tytoniu.

W Służbie Więziennej realizacją zadań wynikających z POZNPT w odniesieniu do funkcjonariuszy i pracowników zajmują się głównie podstawowe jednostki służby medycyny pracy Służby Więziennej.

LICZBA PRZEPROWADZONYCH PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH

W 2015 r. w Służbie Więziennej realizowano 11 programów profilaktycznych, z czego trzy to kontynuacja „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych”, realizowanego w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy – Swiss Contribution.

Działania skierowane do funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej

Rys. 11 Działania skierowane do funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej w 2015 r.

Łącznie programami objęto 4 431 funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej w Białymstoku kontynuował realizację programu profilaktycznego – „Program ograniczania zdrowotnych następstw palenia tytoniu w jednostkach organizacyjnych – Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Białymstoku (OISW)”. Celem programu było:

- 1) ograniczanie ekspozycji na dym tytoniowy w jednostkach podległych Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Białymstoku;

- 2) zapobieganie zwiększaniu się liczby osób rozpoczynających palenie;
- 3) zapobieganie wzrostowi narażenia na dym tytoniowy w miejscach realizowania pracy i służby;
- 4) zwiększenie wiedzy na temat szkodliwości palenia wyrobów tytoniowych wśród funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej;
- 5) zwiększenie liczby osób rzucających palenie wśród funkcjonariuszy i pracowników jednostek podległych Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Białymstoku.

Następny program – „Zakład pracy wolny od dymu tytoniowego” realizowany w Areszcie Śledczym w Gdańsku, adresowany był do funkcjonariuszy i pracowników deklarujących chęć zerwania z nałogiem. Współorganizatorem programu był Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Gdańsku. Realizacja programu polegała w szczególności na przekazaniu informacji na temat szkodliwości używania wyrobów tytoniowych, prowadzeniu indywidualnych rozmów z psychologiem, badaniu spirometrycznym oraz badaniu poziomu tlenu węgla we krwi. W przedmiotowym programie udział wzięło 10 osób, z których 6 deklaruje, że obecnie nie pali.

Kolejny program – „Nie dla nikotyny” realizowany w Zakładzie Karnym w Braniewie adresowany był do wszystkich zatrudnionych, a jego głównym celem było kształtowanie świadomej postawy ochrony własnego zdrowia w sytuacjach bezpośredniego kontaktu z palącymi. Program złożony był z działań profilaktycznych w formie warsztatów, informacyjnych w formie dystrybucji materiałów informacyjnych, organizacyjnych polegających na oznakowaniu miejsc wyznaczonych do palenia.

Następny program – „Palenie papierosów, a nadciśnienie tętnicze” realizował Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej w Katowicach. Głównymi założeniami programu było wskazanie wpływu palenia papierosów na wzrost ciśnienia tętniczego krwi oraz na rozwój nadciśnienia tętniczego, a nadrzędnym celem uzyskanie postaw sprzyjających ograniczeniu palenia tytoniu. Realizacja tego programu odbywała się poprzez pogadanki, wykłady oraz dystrybucję materiałów edukacyjnych, które przekazywane były w trakcie szkoleń ogólnopienitencjarnych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej podległych Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Katowicach oraz słuchaczom uczestniczącym w szkoleniach i kursach w Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kulach. Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej w Katowicach kontynuował program – „Następstwa palenia tytoniu”, którego założeniem w 2015 r. było wykazanie szkodliwego wpływu palenia biernego w celu uświadomienia potencjalnych szkód wyrządzanych przez palaczy innym niepalącym

osobom. Realizacja opierała się głównie na poradnictwie w zakresie pomocy osobom palącym, udostępnianiu materiałów edukacyjnych oraz propagowaniu zachowań prozdrowotnych.

Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej w Łodzi i Krakowie kontynuował realizację „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych”.

Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej w Olsztynie realizował program „Nikotynizm – przeciwdziałanie uzależnieniu od palenia tytoniu”, którego celem było szerzenie wiedzy funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej dotyczącej szkodliwości oraz skutków palenia, motywowanie do walki z nałogiem.

Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej we Wrocławiu kontynuował realizację „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych” przy współpracy z Instytutem Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi. Realizacja założeń wynikających z tego programu spowodowała, iż w roku 2015 w wielu jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej podległych Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej we Wrocławiu prowadzone były działania profilaktyczne w postaci:

- 1) udostępniania materiałów w formie elektronicznej dostępnych na serwerze jednostki, które miały i mają na celu promocję zdrowia w miejscu pracy/służby, zapoznanie się z szeregiem działań edukacyjnych oraz interwencyjnych mających motywować do zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia oraz upowszechnianie idei wieloaspektowej troski o zdrowie;
- 2) przekazania materiałów edukacyjnych w formie broszur i ulotek;
- 3) propagowania wśród funkcjonariuszy i emerytów Służby Więziennej aktywnego trybu życia;
- 4) wpływania na aktywny udział w obozach kondycyjnych, warsztatach promocji zdrowia.

W 2015 r. Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy Służby Więziennej we Wrocławiu kontynuował realizację programu dotyczącego uzależnienia od tytoniu „Bądź świadomy swojego nałogu”. Głównym celem było uświadomienie osobom palącym zagrożeń zdrowotnych wynikających z używania tytoniu oraz pobudzenie do refleksji nad odpowiedzialnością w zakresie własnych zachowań zdrowotnych. Przy realizacji założeń programu posłużono się dwoma testami, tj. testem tolerancji Fagerstroma określającego stopień uzależnienia od nikotyny oraz testem motywacji do zaprzestania palenia wg Schneider. W ramach tego programu wykonywano badania spirometryczne.

Program edukacyjny „Zdrowie zaczyna się w głowie” realizowany był w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu. Jednym z jego elementów było zorganizowanie kampanii edukacyjnej adresowanej do pracowników, funkcjonariuszy zatrudnionych w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej oraz słuchaczy przebywających na szkoleniach. Kampania okazała się skuteczną metodą ukierunkowania aktywności i uwagi na działaniach służących ograniczeniu palenia tytoniu i ochronie praw niepalących. Mocnym akcentem działań edukacyjnych były obchody Światowego Dnia bez Tytoniu.

LICZBA SZKOLEŃ, WARSZTATÓW BĄDŹ INNYCH FORM PROFILAKTYKI SKIEROWANYCH DO FUNKCJONARIUSZY I PRACOWNIKÓW SŁUŻBY WIĘZiennej POŚWIĘCONYCH PROBLEMOM UZALEŻNIENIA OD TYTONIU

W Służbie Więziennej w 2015 r. prowadzono także działania profilaktyczne (nieujęte w programie) stanowiące najczęściej jeden z elementów warsztatów, szkoleń lub treningów, których tematyka obejmowała między innymi poniższe zagadnienia:

- 1) e -papierosy – fakty i mity;
- 2) szkodliwe następstwa używania tytoniu;
- 3) psychoprofilaktyka uzależnień;
- 4) nikotynizm – przeciwdziałanie uzależnieniu od palenia tytoniu;
- 5) problematyka uzależnienia od palenia tytoniu – uświadomienie szkodliwości palenia tytoniu oraz przegląd metod i technik wspomagających poradzeniu sobie z uzależnieniem; szkolenie, prezentacja, ulotki;
- 6) nikotynizm – fakty i mity;
- 7) profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych;
- 8) sposoby walki z nałogiem;
- 9) zdrowy styl życia – stop uzależnieniom.

W 2015 r. przeprowadzono 72 szkolenia i warsztaty dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz 120 indywidualnych form szkolenia, które swoim zakresem obejmowały zagadnienia dotyczące uzależnienia od nikotyny i jego skutków.

*Łącznie w 72 szkoleniach i warsztatach,
przeprowadzonych w 2015 r.
przez służbę medycyny pracy Służby Więziennej,
wzięło udział 3 399 funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.*

LICZBA UDZIELONYCH PORAD DOTYCZĄCYCH PROBLEMÓW UZALEŻNIENIA OD TYTONIU WŚRÓD FUNKCJONARIUSZY

Do grudnia 2015 r. w trakcie badań profilaktycznych prowadzonych przez służbę medycyny pracy Służby Więziennej udzielono 2 065 porad w zakresie problemów uzależnienia od tytoniu.

Częścią tych badań była konsultacja psychologiczna, w czasie której udzielano funkcjonariuszom indywidualnych porad z zakresu konstruktywnych sposobów radzenia sobie ze stresem, prowadzono psychoedukację z zakresu uzależnień, motywowano do rzucenia palenia oraz przekazywano informację o instytucjach zajmujących się terapią uzależnień. Prowadzono rozmowy motywujące do zmiany w kierunku zachowań prozdrowotnych, informowano o szkodliwości używania wyrobów tytoniowych np. minimalna interwencja lekarska.

W trakcie badań profilaktycznych przekazywano funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej ulotki i materiały edukacyjne z zakresu szkodliwości używania tytoniu i sposobów rzucania palenia, prowadzono również poradnictwo indywidualne. W niektórych zakładach opieki zdrowotnej medycyny pracy Służby Więziennej podczas badań profilaktycznych przeprowadzano test uzależnienia od nikotyny według Fagerstroma oraz testy motywacji do rzucenia palenia.

Głównym założeniem realizowanych działań profilaktycznych była promocja zdrowia oraz kształtowanie postaw prozdrowotnych wśród jak największej liczby odbiorców.

Prowadzone oddziaływania miały również na celu rozpoznawanie stopnia uzależnienia, motywacji do rzucenia palenia, przekazanie informacji o zyskach płynących z niepalenia

i zagrożeniach jakie niesie za sobą używanie tytoniu, a także wzbudzenie motywacji użytkowników tytoniu do zerwania z nałogiem.

W 2015 r. w zakładach opieki zdrowotnej medycyny pracy Służby Więziennej wykonano (na koszt pracodawcy) 159 badań spirometrycznych.

LICZBA FUNKCJONARIUSZY KORZYSTAJĄCYCH Z PORADNICTWA I LECZENIA UZALEŻNIENIA OD TYTONIU

W 2015 r. kontynuowano gromadzenie danych statycznych w celu ustalenia liczby osób deklarujących używanie tytoniu wśród funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz prowadzono działalność profilaktyczną (szkolenia, warsztaty, ulotki, monitorowanie stosowania przepisów). Służba medycyny pracy Służby Więziennej nie prowadzi działalności leczniczej i terapeutycznej wobec funkcjonariuszy i pracowników. Udzielane jest wsparcie, promowany jest zdrowy tryb życia, a funkcjonariusze i pracownicy są motywowani do zmiany szkodliwych dla zdrowia nawyków i zachowań. Osobom, które zadeklarowały chęć skorzystania z pomocy terapeutycznej przekazywane są adresy specjalistycznych poradni i oddziałów poza Służbą Więzienną, świadczących usługi w zakresie leczenia uzależnień. Ponadto adresy placówek wraz z ulotkami udostępniane są również w każdym zakładzie opieki zdrowotnej medycyny pracy Służby Więziennej.

W 2015 r. 392 osoby korzystały z poradnictwa i leczenia uzależnienia od tytoniu poza Służbą Więzienną.

Ponadto, w zakresie działań promocyjnych dotyczących profilaktyki uzależnienia od tytoniu realizowano następujące działania:

- 1) w ramach obchodów Światowego Dnia Rzucania Palenia oraz Światowego Dnia bez Papierosa umieszczono na stronie intranetowej Służby Więziennej materiał zachęcający do zaprzestania palenia tytoniu;
- 2) przekazano kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej pismo dotyczące rozpowszechnienia informacji o TPPP, wskazując na funkcję jaką pełni oraz korzyści wynikające z kontaktu z Poradnią;
- 3) pozyskiwano materiały edukacyjne i w formie elektronicznej przekazywano do poszczególnych zakładów opieki zdrowotnej medycyny pracy Służby Więziennej celem wykorzystania ich w promocji zdrowia w obszarze szeroko rozumianej profilaktyki antynikotynowej;

- 4) umieszczono na stronie intranetowej Służby Więziennej informację dotyczącą podejmowanych działań na rzecz zachowania zdrowia Polaków w kontekście zmniejszania ryzyka zachorowania na choroby odtytoniowe – działania te zostały zaprezentowane na XVIII konferencji naukowej im. prof. Franciszka Venuleta „Tytoń albo zdrowie”, która odbyła się pod honorowym patronatem Ministra Zdrowia dr Konstantego Radziwiła w Instytucie Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej w Warszawie.

4.3. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

W SAMODZIELNYCH PUBLICZNYCH ZAKŁADACH OPIEKI ZDROWOTNEJ MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Przeprowadzono następujące działania edukacyjne, informacyjne oraz profilaktyczne realizowane w obszarze ochrony zdrowia przed następstwami palenia tytoniu przez Samodzielne Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wobec funkcjonariuszy, personelu medycznego oraz pacjentów:

- 1) organizacja konferencji szkoleniowej pn. Zagrożenia psychospołeczne w środowisku pracy – profilaktyka uzależnień, przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Olsztynie z Warmińsko-Mazurskim Centrum Onkologii;
- 2) prowadzenie wykładów i prelekcji dotyczących przyczyn i mechanizmów powstawania uzależnienia od nikotyny, szkód zdrowotnych związanych z czynnym i biernym paleniem, problemu współuzależnienia od tytoniu, objawów zespołu uzależnienia od tytoniu, objawów odstawienia papierosów (w tym metod rzucania palenia, form relaksacji wspomagających rzucanie palenia oraz sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach, które sprzyjają zapaleniu papierosa); uczestnikami 62 działań prowadzonych przez 11 Samodzielnych Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych była grupa 956 osób (w tym 647 funkcjonariuszy);
- 3) organizacja warsztatów szkoleniowych, mających na celu podnoszenie własnych umiejętności radzenia sobie z uzależnieniem od tytoniu, podtrzymywaniem

abstynencji od nikotyny; w 2015 r. w 16 warsztatach uczestniczyła grupa 188 osób (w tym 133 funkcjonariuszy);

- 4) organizacja szkoleń wewnętrznych dla personelu medycznego, dotyczących leczenia zespołu uzależnienia od tytoniu, podejmowania przez personel medyczny działań interwencyjnych wobec osób palących oraz sposobów prowadzenia działań edukacyjnych dla pacjentów; łącznie w 7 Samodzielnych Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zorganizowano 16 szkoleń, w których uczestniczyło 141 pracowników.

Działania prowadzone w Samodzielnych Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej MSW

Rys. 12 Działania prowadzone w Samodzielnych Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej MSW

Działania pomocowe i informacyjne, dotyczące problematyki uzależnienia od tytoniu i szkodliwości palenia, obejmowały:

- 1) prowadzenie terapii indywidualnej, stanowiącej element wsparcia emocjonalnego, wobec osób palących i chcących podjąć leczenie uzależnienia od nikotyny, będących w trakcie rzucania palenia lub po odbytym leczeniu – z terapii motywująco-wspierającej skorzystało 101 osób;
- 2) prowadzenie terapii w grupie wsparcia, dla osób rzucających palenie – w 7 grupach uczestniczyło 55 osób;
- 3) poradnictwo dotyczące sposobów rzucania palenia, miejsc pomocy udzielających wsparcia osobom chcącym zerwać z nałogiem – łącznie w 2015 r. w 10 Samodzielnych Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych udzielono 754 porad.

Na realizację zadań w 2015 r. wydatkowano środki w wysokości 47 609 zł. Liczba osób objętych wszystkimi działaniami wyniosła 2 211 (w funkcjonariuszy 1 249).

W STRAŻY GRANICZNEJ

1. W ramach badań profilaktycznych prowadzonych przez lekarzy medycyny pracy realizowano interwencje i porady lekarskie w stosunku do zgłaszających się osób palących. W 2015 r. lekarze profilaktycy przeprowadzili około 890 porad w zakresie uzależnienia od tytoniu.
2. W ramach bloku zajęć związanego ze szkodliwością nadużywania substancji szkodliwych, w tym związanych z paleniem tytoniu, realizowano zajęcia dla nowoprzyjętych funkcjonariuszy w ośrodkach szkolenia Straży Granicznej.
3. W poczekalniach Służby Zdrowia jednostek organizacyjnych Straży Granicznej udostępniono liczne materiały edukacyjne i informacyjne na temat szkodliwości palenia tytoniu oraz możliwości dostępnych terapii dla osób palących.
4. Prowadzone były prelekcje w ramach działań psycho-edukacyjnych dla funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej na temat szkodliwości palenia tytoniu. W 2015 r. szkoleniami objęto 970 osób.
5. Przestrzegano zakazu palenia tytoniu na terenie obiektów Straży Granicznej, poza miejscami do tego wyznaczonymi, zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami.

W okresie sprawozdawczym nie zanotowano zgłoszeń do psychologa w zakresie postępowania u funkcjonariuszy lub pracowników problemów uzależnienia od tytoniu.

W BIURZE OCHRONY RZĄDU

1. W ramach cyklicznych zajęć przeprowadzono szkolenia z tematu „Profilaktyka uzależnień”.
2. W tym z zakresu poradnictwa jak zerwać z nałogiem, dla funkcjonariuszy m. in. nowo mianowanych oraz kierowanych do działań poza granicami kraju. Łącznie w 2015 roku przeszkolonych zostało 261 funkcjonariuszy.
3. Podczas badań medycyny pracy – na bieżąco i każdorazowo wg potrzeb wykonywano działania informacyjno-edukacyjne dotyczące ograniczenia palenia tytoniu oraz interwencje i porady lekarskie w zakresie zdrowotnych skutków palenia tytoniu dla funkcjonariuszy i pracowników. W 2015 r. przebadano 881 funkcjonariuszy i 110 pracowników.
4. Na terenach obiektów administrowanych przez Biuro Ochrony Rządu palenie tytoniu

dozwolone jest jedynie w miejscu do tego wyznaczonym znajdującym się na zewnątrz budynków.

W POLICJI

W szkołach policyjnych omawiane były zagadnienia z zakresu prewencji antynikotynowej, a wszyscy słuchacze uzyskali szereg informacji o zgubnych następstwach palenia tytoniu. W 2015 r. rozpowszechniono to zagadnienie wśród 2 827 osób uczestniczących w szkoleniu zawodowym podstawowym. W ramach szkoleń wstępnych i okresowych z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby/pracy prowadzono działalność edukacyjno-informacyjną uwzględniającą kwestie zawarte w POZNPT. W ramach szkoleń wstępnych i okresowych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy prowadzono działalność edukacyjno-informacyjną uwzględniającą kwestie zawarte w POZNPT. Dostępne obecnie dane liczbowe pozwalają na ustalenie, że w 2015 r. przeszkolono wstępnie i okresowo w ramach szkolenia BHP około 5 tys. funkcjonariuszy i pracowników Policji.

Wydział Ochrony Pracy Gabinetu Komendanta Głównego Policji w dalszym ciągu przypominał jednostkom organizacyjnym Policji o konieczności prowadzenia kontroli realizacji przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegającym ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. poz. 564).

Nadal realizowany jest nadzór Policji (wynikający z obowiązków regulaminowych) nad przestrzeganiem przepisów zawartych w ustawie z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

W całej Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonariusze Policji podejmowali szereg działań mających na celu realizację założeń POZNPT.

Biorąc pod uwagę skalę zagrożeń związanych z problemem palenia tytoniu, najwięcej działań kierowanych było do osób małoletnich, które najbardziej narażone są na następstwa wynikające z palenia papierosów. Policjanci jednostek terenowych swoją aktywność skupiali przede wszystkim na działaniach edukacyjnych. Podczas spotkań w szkołach uświadamiali

młodzieży, jak szkodliwe jest palenie papierosów. Informowali również o konsekwencjach prawnych wynikających z naruszania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Problematyka palenia tytoniu poruszana była również między innymi podczas spotkań realizowanych w ramach akcji sezonowych.

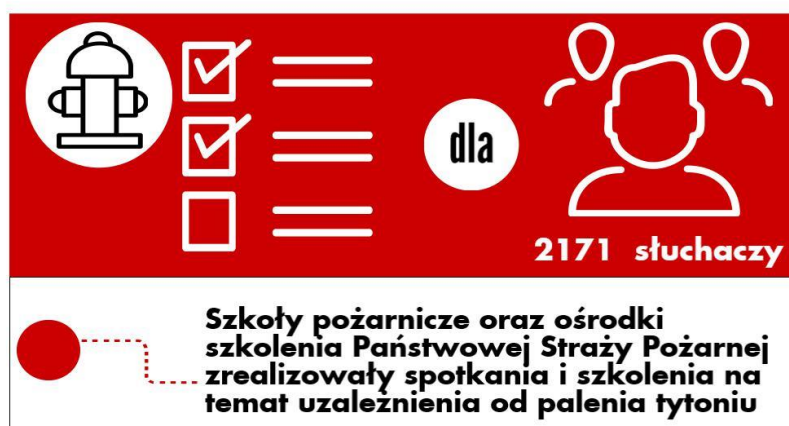
Funkcjonariusze w ramach pełnionej służby monitorowali miejsca, gdzie obowiązuje całkowity zakaz palenia tytoniu (placówki szkolne, place zabaw, przystanki autobusowe).

W PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

Problematyka zagrożeń dla zdrowia związana z paleniem tytoniu realizowana jest przez kadre dydaktyczną szkół pożarniczych oraz ośrodków szkolenia Państwowej Straży Pożarnej, w ramach procesu kształcenia. Zajęcia te realizowane są poprzez cykl spotkań i szkoleń dotyczących powstawania, przeciwdziałania i leczenia uzależnienia od palenia tytoniu oraz poradnictwa, jak zerwać z nałogiem.

Ogółem w 2015 r. w zakresie problematyki następstw palenia tytoniu przeszkolonych zostało 2 171 słuchaczy, w tym:

- 1) Centralna Szkoła Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie dla 433 słuchaczy;
- 2) Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie dla 335 słuchaczy;
- 3) Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu dla 346 słuchaczy;
- 4) Szkoła Podoficerska Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy dla 684 słuchaczy;
- 5) Szkoła Główna Służby Pożarniczej Warszawie dla 372 słuchaczy.

Rys. 13 Spotkania i szkolenia na temat uzależnienia od palenia tytoniu

W ramach realizacji zadań POZNPT za rok 2015 państwowi inspektorzy sanitarni MSW przeprowadzili łącznie 532 działania (wykłady, szkolenia, inne działania np. gazetki, plakaty) dla 4 392 słuchaczy (w tym: w obiektach Policji – 352 działania dla 3 646 funkcjonariuszy, w Państwowej Straży Pożarnej – 96 działań dla 302 funkcjonariuszy, w Straży Granicznej – 28 działań dla 105 funkcjonariuszy i w Samodzielnych Publicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej MSW – 35 działań dla 310 osób), a w innych nadzorowanych obiektach 21 działań dla 29 osób.

Działalność Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych poza realizacją zadań ustawowych, ukierunkowano m.in. na przestrzeganie przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. W wyniku przeprowadzonych kontroli nie stwierdzono uchybień w tym zakresie. Pojazdy służbowe oznakowane posiadają informację w formie graficznej i tekstowej o zakazie palenia w pojazdach. W każdym skontrolowanym budynku znajduje się informacja o zakazie palenia na terenie obiektu. Jest ona umieszczona na frontowej stronie budynków lub w poczekalniach dla petentów.

W obiektach dla osób zatrzymanych (PDOZ) oraz w celach aresztu etapowego wydzielone są i oznakowane pomieszczenia z informacją „cela dla palących”. Pomieszczenia te ze względów bezpieczeństwa posiadają wyłącznie wentylację naturalną (otwierane okna), w tym grawitacyjną. W obiekcie Policyjnej Izby Dziecka obowiązuje zakaz palenia tytoniu (informację słowną i graficzną umieszczono na drzwiach wejściowych do budynku). Na zewnątrz budynku wyznaczono miejsce, w którym funkcjonariusze i pracownicy mogą używać wyrobów tytoniowych.

W ramach prowadzonych kontroli sanitarnych sprawdzano miejsca wyznaczone przez zarządzającego obiektem do palenia oraz pełnoprofilowe palarnie, weryfikowano, czy zorganizowane są w sposób uwzględniający wymogi bezpieczeństwa i higieny pracy oraz czy skutecznie chronią przed dymem tytoniowym pracowników niepalących. Kontrolowano spełnienie wymogów w zakresie właściwej i skutecznej wentylacji w tych pomieszczeniach, ich lokalizacji i oznakowania. Z braku właściwie zorganizowanej palarni wyznaczano miejsce na zewnątrz obiektu.

W obiektach użyteczności publicznej wszystkich rodzajów służb, podmiotach leczniczych i obiektach, w których udzielane są świadczenia zdrowotne, oraz w obiektach gastronomicznych, w których obowiązuje zakaz palenia wyrobów tytoniowych, umieszczone są w widocznych miejscach oznaczenia słowne i graficzne informujące o zakazie palenia wyrobów tytoniowych. Sprzedaż wyrobów tytoniowych w podlegających kontroli jednostkach prowadzona jest w obiektach innych, gdzie umieszczona jest czytelna informacja: „Zakaz sprzedaży wyrobów tytoniowych osobom do lat 18”.

Nieodzownym elementem przedmiotowych kontroli sanitarnych były stałe działania polegające na informowaniu o szkodliwości palenia tytoniu. Dodatkowo promowano prozdrowotny styl życia i pracy „bez papierosa”. Ważnym działaniem było również propagowanie przez kierowników resortów sposobów na bycie wolnym od nałogu palenia papierosów. Głównym celem tych działań była ochrona praw niepalących. Kierujący jednostkami stwierdzili, iż wprowadzenie zakazu palenia papierosów na terenie zajmowanym przez obiekty, pozwala stworzyć warunki zachęcające do porzucenia nałogu, co jak ocenili, przyczynia się do zmniejszenia liczby wypalanych papierosów i zmniejszenia liczby osób palących.

W kolejnych latach 2016–2018, w obiektach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji planowana jest kontynuacja działań w zakresie profilaktyki palenia tytoniu, zgodnie z celami i zadaniami określonymi w POZNPT, z naciskiem na edukację młodszego pokolenia funkcjonariuszy. Tematyka związana ze szkodliwością palenia tytoniu zajmuje stałe miejsce w prowadzonych przez Państwową Inspekcję Sanitarną MSW wykładach dla wszystkich słuchaczy kursów podstawowych, odbywających się w szkołach policyjnych. Szerzenie oświaty zdrowotnej nie odbędzie się bez aktywnego udziału i poparcia służb odpowiedzialnych za realizację zagadnień BHP w jednostkach resortowych wraz z ich kierownictwem.

W trakcie działalności kontrolnej w obiektach, wzorem lat ubiegłych, kontynuowana będzie działalność edukacyjna dla osób palących w formie instruktaży, czy ulotek z informacjami o następstwach zdrowotnych palenia tytoniu. Ponadto w ramach sprawowanego bieżącego nadzoru w zakresie warunków i wymogów higieniczno-sanitarnych, kontynuowane będą kolejne kontrole, obejmujące przestrzeganie zakazu palenia tytoniu w miejscach użyteczności publicznej, miejscach służby i pracy w celu eliminacji narażenia na dym tytoniowy osób niepalących.

4.4. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

REALIZACJA PROGRAMU WYCHOWAWCZEGO SZKOŁY I PROGRAMU PROFILAKTYKI, PRZYGOTOWANEGO NA PODSTAWIE ZDIAGNOZOWANYCH PROBLEMÓW I POTRZEB UCZNIÓW ORAZ SZKOŁY Z UWZGLĘDNIENIEM DZIAŁAŃ UKIERUNKOWANYCH NA ZMNIEJSZENIE ZJAWISKA UŻYWANIA NIKOTYNY WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

W myśl przepisów rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977, z późn. zm.), działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wychowawczy wymiar szkoły, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego kładzie nacisk na edukację zdrowotną i kształtowanie postaw prozdrowotnych. Treści nauczania z zakresu edukacji zdrowotnej uwzględnione zostały na wszystkich etapach edukacyjnych, począwszy od wychowania przedszkolnego. Ich ujęcie jest wieloaspektowe i dostosowane do wieku, możliwości oraz potrzeb poznawczych uczniów. Cele i treści nauczania z zakresu edukacji zdrowotnej są zawarte w podstawie programowej przedmiotów: przyroda, biologia, wychowanie fizyczne, wychowanie do życia w rodzinie, wiedza o społeczeństwie, chemia, etyka oraz przedmiotu uzupełniającego – przyroda.

W wychowaniu przedszkolnym wymagania szczegółowe obszaru „Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci” przewidują przygotowanie dziecka do dbałości o własne zdrowie.

Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej (klasy I–III szkoły podstawowej) kształtuje nawyki uczniów w zakresie dbania o zdrowie swoje i innych.

Na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VI szkoły podstawowej) w ramach przedmiotu przyroda, uczniowie poznają czynniki, które pozytywnie i negatywnie wpływają na samopoczucie, zdobywają umiejętność eliminowania czynników negatywnych, dowiadują się na czym polega negatywny wpływ alkoholu, nikotyny i substancji psychoaktywnych na zdrowie człowieka. Uczą się także asertywnych zachowań w przypadku presji otoczenia. Poznają zasady zdrowego stylu życia. Podstawa programowa przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie na tym etapie edukacyjnym również kładzie nacisk na kształtowanie postaw asertywnych oraz odpowiedzialności za własny rozwój. Na zajęciach etyki uczniowie poznają swoje obowiązki wobec najbliższego otoczenia, rodziny i szkoły, uczą się rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji.

W gimnazjum (III etap edukacyjny) na lekcjach biologii uczniowie poznają negatywny wpływ na zdrowie człowieka niektórych substancji psychoaktywnych (tytoniu, alkoholu, narkotyków i środków dopingujących oraz nadużywania kofeiny i niektórych leków). W ramach wychowania fizycznego kształtowane są umiejętności osobiste i społeczne sprzyjające zdrowiu i bezpieczeństwu. Uczniowie poznają czynniki, które wpływają pozytywnie i negatywnie na zdrowie i samopoczucie, zachowania sprzyjające i zagrażające zdrowiu. Powinni także umieć wskazać szkody zdrowotne i społeczne związane z paleniem tytoniu, nadużywaniem alkoholu i używaniem innych substancji psychoaktywnych. Natomiast na lekcjach etyki uczniowie gimnazjum uzyskują informacje na temat poradnictwa młodzieżowego i rodzinnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Na IV etapie edukacyjnym (szkoły ponadgimnazjalne) treści nauczania zawarte w podstawie programowej biologii mają na celu wzmocnienie świadomości uczniów w zakresie zależności pomiędzy trybem życia, a stanem zdrowia. Na lekcjach chemii uczniowie dowiadują się, na czym polegają i od czego zależą lecznicze i toksyczne właściwości substancji chemicznych: aspiryny, nikotyny, alkoholu etylowego.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w szczególności uczniowie zagrożeni niedostosowaniem społecznym i niedostosowani społecznie, w ramach indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych korzystali z oddziaływań wychowawczych,

socjoterapeutycznych i resocjalizacyjnych, zawierających elementy profilaktyki antynikotynowej, które miały charakter interwencyjny.

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) dla 22 pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i placówek doskonalenia nauczycieli zorganizował 25-godzinne szkolenie. Celem szkolenia było doskonalenie umiejętności konstruowania programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki.

Na stronie internetowej ORE udostępnione zostały publikacje i artykuły:

- 1) „Rozważania o wychowaniu. W poszukiwaniu teoretycznych podstaw koncepcji wychowawczej szkoły”;
- 2) „Program wychowawczy szkoły a personalistyczna perspektywa wychowania do wartości”;
- 3) „Wychowanie do odpowiedzialności – wspomaganie rozwoju społecznego i moralnego dziecka”;
- 4) „Model czterech aspektów wychowania w praktyce”;
- 5) „Jak tworzyć program wychowawczy szkoły – opis modelu”;
- 6) „Konstruowanie szkolnego programu profilaktyki aktualnym zadaniem szkoły”.

DOSKONALENIE KOMPETENCJI WYCHOWAWCZYCH I PROFILAKTYCZNYCH NAUCZYCIELI Z ZAKRESU PROFILAKTYKI UZALEŻNIEŃ

ORE w ramach doskonalenia kompetencji wychowawczych i profilaktycznych nauczycieli z zakresu profilaktyki uzależnień zorganizował następujące szkolenia i spotkania:

- 1) „Przeciwdziałanie narkomanii w szkole”. Treści szkolenia dostarczyły podstawowej wiedzy z zakresu profilaktyki uzależnień i substancji psychoaktywnych oraz efektywnych działań profilaktycznych realizowanych w szkole. W trzydniowym szkoleniu realizowanym w formie wykładów i warsztatów wzięło udział 19 osób;
- 2) „Seminarium programu Unplugged” dla trenerów, realizatorów programu oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Jego celem była wymiana informacji i doświadczeń z wdrażania programu w szkołach. W trakcie spotkania został omówiony przebieg realizacji szkoleń dla nauczycieli oraz wypracowano rekomendacje do dalszego wdrażania programu w szkołach we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego. W seminarium udział wzięło 12 osób. Unplugged jest programem uniwersalnej profilaktyki używania substancji psychoaktywnych (alkohol, tytoń,

narkotyki) adresowanym do młodzieży w wieku 12 – 14 lat. Program Unplugged został opracowany i wdrożony w wielu krajach europejskich w ramach międzynarodowego projektu EU-Drug Abuse Prevention, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Celem programu jest ograniczanie zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, takich jak: alkohol, narkotyki i tytoń. Do realizacji programu przygotowanych jest 35 trenerów, którzy w 2015 r. przeszkolili 334 nauczycieli. Program został zrealizowany w 60 szkołach podstawowych oraz 89 gimnazjach;

- 3) „Konstruowanie programów profilaktycznych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (MOW) i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (MOS)” dla pracowników zajmujących się w placówkach konstruowaniem i realizacją programów profilaktycznych. Celem 20-godzinnych warsztatów było wsparcie merytoryczne pracowników MOW/MOS w zakresie konstrukcji i wyboru właściwych programów profilaktycznych dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym i niedostosowanej społecznie przebywającej w MOW/MOS. Udział wzięło 16 osób;
- 4) Szkoła dla Rodziców i Wychowawców cz. III „Nastolatek”. W ORE upowszechniany był w 2015 r., jak w latach ubiegłych, program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” zwiększający kompetencje wychowawcze rodziców i nauczycieli. Program przyczynia się do budowania silnej więzi między rodzicami lub wychowawcami a dziećmi – najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. W cz. III „Nastolatek” uwzględniono tematykę wprowadzania zdrowej dyscypliny, prawidłowego reagowania na problemowe zachowania dziecka, w tym palenia tytoniu. W ramach tego programu edukatorzy w trakcie 12 szkoleń przeszkolili 150 nowych realizatorów programu (psychologów i pedagogów), którzy są przygotowani do prowadzenia zajęć z rodzicami i nauczycielami. Na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej, w omawianym roku, odbyło się także 7 szkoleń, w których uczestniczyło 81 osób (rodziców i nauczycieli). Szkolenia realizowali instruktorzy, rekomendowani przez ORE;
- 5) „Szkolna interwencja profilaktyczna” dla nauczycieli szkół różnych poziomów edukacyjnych. ORE monitorował szkolenia prowadzone w szkołach przez uprawnionych instruktorów programu „Szkolna interwencja profilaktyczna”. Program ten jest propozycją działań dla nauczycieli i szkolnych specjalistów, prowadzących na co dzień trudne rozmowy i spotkania z uczniami sięgającymi po różne substancje psychoaktywne. Program jest wprowadzany do szkół dwuetapowo – część I to szkolenie rady pedagogicznej, część II – szkolenie osób, które będą prowadziły interwencję. Autorami

programu są specjaliści z Pracowni Profilaktyki Młodzieżowej „Pro-M”, z Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Głównymi celami interwencji podejmowanych przez nauczycieli w szkole są:

- z perspektywy ucznia z grupy ryzyka: zapobieganie dalszemu używaniu substancji psychoaktywnych przez ucznia, udzielenie mu pomocy oraz wsparcia, udzielenie wsparcia rodzicom ucznia w rozwiązywaniu problemu,
- z perspektywy społeczności szkolnej: zapobieganie problemom związanym z używaniem substancji przez uczniów poprzez konsekwentne stosowanie procedury interwencji wobec wszystkich uczniów, łamiących zasadę trzeźwości, czyli niesięganie po substancje psychoaktywne (nikotyna, alkohol, dopalacze, narkotyki).

Program uzyskał rekomendacje Zespołu ds. Oceny i Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego i znajduje się w bazie programów prowadzonej głównie przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz na stronie internetowej ORE. Rekomendowani przez ORE instruktorzy przeszkolili: 750 nauczycieli (rady pedagogiczne) oraz 152 nowych realizatorów (nauczycieli prowadzących interwencje), w ramach przeprowadzonych 43 szkoleń. W różnych regionach Rzeczypospolitej Polskiej odbyło się również ogółem 12 seminariów i konferencji dla ok. 530 osób, na których uczestnicy poznali program i sposoby prowadzenia interwencji w szkole;

- 6) konferencja pt.: „Promocja zdrowia i profilaktyka – inwestycją w kapitał społeczny”. Konferencja adresowana była do przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli, organizacji pozarządowych, wojewódzkich i regionalnych koordynatorów sieci szkół promujących zdrowie oraz dyrektorów szkół posiadających Krajowy Certyfikat Szkoła Promująca Zdrowie. Głównym celem konferencji była refleksja nad efektywnością i skutecznością działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w obszarze zdrowia i profilaktyki, poszukiwanie optymalnych rozwiązań ukierunkowanych na wzmocnienie systemowego podejścia do promocji zdrowia i profilaktyki, opartego o rzetelną diagnozę potrzeb lokalnej społeczności, adekwatny dobór instrumentów ich realizacji oraz należne tym działaniom finansowanie, uwzględniające kryteria jakościowe realizowanych programów. Konferencja zorganizowana została w ramach projektu systemowego *Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnymi II etap.*

Rekomendowani przez ORE trenerzy/instruktorzy przeszkolili kolejnych 1 997 osób. ORE opracowuje i udostępnia na stronach internetowych publikacje z zakresu zapobiegania używaniu substancji psychoaktywnych:

- a) Czy nowa podstawa programowa wymaga nowej profilaktyki?
- b) Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki,
- c) Koncepcja „resilience”, czyli jak można pomóc dzieciom i młodzieży z grup podwyższonego ryzyka,
- d) Profilaktyka uzależnień w szkole,
- e) raport „Profilaktyka Palenia Tytoniu w Szkole”,
- f) scenariusze zajęć dla nauczycieli do pracy z rodzicami z zakresu profilaktyki palenia tytoniu i używania innych substancji psychoaktywnych,
- g) pakiet edukacyjny dla nauczycieli z zakresu profilaktyki palenia tytoniu.

UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O PROGRAMACH PROFILAKTYCZNYCH I PROMOCJI ZDROWIA PSYCHICZNEGO SPEŁNIAJĄCYCH KRYTERIA DOBREJ JAKOŚCI – BANK PROGRAMÓW PROFILAKTYCZNYCH, UDOSTĘPNIONY NA STRONIE INTERNETOWEJ OŚRODKA EDUKACJI

Na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji opublikowane są informacje dotyczące m.in. standardów programów profilaktycznych, opracowane w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego, zwanego dalej Systemem, które zostały opracowane przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Instytut Psychiatrii i Neurologii oraz Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W ramach systemu przygotowano również:

- 1) kryteria oceny programów;
- 2) słownik pojęć i terminów;
- 3) opis poziomów rekomendacji;
- 4) kwestionariusz aplikacyjny.

System umożliwia ocenę i selekcję zgłaszanych programów profilaktycznych oraz w przypadku zgodności ze standardami, uzyskanie rekomendacji na jednym z trzech poziomów: program obiecujący, dobra praktyka lub program modelowy (poziom najwyższy). Standardy stanowią także pomoc merytoryczną dla autorów projektów (jak konstruować oraz opisywać program) i decydentów finansujących realizowane w szkołach programy

(jakie standardy powinny spełniać programy zapobiegające sięganiu przez dzieci i młodzież między innymi po papierosy).

Materiały dotyczące systemu udostępnione są na stronie internetowej ORE w zakładce Wychowanie i Profilaktyka: <http://www.ore.edu.pl/programy-profilaktyczne/system-rekomendacji/o-systemie> oraz na platformie MEN: www.bezpiecznaszkola.men.gov.pl. W 2015 r. informacje na temat systemu, upowszechniane były również podczas szkoleń i konferencji. Dyrektorzy szkół i nauczyciele oraz przedstawiciele samorządu lokalnego, w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom, mogą korzystać z rekomendowanych programów profilaktycznych, które spełniają kryteria dobrej jakości. Programy te można znaleźć, między innymi, na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji w Banku Programów Profilaktycznych: <http://www.ore.edu.pl/programy-profilaktyczne/bank-programow-profilaktycznych/bank-programow-profilaktycznych-22811>. ORE prowadzi bank rekomendowanych programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego oraz udostępnia informacje o tych programach. Bank zawiera opis dostępnych programów oraz dane do kontaktu z autorem lub instytucją opiekującą się danym programem.

UPOWSZECHNIENIE PROGRAMU „SZKOŁY PROMUJĄCE ZALECENIA EUROPEJSKIEGO KODEKSU WALKI Z RAKIEM”

W ramach upowszechniania programu „Szkoly promujace zalecenia Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem”, ORE we współpracy z Centrum Onkologii – Instytutem im. Marii Skłodowskiej-Curie zaktualizował treści „Poradnika metodycznego dla nauczycieli”. Projekt jest realizowany w ramach Narodowego Programu Zwalczenia Chorób Nowotworowych – zadanie p.n. „Prewencja pierwotna nowotworów”. Aktualizacja poradnika miała na celu dostosowanie treści scenariuszy zajęć, dotyczących palenia tytoniu, aktywności fizycznej oraz prawidłowego odżywiania się do czwartej edycji „Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem”.

Publikacja wydana została w wersji drukowanej oraz w postaci elektronicznej, która jest udostępniana do bezpłatnego pobrania na stronie ORE oraz na stronie www.kodekswalkizrakiem.pl.

W Rzeczypospolitej Polskiej program Szkoła Promująca Zdrowie (SzPZ) jest upowszechniany od 25 lat we wszystkich województwach. Obecnie do sieci SzPZ należy ponad 3 tys. szkół, które diagnozują i rozwiązują występujące problemy zdrowotne. Przygotowują uczniów nie tylko do kolejnego etapu edukacyjnego, ale przede wszystkim do radzenia sobie w życiu, w tym do dokonywania prozdrowotnych wyborów.

W minionym okresie, w wyniku zdobywania nowych doświadczeń oraz zmian dokonujących się w Europie i w Rzeczypospolitej Polskiej, program ten ewoluował i był modyfikowany.

W latach 2014–2015 dokonano kolejnej modyfikacji modelu i standardów SzPZ oraz narzędzi do ich autoewaluacji. Pilotaż był przeprowadzony w okresie od stycznia do kwietnia 2015 r. w 10 szkołach na terenie pięciu województw. Celem pilotażu było sprawdzenie przydatności zmodyfikowanej wersji narzędzi do autoewaluacji działań w SzPZ. Wyniki pilotażu zostały wykorzystane do opracowania ostatecznej wersji narzędzi, które zostaną upowszechnione we wszystkich wojewódzkich sieciach SzPZ i będą stanowić podstawę do ubiegania się szkół o nadanie Krajowego Certyfikatu Szkoła Promująca Zdrowie.

Materiały dotyczące zmodyfikowanych narzędzi do autoewaluacji w SzPZ udostępnione są na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji, w zakładce SzPZ: <http://www.ore.edu.pl/programy-i-projekty-19445/szkoa-promujca-zdrowie/narzdzia-do-autoewaluacji>.

ORE zorganizował w 2015 r. 5 szkoleń dla 121 wojewódzkich, regionalnych oraz szkolnych koordynatorów programu SzPZ, których celem było wspieranie koordynatorów sieci SzPZ w działaniach na rzecz podnoszenia jakości pracy szkół, uczestniczących w programie:

- 1) „Autoewaluacja w Szkole Promującej Zdrowie – podsumowanie pilotażu”. Celem szkolenia była analiza przydatności narzędzi do autoewaluacji działań w szkole promującej zdrowie. W szkoleniu, realizowanym w formie warsztatów, wzięło udział 16 osób;
- 2) „Szkoła Promująca Zdrowie – tworzenie lokalnych strategii służących zwiększaniu zasobu szkół promujących zdrowie”. W 2 edycjach szkolenia, realizowanego w formie wykładów i warsztatów, udział wzięło 55 osób;
- 3) „Ruch i zdrowe żywienie w szkole”. Celem szkolenia było przygotowanie do podjęcia działań oraz wspieranie szkół w tworzeniu własnej polityki z zakresu zdrowego żywienia

i aktywności fizycznej. W szkoleniu realizowanym w formie warsztatów wzięło udział 26 osób (przedstawiciele szkół z Krajowym Certyfikatem);

- 4) wspieranie rozwoju i podnoszenie jakości pracy szkół promujących zdrowie; celem szkolenia było upowszechnienie idei SzPZ. Wzięło w nim udział 24 wojewódzkich i regionalnych koordynatorów SzPZ;
- 5) wręczenie Krajowych Certyfikatów Szkoła Promująca Zdrowie. W 2015 r. Minister Edukacji Narodowej przyznała prestiżowe wyróżnienia kolejnym 33 szkołom należącym do sieci Szkół Promujących Zdrowie w Rzeczypospolitej Polskiej. Przyznanie Certyfikatu jest potwierdzeniem, że szkoła pracuje zgodnie z modelem szkoły promującej zdrowie oraz wyrazem uznania dla dotychczasowych osiągnięć będących wynikiem wieloletniej i systematycznej pracy. Program Szkoła Promująca Zdrowie realizowany jest w Rzeczypospolitej Polskiej od 1991 r. Koncentruje się przede wszystkim na promowaniu zdrowego stylu życia. Ruch cieszy się w naszym kraju dużym zainteresowaniem, ponieważ jego podstawowe założenia dobrze wpisują się w dydaktyczną, opiekuńczą i wychowawczą działalność szkoły.

4.5. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ CENTRUM ONKOLOGII – INSTYTUT IM. MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE

W 2015 r. w ramach zadania „Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych” pn. Prewencja pierwotna nowotworów, finansowanego przez Ministra Zdrowia, Zakład Epidemiologii Centrum Onkologii – Instytutu prowadził wielodyscyplinarne działania, mające na celu ograniczenie zdrowotnych następstw palenia tytoniu wśród polskiego społeczeństwa.

POPULARYZACJA ZALECEŃ DOTYCZĄCYCH PALENIA TYTONIU, ZGODNYCH Z EUROPEJSKIM KODEKSEM WALKI Z RAKIEM

W 2015 r. w ramach POZNPT kontynuowano działania mające na celu popularyzację zapisów Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem w społeczeństwie polskim, w tym rekomendacji dotyczących zaprzestania palenia i niepalenia w obecności niepalących. Zalecenia dotyczące Kodeksu związane z ekspozycją na dym tytoniowy popularyzowano m.in. w szkołach w ramach projektu „Szkoła promująca zalecenia Kodeksu Walki z Rakiem”. W 2015 r. dokonano aktualizacji treści, dodruku (50 000 egz.) i rozkolportowania „Poradnika metodycznego dla nauczycieli” do regionalnych ośrodków realizujących ww. projekt. Ośrodki te otrzymały także inne materiały

edukacyjne promujące styl życia wolny od tytoniu, w tym „Europejski Kodeks Walki z Rakiem” (35 000 egz. dla dorosłych), wydany w formie komiksu „Kodeks zdrowego życia” (35 000 egz. dla dzieci i 35 000 egz. dla młodzieży) oraz ulotkę „ABC rzucania palenia” (15 000 egz.).

W ramach działań medialnych („Projekt Plaża”) w miejscowościach nadmorskich odbyło się osiem 3-dniowych festynów poświęconych propagowaniu kodeksu, w tym nierozpoczynaniu palenia, zerwaniu z nałogiem oraz niepaleniu w obecności niepalących.

W ramach obchodów Światowego Dnia Rzucania Palenia, w dniu 18 listopada 2015 r. zorganizowano konferencję prasową.

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA IM. PROF. F. VENULETA „TYTOŃ ALBO ZDROWIE”

W dniach 7–8 grudnia 2015 r. w auli Instytutu Biocybernetyki i Inżynierii Medycznej w Warszawie odbyła się XVIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Tytoń albo zdrowie”. Konferencja odbyła się pod honorowym patronatem Ministra Zdrowia dr. Konstantego Radziwiła. W konferencji wzięło udział 79 osób. W trakcie konferencji przedstawiono podstawowe zagadnienia dotyczące ograniczenia palenia tytoniu oraz główne wyzwania stojące przed polityką zdrowotną ograniczającą palenie. W szczególności możliwości i sposoby wyeliminowania palenia tytoniu z zachowań ludzkich i przestrzeni publicznej.

PREWENCJA PIERWOTNA RAKA PŁUCA

W 2015 r. kontynuowano działania w ramach Programu Prewencji Pierwotnej Raka Płuca, ze szczególnym uwzględnieniem grupy docelowej kobiet. W ramach działań edukacyjnych powstało 8 artykułów dotyczących problematyki palenia tytoniu wśród kobiet. Materiały te zostały opublikowane w serwisach internetowych skierowanych do kobiet oraz kobiecej prasie drukowanej. Opracowano również specjalną ulotkę i plakat zachęcające kobiety do niepalenia, które zostały rozesłane do regionalnych ośrodków odpowiedzialnych za realizację zadania Prewencji pierwotnej nowotworów.

POSTAWY POLAKÓW WOBEC PALENIA TYTONIU

W 2015 r. we współpracy z Pracownią Badań Socjologicznych dokonano porównania wyników ogólnopolskich badań ankietowych dotyczących wiedzy o nowotworach i ich profilaktyce z 2006 i 2014 r., co pozwoliło na ocenę zmian w profilaktyce nowotworów w latach 2006–2014. Palenie tytoniu i bierne narażenie na dym tytoniowy były jednym z analizowanych czynników ryzyka w ww. badaniach. Oba badania zostały przeprowadzone na dużych, 8-tysięcznych, losowych próbach ludności Rzeczypospolitej Polskiej w wieku 18 lat i więcej. Badania te miały na celu zarówno ocenę podstawowych czynników ryzyka i czynników ochronnych nowotworów, jak i stopnia implementacji zaleceń Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem. Na przestrzeni lat 2006–2014 odsetek osób palących codziennie w Rzeczypospolitej Polskiej spadł o ok. 6 punktów procentowych (z 29% do 23%). Spadek dotyczył obu płci. W omawianym okresie znacznie zmniejszyło się także narażenie niepalących na dym tytoniowy. W 2006 r. aż 53% palących przyznało, że pali często w obecności niepalących, w 2014 r. odsetek ten był ponad dwa razy mniejszy (24%). Zmiana postaw palących w tym zakresie wynika, jak się wydaje, nie tylko z działań edukacyjnych podjętych w tym okresie w populacji palących, ale przede wszystkim z wprowadzonego w 2010 r. zakazu palenia w miejscach publicznych.

FUNKCJONOWANIE OGÓLNOPOLSKIEJ SIECI POMOCY PALĄCYM

W 2015 r. rozpoczęto działanie punktów Ogólnopolskiej Sieci Pomocy Palącym (OSPP), sieci placówek poradniczych oferujących specjalistyczną pomoc dla osób uzależnionych od tytoniu. Przeszkolono realizatorów poradnictwa i uruchomiono osiem punktów w województwach: mazowieckim (2 punkty), podlaskim, dolnośląskim, świętokrzyskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim i lubuskim. Prowadzono prace związane z rekrutacją pacjentów do ww. punktów. Działania te przebiegały zarówno na poziomie lokalnym (dystrybucja ulotek i plakatów w regionach, w których działają punkty OSPP, informacje w prasie i mediach regionalnych), jak i centralnym (informacje o adresach punktów na podstronie www.jakrzucicpalenie.pl w mediach ogólnopolskich). W okresie realizacji Programu OSPP w punktach przyjęto 399 pacjentów, którym udzielono łącznie 835 porad. Spośród osób przyjętych w punktach OSPP: 173 deklarowały ograniczenie palenia, a 52 odstawiły papierosy.

4.6. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ GŁÓWNY INSPEKTORAT SANITARNY

Światowy Dzień bez Tytoniu, obchodzony jest na świecie co roku 31 maja. Ustanowiony został przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) w 1988 r. w Madrycie. W 2015 r. WHO zwróciła uwagę na zagrożenie jakie niesie nielegalny handel papierosami. Hasłem przewodnim było „Stop nielegalnemu obrotowi wyrobami tytoniowymi (Stop illicit trade of tobacco products)”.

Szacuje się, iż w Europie nielegalny rynek wyrobami tytoniowych stanowi 6–10%. Biorąc pod uwagę dostępność ekonomiczną wyrobów tytoniowych, ograniczenie dostępności tanich papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł, ma ogromne znaczenie dla zdrowia publicznego. Wyeliminowanie lub ograniczenie nielegalnego handlu będzie powodowało zmniejszenie liczby osób palących papierosy, a co za tym idzie – zmniejszy liczbę zachorowań na choroby spowodowane paleniem tytoniu oraz ograniczy liczbę zgonów. Również w Rzeczypospolitej Polskiej istnieje problem handlu papierosami z nielegalnych źródeł. Rzeczpospolita Polska ze względu na swoje położenie geograficzne jest nie tylko krajem docelowym i krajem pochodzenia nielegalnych wyrobów tytoniowych, ale również krajem tranzytowym dla produktów przeznaczonych na rynki zachodniej części Unii Europejskiej. Główny strumień nielegalnych papierosów płynie do Rzeczypospolitej Polskiej z Ukrainy.

Liczne informacje w mediach lokalnych odnosiły się bezpośrednio do działań podjętych przez wojewódzkie i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne.

Podejmowane przez Państwową Inspekcję Sanitarną w 2015 r. działania związane z obchodami „Światowego Dnia bez Tytoniu” miały miejsce od kwietnia do czerwca br. i dotyczyły głównie:

- 1) wykładów, prelekcji czy też instruktaży dotyczących zdrowotnych skutków czynnego i biernego palenia tytoniu, promocji zdrowego stylu życia wolnego od uzależnienia;
- 2) organizacji punktów informacyjno-edukacyjnych;
- 3) organizacji różnych konkursów dla dzieci i młodzieży;
- 4) przeprowadzania badań profilaktycznych (pomiar ilości dwutlenku węgla w wydychanym powietrzu za pomocą smokerlyzera, pomiar ciśnienia tętniczego, obliczanie BMI);
- 5) przygotowywania materiałów edukacyjnych i informacyjnych.

Grupę odbiorców stanowił ogół społeczeństwa, jednak szczególną grupę stanowiły dzieci i młodzież które, jak co roku, chętnie włączyły się do organizacji wyżej wymienionych

aktywności (poprzez przygotowanie i czynny udział w m.in.: marszach i pochodach ulicami miast, festynach, konkursach, przedsięwzięciach i zabawach sportowych, happeningach, warsztatach, tworzeniu wystaw i gazetek o tematyce antynikotynowej).

W 2015 r. podczas „Światowego Dnia bez Tytoniu” zorganizowano wiele pochodów oraz imprez plenerowych i festynów mających na celu zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie zdrowotnych skutków palenia tytoniu.

Łącznie w 672 imprezach środowiskowych zorganizowanych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne oraz ich partnerów uczestniczyło 164 580 osób. We wszystkich działaniach związanych z obchodami wzięło udział około 1 500 000 osób.

Rys. 14 Liczba przeprowadzonych konkursów, imprez środowiskowych organizowanych przez PIS oraz innych wydarzeń organizowanych przez partnerów oraz liczby uczestników z okazji Światowego Dnia bez Tytoniu w 2015 r.

ŚWIATOWY DZIEŃ RZUCANIA PALENIA

Światowy Dzień Rzucania Palenia pt. „Rzuć palenie razem z nami” przypada w trzeci czwartek listopada i jest obchodzony w Rzeczypospolitej Polskiej od 1991 r. Celem obchodów jest zachęcenie jak najszerszej grupy odbiorców do zerwania z nałogiem palenia tytoniu.

W 2015 r. z inicjatywy wojewódzkich i powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych odbyło się wiele przedsięwzięć z okazji obchodów, które są zwieńczeniem całorocznej działalności programowej w zakresie ochrony zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. W ramach tegorocznych obchodów podjęto łącznie 215 488 działań, które objęły zasięgiem ponad 1 058 676 osób.

W placówkach oświatowo-wychowawczych w ramach realizacji programów edukacji antytytoniowej prowadzone były przez koordynatorów szkolnych pogadanki, prelekcje, imprezy okolicznościowe. Zorganizowano wystawy, gazetki ściennie oraz dystrybucję materiałów edukacyjnych. Uruchamiano punkty informacyjno-pomiarowe, w których udzielano informacji na temat profilaktyki palenia tytoniu oraz zachęcano do wykonania bezpłatnych badań

medycznych: pomiaru ciśnienia tętniczego krwi, sprawdzenia poziomu glukozy, poziomu cholesterolu, pojemności płuc lub poziomu tlenu węgla w wydychanym powietrzu. Rozdysponowano wówczas wiele materiałów edukacyjnych, takich jak ulotki, plakaty itp. Społeczność lokalna chętnie brała udział w organizowanych na terenie województw imprezach. W obchody aktywnie zaangażowały się również lokalne władze rządowe i samorządowe, poprzez wsparcie finansowe i rzeczowe podejmowanych przedsięwzięć.

Informacje na temat obchodów Światowego Dnia Rzucania Palenia zostały zamieszczone na stronach internetowych wojewódzkich i powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych, partnerów i współrealizatorów działań oraz na portalach społecznościowych.

Rys. 15 Liczba przeprowadzonych konkursów, imprez środowiskowych organizowanych przez PIS oraz innych wydarzeń organizowanych przez partnerów oraz liczby uczestników z okazji Światowego Dnia Rzucania Palenia w 2015 r.

OGÓLNOPOLSKA KAMPANIA MEDIALNA „NIE ZAWSZE WĘDZONE TRZYMA DŁUŻEJ”

Pomysł na kampanię był wynikiem badań nad postawami i zachowaniami Polaków w stosunku do palenia tytoniu. Mimo istniejącego zakazu palenia w miejscach publicznych (który obowiązuje w Rzeczypospolitej Polskiej od 15 listopada 2010 r.), ciągle bardzo dużo osób go ignoruje. Łamanie tego zakazu szczególnie obserwuje się w miejscach takich jak przystanki autobusowe (25%), czy place zabaw dla dzieci. Ludzie często palą papierosy również na klatkach schodowych w blokach mieszkalnych, na plażach i w parkach. Zakaz palenia w tych miejscach nie jest co prawda uregulowany prawnie, ale palenie w nich może przeszkadzać osobom niepalącym. Zauważalny jest również problem palenia w obecności niepalących domowników. Kampania została przeprowadzona w dniach 16–30 listopada 2015 r. w wybranych miastach w Rzeczypospolitej Polskiej, na nośnikach citylight, na ekranach LCD w komunikacji miejskiej, w formie ulotek informacyjnych oraz w Internecie. Spot towarzyszący kampanii pokazywał drogę człowieka, który jako dziecko jest narażony na bierne palenie, a ze względu na ciągły kontakt

z papierosami w rezultacie sam staje się palaczem. Historia kończy się w momencie, w którym płuca dorosłego człowieka stają się „niezdadne do życia” w wyniku wieloletniego działania substancji toksycznych pochodzących z papierosów.

Kampania miała za zadanie nie tylko zachęcić społeczeństwo do nierozpoczynania palenia lub do zerwania z nałogiem, ale przede wszystkim zwrócić uwagę na problem palaczy, którzy palą przy osobach niepalących.

Kampania outdoor na nośnikach dotarła do 23,93% grupy docelowej z 8 miast, w których została przeprowadzona. Łączna liczba kontaktów z reklamą wyniosła 8 252 510. Spot na nośnikach LCD w autobusach i tramwajach wyświetlany był w 18 miastach w Rzeczypospolitej Polskiej o liczbie ludności powyżej 170 tys. mieszkańców. Łączna liczba pasażerów korzystających ze środków komunikacji miejskiej, w których wyświetlany był spot to 321 300 osób dziennie. Łącznie, w ciągu 15 dni ze spotem miało styczność 4 819 500 osób.

Kampania została wzmocniona ulotkami oraz spotem internetowym.

ORGANIZACJA SPOTKANIA TEACUP MEETING PT. „ROZPOWSZECHNIENIE PALENIA TYTONIU W POLSCE – TRENDY I WYZWANIA”

W dniach 26–27 sierpnia 2015 r. w siedzibie Głównego Inspektoratu Sanitarnego odbyło się spotkanie z serii teacup meeting pt. „Rozpowszechnienie palenia tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej – trendy i wyzwania”. Teacup meeting było kontynuacją serii spotkań z zakresu promocji zdrowia. Pierwsze spotkanie odbyło się w maju 2015 r., a jego tematem była „Nadwaga i otyłość – współczesna anomalia zdrowia dzieci”.

Celem spotkania było przedstawienie problemu rozpowszechnienia palenia tytoniu i używania e-papierosów w Rzeczypospolitej Polskiej oraz zwrócenie uwagi na priorytetowe działania z zakresu polityki antytytoniowej, które będą miały wpływ na ochronę społeczeństwa niepalącego.

W spotkaniu dotyczącym profilaktyki palenia tytoniu uczestniczyli członkowie Międzyresortowego Zespołu Koordynacyjnego Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce, kierownicy pionu Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia (OZiPZ) Wojewódzkich Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych (WSSE), eksperci: prof. Witold Zatoński – kierownik Zakładu Epidemiologii i Prewencji Nowotworów Centrum Onkologii – Instytutu w Warszawie, dr Paulina Miśkiewicz – dyrektor Biura WHO w Polsce, dr Krzysztof Przewoźniak – Zastępca Dyrektora Ośrodka ds. Współpracy ze Światową Organizacją Zdrowia, Pan Marek

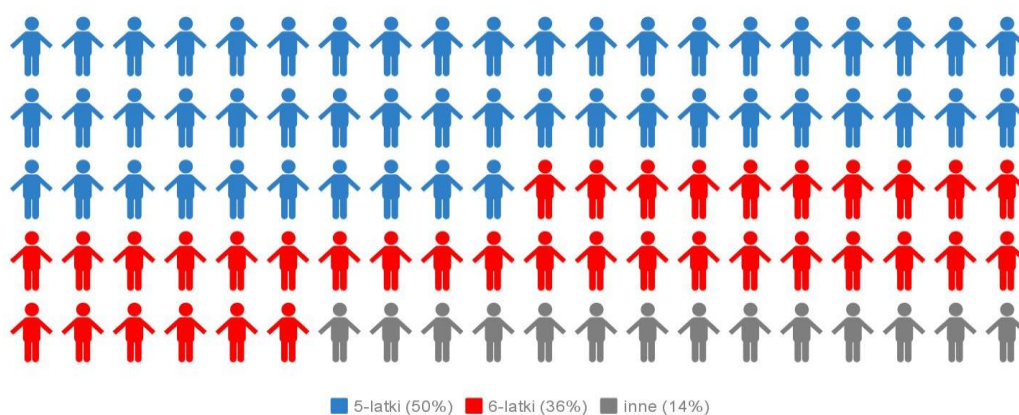
Posobkiewicz – Główny Inspektor Sanitarny oraz pracownicy Departamentu Promocji Zdrowia, Biostatystyki i Analiz Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

Dwudniowe spotkanie pozwoliło gościom na zapoznanie się z najnowszymi wynikami badań na temat rozpowszechnienia używania wyrobów tytoniowych i e-papierosów w Rzeczypospolitej Polskiej. Poruszony został głębiej, pozostawiający ciągle wiele wątpliwości, temat e-papierosów. W trakcie debaty eksperckiej zauważono potrzebę skierowania działań edukacyjnych do osób o niskim statusie socjoekonomicznym, ponieważ to właśnie oni stanowią największą grupę spośród wszystkich palaczy w Rzeczypospolitej Polskiej. Kierownicy OZiPZ WSSE mieli możliwość pogłębienia wiedzy na temat psychologicznych aspektów palenia tytoniu oraz zapoznania się z założeniami do realizacji programów promocji zdrowia skierowanych do dzieci w wieku wczesnoszkolnym, zaprezentowanych przez autorów.

REALIZACJA KRAJOWEGO PROGRAMU EDUKACJI ANTYTYTONIOWEJ PT. „CZyste Powietrze Wokół Nas” ADRESOWANEGO DO DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM, ICH RODZICÓW I OPIEKUNÓW

Program przedszkolnej edukacji antytytoniowej pt. „Czyste Powietrze Wokół Nas” jest adresowany do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (5–6 lat) oraz ich rodziców i opiekunów. Realizowany jest w ramach działań profilaktycznych na terenie przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach.

Struktura dzieci biorących udział w programie

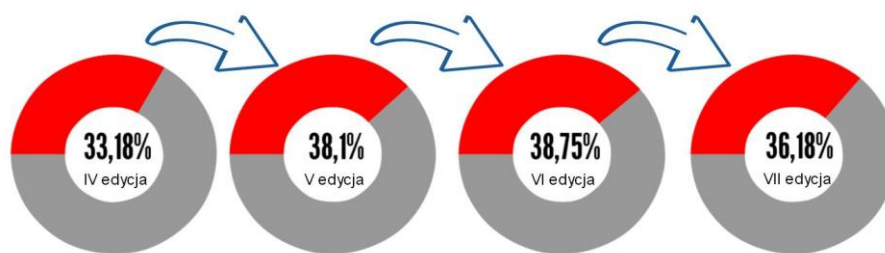

Rys. 16 Struktura dzieci biorących udział w programie „Czyste Powietrze Wokół Nas”

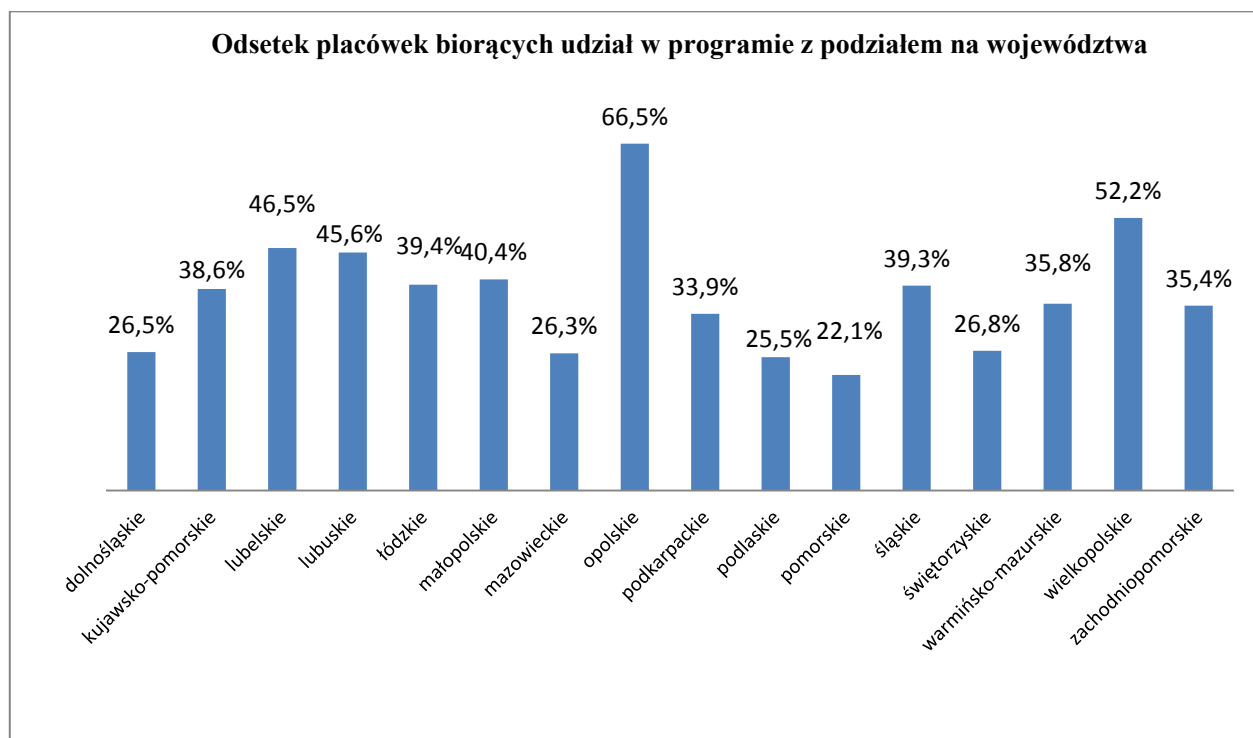
Głównym jego celem jest zwiększenie wiedzy rodziców w zakresie ochrony dzieci przed narażeniem na działanie dymu tytoniowego oraz kształtowanie świadomych, asertywnych

postaw wśród dzieci dotyczących ochrony własnego zdrowia, w przypadku bezpośredniego kontaktu z osobami palącymi.

Zasięg programu w edycjach IV-VII

Rys. 17 Zasięg programu „Czyste Powietrze Wokół Nas” – przekrój przez edycje IV-VII

Rys. 18 Odsetek placówek biorących udział w programie przedszkolnej edukacji antytytoniowej pt. „Czyste Powietrze Wokół Nas” z podziałem na województwa

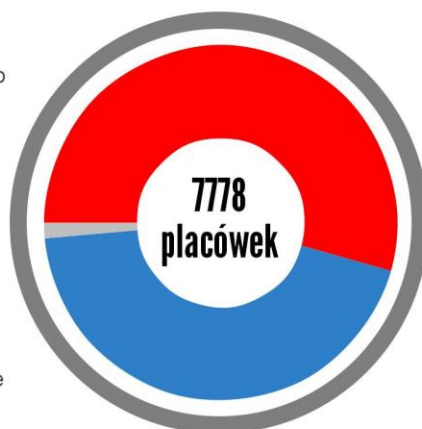
W roku szkolnym 2014/2015 (VII edycja) programem edukacyjnym objęto 4 228 przedszkoli, co stanowi 40,51% tych placówek w całym kraju. Ponadto w realizacji programu wzięło udział 3 441 oddziałów przedszkolnych, co stanowi 38,53% tych placówek w Rzeczypospolitej Polskiej, oraz 109 innych form wychowania przedszkolnego (5,11%). Łącznie do programu przystąpiło 7 778 placówek wychowania przedszkolnego.

Przedszkola

W roku szkolnym 2014/2015 do programu przystąpiło 4228 przedszkoli

Inne formy wychowania przedszkolnego

Liczba oddziałów przedszkolnych, które wzięły udział w VII edycji programu wyniosła 3441

Oddziały przedszkolne:

Liczba oddziałów przedszkolnych, które wzięły udział w VII edycji programu wyniosła 3441

Rys. 19 Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego biorących udział w programie

Liczba rodziców uczestniczących w programie wyniosła 188 847 osób. Łączna liczba dzieci uczestniczących w VII edycji programu to 281 656. Liczba dzieci w przedziale wiekowym 5–6 lat biorących udział w programie wynosi 241 554.

REALIZACJA PROGRAMU EDUKACJI ANTYTYTONIOWEJ PT. „NIE PAL PRZY MNIE, PROSZĘ”

Program „Nie pal przy mnie, proszę” skierowany jest do uczniów klas I–III szkół podstawowych. Kształtuje u najmłodszych postawy odpowiedzialności za własne zdrowie i umiejętności radzenia sobie w sytuacjach, gdy inni ludzie przy nich palą. Uświadamia, że nie tylko czynne, ale i bierne palenie jest szkodliwe dla zdrowia.

Struktura uczniów biorących udział w programie

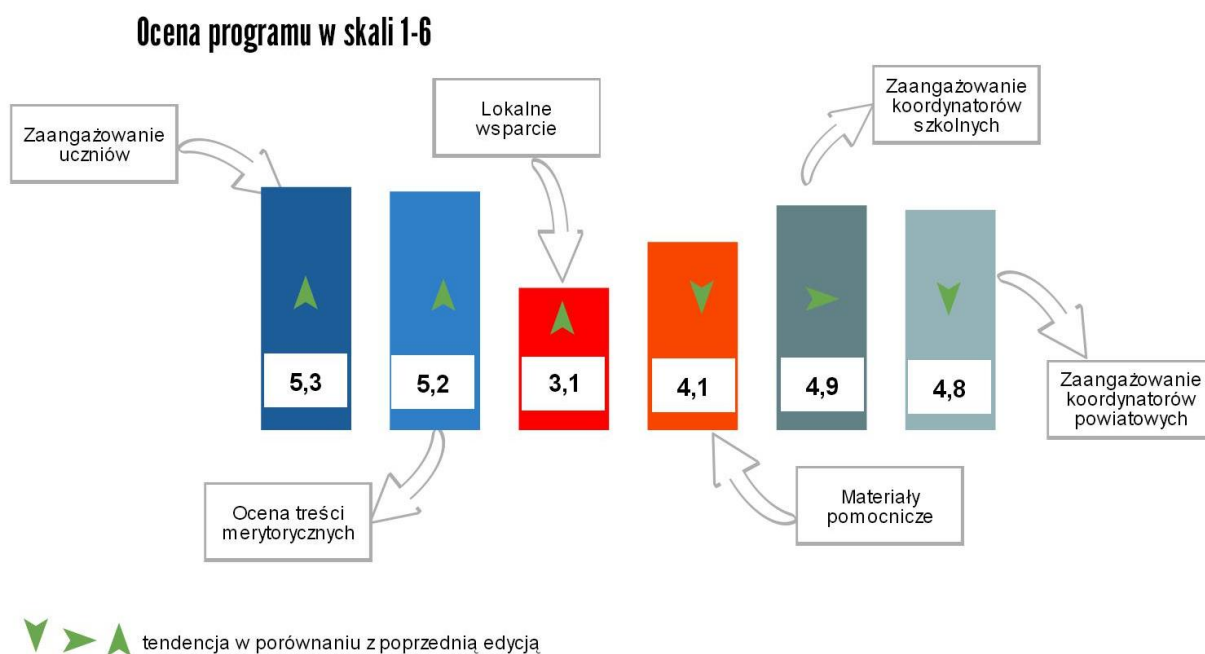

Rys. 20 Struktura uczniów biorących udział w programie „Nie Pal Przy Mnie, Proszę”

Przyjęte w programie założenia, cele, treści kształcenia i metody ich realizacji sprzyjały wzmocnieniu w uczniach pozytywnych zachowań oraz umiejętności asertywnego radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu.

Tematykę spotkań realizowano w ramach zajęć warsztatowych zgodnie ze scenariuszami, stosując metody aktywizujące, np. „burza mózgów”, „narysuj i napisz”, wierszyki-rymowanki, krzyżówki, układanki. Program w wielu szkołach był rozszerzany o dodatkowe działania m.in.: konkursy, wystawy, inscenizacje, prelekcje, pogadanki, happeningi.

Do V edycji (rok szkolny 2014/2015) programu przystąpiło 6 133 szkół podstawowych, co stanowi 48,4% wszystkich szkół podstawowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Łącznie w roku szkolnych 2014/2015 w programie udział wzięło 374 703 uczniów. Odsetek szkół realizujących program w porównaniu z poprzednią edycją zwiększył się o 2,7 punktów procentowych (z 45,7% do 48,4%).

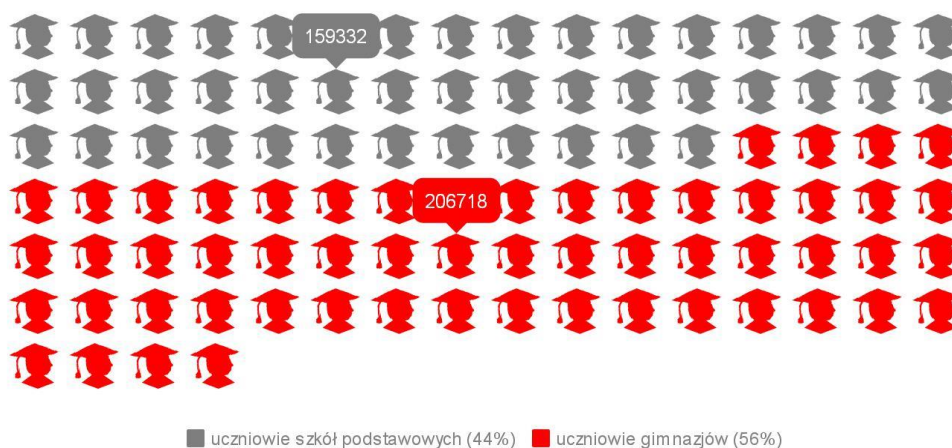
Rys. 21 Ocena programu „Nie Pal Przy Mnie, Proszę” w skali 1–6

REALIZACJA PROGRAMU PROFILAKTYKI PALENIA TYTONIU PT. „ZNAJDŹ WŁAŚCIWE ROZWIĄZANIE”

Program „Znajdź właściwe rozwiązanie” jest adresowany do uczniów starszych klas szkół podstawowych i gimnazjów. Program ten zwiększa odpowiedzialność za własne zdrowie wśród

uczniów oraz kształtuje postawy wspierania ludzi, którzy pragną zerwać z nałogiem. Konstrukcja programu uwzględnia zajęcia, podczas których młodzież uczy się asertywności.

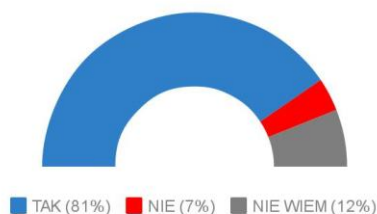
Struktura uczniów biorących udział w programie

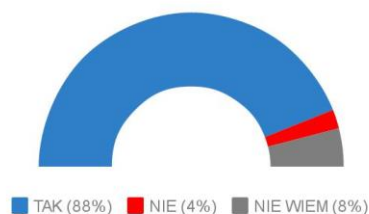
Rys. 22 Struktura uczniów biorących udział w programie „Znajdź Właściwe Rozwiązanie”

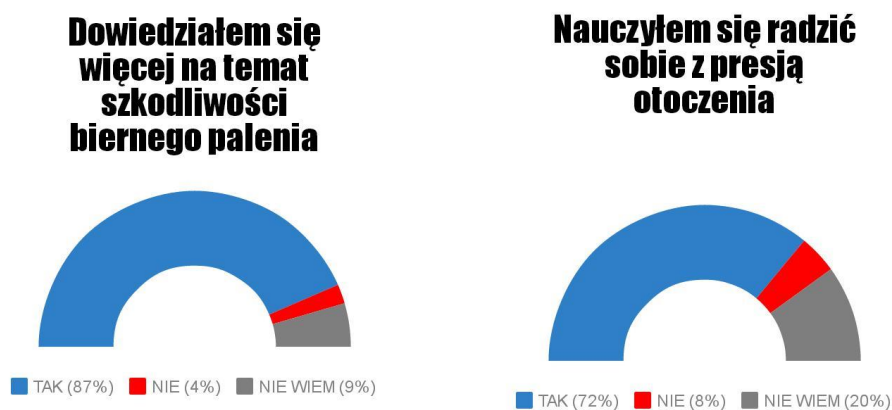
Do realizacji V edycji programu przystąpiło 3 807 szkół podstawowych (28,3%) oraz 2 997 gimnazjów (45,6%). Łącznie udział wzięło 6 804 szkół. Program objął swoim zasięgiem 366 050 uczniów. Efektem realizacji programu jest wzrost wiedzy dzieci i młodzieży w zakresie szkodliwości palenia oraz jego wpływu na stan zdrowia. Ponad 80% uczniów realizujących program wskazało, że poszerzyło wiedzę na temat negatywnego wpływu palenia na zdrowie i skutków zdrowotnych palenia tytoniu.

Poszerzyłem swoją wiedzę na temat składników dymu tytoniowego

Wiem więcej o negatywnym wpływie palenia na zdrowie

Rys. 23 Opinie uczniów na temat efektywności programu „Znajdź Właściwe Rozwiązanie”

Dzięki ciekawym zajęciom warsztatowym młodzież kształtuje postawy asertywne wobec palących, podejmuje zobowiązanie do niepalenia i czyni starania, aby przekonać innych do niepalenia lub zerwania z nałogiem. Ponad 70% uczniów przyznało, że zajęcia korzystnie wpłynęły na umiejętność radzenia sobie z presją otoczenia.

4.7. DZIAŁANIA PROWADZONE PRZEZ MINISTERSTWO ŚRODOWISKA

Ministerstwo Środowiska w 2015 r. przeprowadziło 2 intranetowe kampanie informacyjne skierowane do pracowników Ministerstwa na temat szkodliwości palenia tytoniu z okazji Światowego Dnia bez Tytoniu oraz Światowego Dnia Rzucania Palenia.

Działania Ministerstwa Środowiska

Rys. 24 Działania MŚ skierowane do pracowników MŚ na temat szkodliwości palenia tytoniu w 2015 r.

Ponadto, opracowano koncepcję kampanii informacyjnej, do zrealizowania w latach 2016–2018, upowszechniającej informacje antynikotynowe dla osób odwiedzających parki narodowe.

ZADANIE 5. ELIMINOWANIE PRAKTYK MARKETINGOWYCH NARUSZAJĄCYCH ZAKAZ REKLAMY I PROMOCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH

5.1. DOSKONALENIE NORM PRAWNYCH UMOŻLIWIAJĄCYCH ELIMINOWANIE DZIAŁAŃ MARKETINGOWYCH NIEZGODNYCH Z PRAWEM I POLITYKĄ ZDROWOTNĄ PAŃSTWA

Zadanie nie było realizowane w roku sprawozdawczym.

5.2. KOORDYNACJA I USPRAWNIANIE NADZORU NAD RYNKIEM WYROBÓW TYTONIOWYCH W CELU SKUTECZNEGO ELIMINOWANIA NARUSZEŃ PRAWA

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w roku 2015 realizował zadania określone w „Programie Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce na lata 2014–2018”, polegające na eliminowaniu praktyk marketingowych naruszających zakaz reklamy i promocji wyrobów tytoniowych na podstawie:

- 1) ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2015 r. poz. 184, z późn. zm.),
- 2) ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1059), poprzez działania Inspekcji Handlowej, podległej Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanemu dalej „Prezesem UOKiK”).

W roku 2015 Prezes UOKiK prowadził działania polegające na monitoringu rynku reklamowego wyrobów tytoniowych pod względem ewentualnych naruszeń zbiorowych interesów konsumentów. Działaniami objęto między innymi treść oraz formę reklam telewizyjnych, reklam prasowych, ulotek reklamowych sieci handlowych oraz treść reklam w przestrzeni publicznej (np. billboardy, witryny). Przedmiotowy monitoring nie dał podstaw do wszczęcia postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy

konsumentów, w rozumieniu art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów.

Zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej, Inspekcja Handlowa jest wyspecjalizowanym organem kontroli powołanym do ochrony interesów i praw konsumentów oraz interesów gospodarczych państwa. Do zadań Inspekcji Handlowej należy między innymi kontrola legalności i rzetelności działania przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów odrębnych w zakresie produkcji, handlu i usług (art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej).

W odniesieniu do działań Inspekcji Handlowej w obszarze kontroli wyrobów tytoniowych, zadania tego organu – zgodnie z kompetencjami – zawężają się do zagadnień prawidłowości oznakowania tych wyrobów oraz innych zagadnień związanych przede wszystkim z prawidłowością obrotu wskazanymi produktami (co jedynie pośrednio wiąże się z kwestią ochrony zdrowia). Celem kontroli, wykonywanych corocznie przez organy Inspekcji Handlowej, jest sprawdzenie przestrzegania przez przedsiębiorców przepisów regulujących obrót wyrobami tytoniowymi w handlu detalicznym (tj. w placówkach detalicznych, zakładach gastronomicznych i hurtowniach), a także wyeliminowanie z rynku wyrobów pochodzących z nielegalnych źródeł, stwarzających potencjalne zagrożenie dla zdrowia konsumentów.

W 2015 r. Inspekcja Handlowa przeprowadziła łącznie 308 kontroli w zakresie przestrzegania przepisów ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie badania zawartości niektórych substancji w dymie papierosowym oraz informacji i ostrzeżeń zamieszczanych na opakowaniach wyrobów tytoniowych (Dz. U. 2004 r. poz. 275 oraz z 2006 r. poz. 1025.).

Różnego rodzaju nieprawidłowości stwierdzono w przypadku 5 kontroli (1,62 proc. ogółem przeprowadzonych). Ustalenia kontroli dały podstawę do skierowania 3 wniosków o ukaranie do sądów rejonowych oraz 2 spraw do prokuratury.

W toku kontroli stwierdzono 2 przypadki naruszenia zakazu reklamowania i promocji wyrobów tytoniowych, określonego w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Kontrole wykazały w tym zakresie następujące nieprawidłowości:

- 1) w jednej placówce detalicznej przy drzwiach wejściowych na ścianie znajdował się kalendarz, na którym widniały napisy o treści „Konsumentom PARAMOUNT SPIKE

Brilliant FAIRWIND polecaj P&S PARKER & SIMPSON”, wraz z wizerunkiem paczek papierosów marki:

- a) „PARAMOUNT” (rodzaj: RED, GOLD i MENTHOL) oraz „P&S” (rodzaj: BLACK, GOLD i MENTHOL),
  - b) „SPIKE” (rodzaj: RED i BLUE) oraz „P&S” (rodzaj: BLACK i GOLD),
  - c) „Brilliant” (rodzaj: SLIMS DELICAT i SLIMS DELICAT MENTHOL) oraz „P&S” (rodzaj: SUPERSLIMS i SUPERSLIMS MENTHOL), a także paczek tytoniu „FAIRWIND zrobisz do 31 sztuk” i „FAIRWIND zrobisz do 164 sztuk” oraz „P&S zrobisz do 31 sztuk” i „P&S zrobisz do 164 sztuk” – w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 12 pkt 4 ww. ustawy, skierowano zawiadomienie do prokuratury rejonowej;
- 2) w jednej placówce detalicznej oferowano do sprzedaży konsumentom wyroby tytoniowe po obniżonych cenach w stosunku do cen nadrukowanych na opakowaniach jednostkowych – w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 12 pkt 4 ww. ustawy, skierowano zawiadomienie do prokuratury rejonowej.

Do innych niezgodności wskazujących na naruszenie przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych stwierdzonych przez Inspekcję Handlową w wyniku kontroli przeprowadzonych w 2015 r. należało:

- 1) naruszenie art. 6 ust. 1 ww. ustawy – w dwóch placówkach detalicznych nie uwidoczniło informacji o zakazie sprzedaży wyrobów tytoniowych osobom do lat 18 – skierowano wniosek o ukaranie do sądu rejonowego, za popełnienie wykroczenia z art. 13 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy;
- 2) naruszenie art. 6 ust. 4 ww. ustawy – w jednej placówce detalicznej prowadzono sprzedaż papierosów na sztuki – skierowano wniosek o ukaranie do sądu rejonowego, za popełnienie wykroczenia z art. 13 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy.

Ponadto, w toku kontroli dokonano oceny prawidłowości oznakowania wyrobów tytoniowych, nie stwierdzając niezgodności.

Należy podkreślić, że w obecnym stanie prawnym, na podstawie art. 79 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 584, z późn. zm.), istnieje konieczność zawiadamiania przedsiębiorców o zamiarze podjęcia działań kontrolnych w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, poza kontrolami podejmowanymi w celu przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia (np. gdy wojewódzki inspektor dysponuje

informacją o nieprawidłowościach od konsumenta lub zdobył taką informację we własnym zakresie). W związku z tym, część kontroli Inspekcji Handlowej, obejmujących zagadnienia związane z obrotem wyrobami tytoniowymi i zagadnieniami związanymi z profilaktyką palenia, odbyła się w sposób zapowiedziany.

Tab. 5 Liczba kontroli wykonanych przez Inspekcję Handlową na przekroju lat 2011–2014

1.	Wyszczególnienie	2015	2014	2013	2012	2011
2.	Liczba kontroli	308	278	379	578	696
3.	Liczba kontroli, w których stwierdzono naruszenie przepisów ww. ustawy, w tym:	5	14	29	26	34
4.	przepisów art. 8 ust. 1	2	6	21	12	5
5.	przepisów art. 5 ust. 1a	0	2	4	7	21
6.	przepisów art. 6 ust. 1	2	2	6	5	8
7.	przepisów art. 6 ust. 2	0	2	0	1	1
8.	przepisów art. 6 ust. 4	1	2	3	3	1
9.	przepisów art. 6 ust. 5	0	0	0	0	1
10.	przepisów art. 9 ust. 1	0	4	0	0	0
11.	Odsetek niezgodności (wiersz nr 3 : 2) %	1,6	5,0	7,7	4,5	4,9

ZADANIE 6. WDRAŻANIE EKONOMICZNYCH I ADMINISTRACYJNYCH STYMULANTÓW OGRANICZANIA KONSUMPCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH

6.1. PROWADZENIE POLITYKI PODATKOWEJ, MAJĄCEJ ISTOTNY WPŁYW NA POPYT RYNKOWY I KONSUMPCJĘ WYROBÓW TYTONIOWYCH, SPRZYJAJĄCEJ OGRANICZENIU PALENIA TYTONIU, W TYM NIWELOWANIE RÓŻNIC CENOWYCH MIĘDZY PAPIEROSAMI FABRYCZNYMI I TYTONIEM DO PALENIA PRZEZNACZONYM DO SKRĘCANIA PAPIEROSÓW

Wg danych za 2015 r., wpływy z podatku akcyzowego od wyrobów tytoniowych wyniosły 17 789,7 mln zł (za cały 2014 r. wpływy te wyniosły 17 922,7 mln zł).

Natomiast wielkość legalnej sprzedaży (ilość papierosów oraz ilość tytoniu do palenia, znajdujących się poza procedurą zawieszenia poboru akcyzy) kształtowała się na poziomie:

- 1) papierosy - 41,2 mld szt. (w 2014 r. – 42,0 mld szt.);
- 2) tytoń do palenia – 2 405,8 ton (w 2014 r. – 2 163,7 ton).

Na wysokość dochodów budżetowych od wyrobów tytoniowych (głównie papierosów produkowanych fabrycznie, które mają największy udział w dochodach z podatku akcyzowego) mają wpływ:

- 1) podwyżki akcyzy;

- 2) wzrost cen detalicznych;
- 3) wielkość sprzedaży.

Spadek sprzedaży papierosów produkowanych fabrycznie wynika z kilku zasadniczych przyczyn:

- 1) świadomego odchodzenia palaczy od nałogu;
- 2) zastępowania papierosów produkowanych fabrycznie e-papierosami;
- 3) rosnącej popularności samodzielnego wytwarzania papierosów przez palaczy (z tytoniu do palenia lub z cygar).

Biorąc pod uwagę, że dokonywane corocznie podwyżki podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe pozwoliły na wcześniejsze, niż przewiduje derogacja, osiągnięcie unijnego minimum podatkowego, jakim jest wysokość akcyzy na poziomie 90 EUR na 1 000 szt. papierosów, dokonywane w ostatnich latach podwyżki akcyzy i cen detalicznych wyrobów akcyzowych, wpływające m.in. na znaczny spadek sprzedaży, nie generowały zamierzonych wyższych wpływów budżetowych, Ministerstwo Finansów nie zaplanowało podwyżki akcyzy na papierosy i tytoń do palenia w 2016 r.

Natomiast w związku z koniecznością ograniczenia zjawiska, jakim jest wykorzystywanie cygar (pozyskiwanego z nich tytoniu) do produkcji papierosów, zaproponowano zmianę sposobu opodatkowania cygar i cygaretek, poprzez wprowadzenie stawki akcyzy uzależnionej od wagi, a nie jak dotychczas od sztuki. Wysokość stawki podatku akcyzowego na cygara i cygaretki odniesiono do poziomu minimalnej stawki akcyzy na papierosy, gdyż najlżejsze cygaretki, należące do tej samej grupy wyrobów, o wadze do 1 grama, stanowią substytut papierosów, uznano zatem, że powinny być opodatkowane w wysokości porównywalnej do opodatkowania papierosów. W związku z powyższym od 2015 r. na cygara i cygaretki obowiązuje kwotowa stawka podatku akcyzowego w wysokości 393,00 zł za kilogram wyrobu.

Tab. 6 Ceny detaliczne papierosów w latach 2014–2015

CENY DETALICZNE PAPIEROSÓW W 2014 i 2015 ROKU:	
średnia ważona cena detaliczna za 2014 r.	644,42 zł/1 000 szt. (12,89 zł/20 szt.)
średnia ważona cena detaliczna za 2015 r.	664,90 zł/1 000 szt. (13,30 zł/20 szt.)

Tab. 7 Stawki akcyzy, średnie ważone, ceny detaliczne za lata 2014–2015

STAWKI AKCYZY, ŚREDNIE WAŻONE CENY DETALICZNE ZA 2014 I 2015 R., UDZIAŁ OBCIĄŻEŃ PODATKOWYCH W ŚREDNIEJ WAŻONEJ CENIE DETALICZNEJ		
Wyszczególnienie	2014 r.	2015 r.

1	2	3
Papierosy		
Średnia ważona cena detaliczna w zł/20 szt. i w zł/1000 szt.	12,89 644,42	13,30 664,90
Stawka kwotowa w zł/1000 szt.	206,76	206,76
Stawka procentowa liczona od ceny detal.	31,41%	31,41%
Akcyza ogółem w zł/20 szt. i w zł/1000 szt.	8,18 409,17	8,31 415,61
Akcyza + VAT w zł/20 szt. i w zł/1000 szt.	10,59 529,68	10,80 539,95
% udział akcyzy w cenie detal.	63,49%	62,51%
% udział akcyzy i VAT-u w cenie detalicznej	82,19%	81,21%
Tytoń do palenia		
Średnia ważona cena detaliczna w zł/ kg	462,24	491,21
Stawka kwotowa w zł/kg	141,29	141,29
Stawka procentowa liczona od ceny detal.	31,41%	31,41%
Akcyza ogółem w zł/kg	286,48	295,58
Akcyza + VAT w zł/kg	372,92	387,44
% udział akcyzy w cenie detal.	61,98%	60,17%
% udział akcyzy i VAT-u w cenie detalicznej	80,68%	78,87%
Cygara i cygaretki		
Stawka kwotowa w zł/1 000 szt.	280,25	393,00

6.2. DOKONYWANIE OCENY DOSTĘPNOŚCI EKONOMICZNEJ WYROBÓW TYTONIOWYCH. OGRANICZANIE DOSTĘPNOŚCI WYROBÓW TYTONIOWYCH POCHODZĄCYCH Z NIELEGALNYCH ŹRÓDEŁ

LICZBA ZABEZPIECZONYCH PAPIEROSÓW POCHODZĄCYCH Z NIELEGALNYCH ŹRÓDEŁ

W 2015 r. służby podległe Ministrowi Finansów ujawniły i zajęły następujące ilości papierosów:

- 1) Służba Celna – ok. 428 140 tys. szt. o szacunkowej wartości ok. 275,9 mln zł;
- 2) Kontrola Skarbowa – ok. 9 989 tys. szt. o szacunkowej wartości ponad 6,2 mln zł.

ILOŚĆ I WARTOŚĆ ZAJĘTEGO TYTONIU BEZ WŁAŚCIWYCH ZNAKÓW AKCYZY

W 2015 r. służby podległe Ministrowi Finansów ujawniły i zajęły następujące ilości tytoniu:

- 1) Służba Celna – ponad 744 tys. kg o szacunkowej wartości ponad 343,9 mln zł;
- 2) Kontrola Skarbowa – ponad 13,5 tys. kg tytoniu o szacunkowej wartości ponad 6,2 mln zł.

Na przestrzeni kilku kolejnych lat wskaźniki ilustrujące ilość ujawnianych w Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnych wyrobów tytoniowych i suszu tytoniowego wykazywały wzrost ujawnień.

W ostatnich latach obserwowana jest tendencja:

- 1) w odniesieniu do papierosów – w latach 2009–2013 malejąca (analogiczny trend obserwowany był w skali całej UE, w większości państw członkowskich ilość zajmowanych papierosów z roku na rok malała), w 2014 r. i 2015 r. – rosnąca;
- 2) w odniesieniu do tytoniu – do 2013 r. rosnąca, w 2014 r. – malejąca, w 2015 r. – ponownie rosnąca.

* Uwaga: na potrzeby niniejszego sprawozdania kategorią „tytoń” objęto zarówno susz tytoniowy, jak i tytoń przetworzony pod kątem wytwarzania wyrobów tytoniowych.

LICZBA POSTĘPOWAŃ KARNYCH SKARBOWYCH WSZCZĘTYCH I PROWADZONYCH W ZWIĄZKU Z NIELEGALNĄ PRODUKCJĄ I OBROTEM WYROBAMI TYTONIOWYMI

W 2015 r. w związku z ujawnieniami wyrobów tytoniowych organy Służby Celnej wszczęły łącznie 88 515 postępowań karnych skarbowych (w całym 2014 r. – 61 035), a 12 869 sprawy zakończono poprzez wymierzenie mandatów (w całym 2014 r. – 47 597). Wyraźnie widoczna zmiana proporcji między sprawami kończonymi w trybie wymierzenia mandatu a sprawami, w których wszczęte zostało postępowanie karne skarbowe stanowi odzwierciedlenie polityki karnej, konsekwentnie realizowanej w Służbie Celnej w ostatnich latach. Zgodnie z ww. polityką w przypadkach recydywy organy Służby Celnej dążą do bardziej dolegliwego karania sprawców.

UJAWNIENIA PAPIEROSÓW

Ograniczanie podaży na krajowym rynku tytoniowym papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł, przede wszystkim z przemytu, jest jednym z priorytetowych zadań dla Służby Celnej. Działania w tym zakresie realizują wszystkie krajowe służby odpowiedzialne za ochronę porządku prawnego, jednak w obszarze zwalczania przemytu Służba Celna pełni zdecydowanie rolę wiodącą. Na przestrzeni ostatnich 5 lat średnio ok. 70% wszystkich papierosów zajętych w Rzeczypospolitej Polskiej pochodziło z ujawnień dokonanych przez organy Służby Celnej; w 2015 r. było to 68%.

Wśród służb podległych Ministrowi Finansów ujawnienia papierosów notują także organy Kontroli Skarbowej, jednak dotyczą one stosunkowo niewielkich ilości (ok. 1% papierosów zajętych w Rzeczypospolitej Polskiej). Z tego względu wkład resortu finansów w realizację

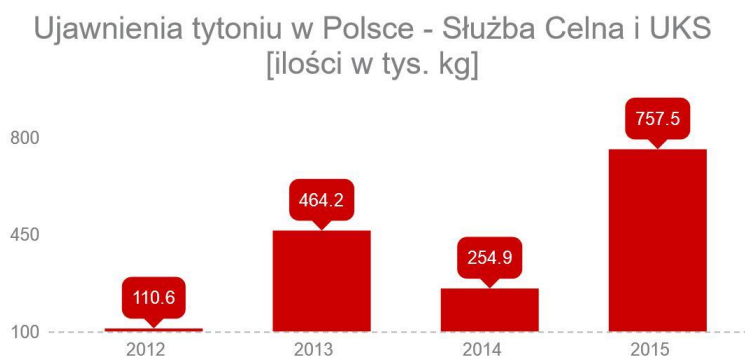
programu determinowany jest w głównej mierze dokonaniem Służby Celnej. Dynamikę zmian ilości ujawnionych papierosów, zajmowanych w latach 2012–2015 przez organy Służby Celnej i organy Kontroli Skarbowej, ilustruje wykres:

Rys. 25 Ujawnienia papierosów w Rzeczypospolitej Polskiej [Źródło: informacja własna Ministerstwa Finansów]

UJAWNIENIA TYTONIU

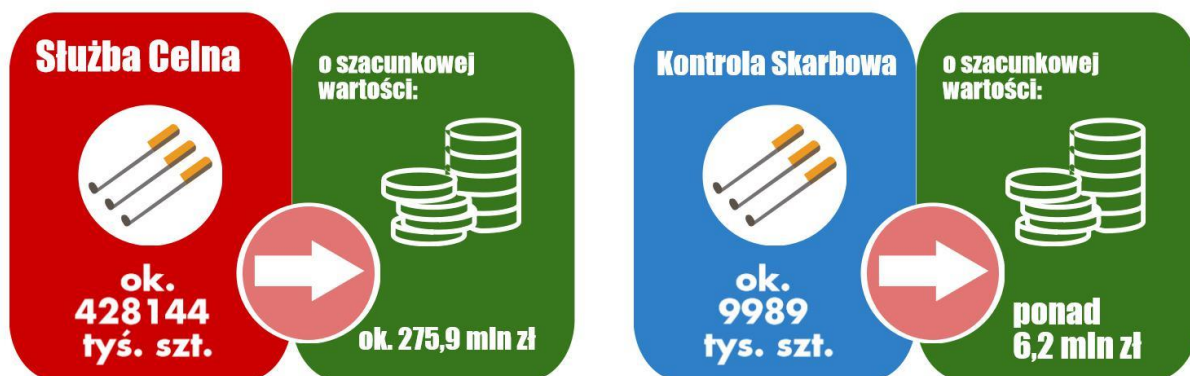
Dynamikę zjawiska rosnącego obrotu tytoniem ilustruje porównanie ilości tego wyrobu, zajętego w ostatnich latach przez organy Służby Celnej i organy Kontroli Skarbowej, ilustruje wykres:

Rys. 26 Ujawnienia tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej [Źródło: informacja własna Ministerstwa Finansów]

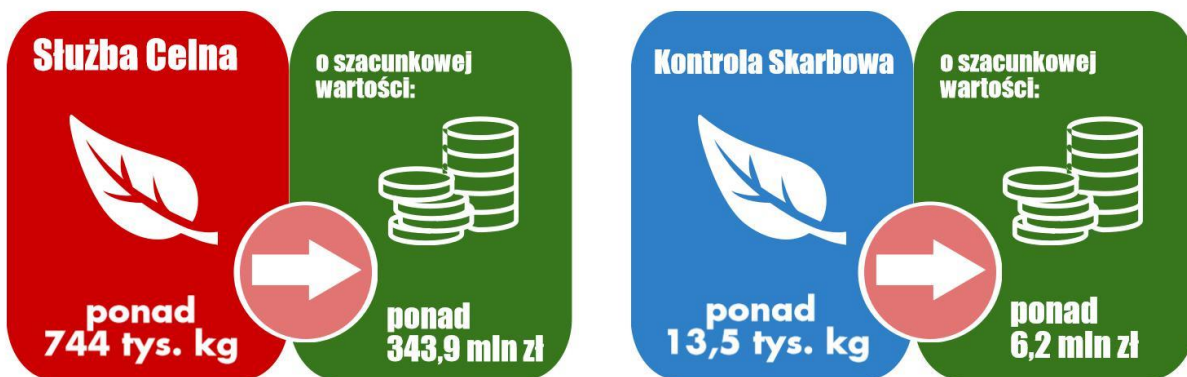
W latach 2012 i 2013 obserwowany był w Rzeczypospolitej Polskiej spadek ujawnień papierosów przy jednoczesnym wzroście ujawnień tytoniu. W 2014 r. nastąpił znaczący spadek ujawnień tytoniu, będący prawdopodobnie wynikiem zmian legislacyjnych, których inicjatorem było Ministerstwo Finansów. W 2015 r. notowane są jednak ponownie rosnące ujawnienia tytoniu. Dynamiczny (niemal o 100% w porównaniu z – dotychczas rekordowym – 2013 r.) wzrost ujawnień tytoniu w 2015r. jest efektem intensyfikacji działań w obszarze tytoniu przede wszystkim Centralnego Biura Śledczego Policji. Szereg udanych operacji w 2015 r., prowadzonych we współpracy z lokalnymi organami Policji, Służby Celnej lub Straży Granicznej, doprowadziło do likwidacji znaczącej liczby nielegalnych krajalni tytoniu.

Liczba zabezpieczonych papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł

Rys. 27 Liczba zabezpieczonych papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł

Ilość i wartość zajętego tytoniu bez właściwych znaków akcyzy

Rys. 28 Ilość i wartość zajętego tytoniu bez właściwych znaków akcyzy

DZIAŁANIA SŁUŻBY CELNEJ UKIERUNKOWANE NA OGRANICZENIE NIELEGALNEGO OBROTU WYROBAMI TYTONIOWYMI

W aspekcie przeciwdziałania i ograniczenia przemytu, granica wschodnia – newralgiczna, jeśli chodzi o zagrożenie przemytem – została przez Służbę Celną uszczelniona i jest dobrze chroniona w zakresie, w jakim służba ta jest właściwa. Zastosowane dotychczas rozwiązania organizacyjne i sprzętowe, realizowana polityka karna – przynoszą efekty: skuteczność wykrywania prób przemytu w samochodach osobowych (dominująca forma transportu) na przejściach granicznych na granicy wschodniej wzrosła o 15%. Dalsze nasilenie działań kontrolnych wiązałoby się z ryzykiem zakłócenia płynności ruchu przez granicę. Intensyfikacja działań kontrolnych na przejściach granicznych spowodowała jednak nasilenie prób przemytu przez zieloną granicę, której ochrona nie należy do właściwości Służby Celnej.

Wzrost popularności wyrobów tytoniowych innych niż fabrycznie produkowane papierosy spowodował zmiany w sposobie dystrybucji wszystkich wyrobów tytoniowych, pochodzących z nielegalnych źródeł:

- 1) handel papierosami nadal w dominującej części odbywa się w tradycyjnych miejscach sprzedaży: na bazarach i targowiskach;
- 2) handel innymi wyrobami, przede wszystkim tytoniem do skrętów, w dużej mierze przeniósł się do Internetu. Zjawisko potwierdza analiza ofert i transakcji na aukcjach internetowych, dokonywana przez Policję i Służbę Celną. Dystrybucja dokonywana jest m.in. z wykorzystaniem przesyłek pocztowych i kurierskich.

DZIAŁANIA SŁUŻBY CELNEJ UKIERUNKOWANE NA OGRANICZENIE NIELEGALNEGO OBROTU WYROBAMI TYTONIOWYMI NA BAZARACH I TARGOWISKACH

W ocenie Służby Celnej bazy i targowiska nadal są miejscami dystrybucji papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł. Są to miejsca o dużej dostępności, zarówno dla stałych klientów, jak i dla osób doraźnie poszukujących tanich papierosów.

Efektywność kontroli prowadzonych w poprzednich latach, oceniana przez pryzmat ilości zajmowanych papierosów, została uznana przez kierownictwo Służby Celnej za niezadowalającą: na bazarach i targowiskach zajmowanych było w ostatnich latach ok. 3–3,5% ogólnej liczby papierosów ujawnionych przez organy Służby Celnej. Także prewencyjne oddziaływanie kontroli dokonywanych doraźnie uznano za niewystarczające.

W związku z powyższym podjęto decyzję o zmianie strategii w zakresie kontroli nad obrotem wyrobami tytoniowymi dokonywanym na bazarach i targowiskach. W 2013 r. Szef Służby Celnej zatwierdził koncepcję objęcia przez Służbę Celną działaniami patrolowo-kontrolnymi targowisk i bazarów. Koncepcja została praktycznie wdrożona z dniem 15 marca 2014 r. Jej realizacja oznacza przede wszystkim stałą obecność funkcjonariuszy celnych w miejscach tradycyjnej dystrybucji nielegalnych wyrobów tytoniowych.

Po podsumowaniu efektów działań patrolowo-kontrolnych prowadzonych w 2014 r., mając na uwadze zwiększenie skuteczności i efektywności tych działań, kierownictwo służby Celnej podjęło decyzję o:

- 1) objęciu działaniami nowych lokalizacji handlu – miejsca te typowano na podstawie analizy ryzyka;
- 2) wprowadzeniu zmian w taktyce prowadzenia działań patrolowo-kontrolnych w kierunku działań bardziej „mobilnych”.

W 2015 r. działania patrolowo-kontrolne prowadzono we właściwości wszystkich izb celnych w ponad 200 lokalizacjach – bazarach, targowiskach oraz w ich okolicy (w 2014 r. ww. działaniami objętych było 97 miejsc handlu). Wprowadzono element nieprzewidywalności czasu i miejsca kontroli (np. prowadzenie działań patrolowo-kontrolnych w tej samej lokalizacji kilka razy dziennie o różnych porach dnia i w różne dni tygodnia).

Obecność patroli funkcjonariuszy celnych na bazarach i targowiskach odniosła skutek prewencyjny przejawiający się w zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa legalnie działających w tych miejscach przedsiębiorców oraz pozytywnego odbioru społecznego działań Służby Celnej.

Pełna ocena skutków tej inicjatywy możliwa będzie dopiero w dłuższej perspektywie czasowej. Dotychczas obserwowane efekty to zmiany w strategii działania osób handlujących (ograniczenie oferty, mniejsza ekspozycja towaru, składowanie towaru poza terenem targowisk i bazarów) oraz wzrost cen papierosów dostępnych w ofercie bazarowej w porównaniu z latami poprzednimi, od 6,95 zł za paczkę 20 szt. w styczniu 2014 r. do 7,39 zł w grudniu 2015 r.

DZIAŁANIA SŁUŻBY CELNEJ UKIERUNKOWANE NA OGRANICZENIE OBROTU WYROBAMI TYTONIOWYMI PRZEZ INTERNET

Celem przeciwdziałania zagrożeniom związanym z dystrybucją wyrobów tytoniowych na odległość, w strukturach Służby Celnej w 2011 r. powołana została wyspecjalizowana

komórka organizacyjna Wydział Grupa Zadaniowa ds. e-kontroli. Funkcjonariusze pełniący służbę w tej komórce na bieżąco śledzą portale internetowe wyszukując ogłoszenia dotyczące towarów wrażliwych.

W wyniku kwerendy sieci Internet wyodrębniane są m.in. strony, na których zamieszczane są informacje o sklepach/ekspozycjach stałych z ofertami sprzedaży nielegalnych wyrobów tytoniowych: papierosów i tytoniu do palenia. W kolejnych latach zidentyfikowano w ten sposób:

- 1) W 2012 r. – 53 strony, zidentyfikowano 1 182 numery telefonów / 437 adresów email;
- 2) W 2013 r. – 35 stron, zidentyfikowano dalszych 1 370 numerów telefonów / 193 adresy email;
- 3) W 2014 r. – 63 strony, zidentyfikowano łącznie 2 477 numerów telefonów / 273 adresy email;
- 4) W 2015 r. – analizie poddano 32 089 ogłoszeń, zidentyfikowano 75 stron internetowych i 1 246 numerów telefonów.

Należy podkreślić, że w 2015 r. efektem prowadzonych działań była identyfikacja podmiotów oferujących nie tylko wyroby tytoniowe, ale także susz tytoniowy oraz maszyny do nielegalnej produkcji wyrobów tytoniowych.

DZIAŁANIA SŁUŻBY CELNEJ UKIERUNKOWANE NA OGRANICZENIE OBROTU WYROBAMI TYTONIOWYMI Z WYKORZYSTANIEM PRZESYŁEK POCZTOWYCH I KURIERSKICH

Dystrybucja zamawianych przez Internet wyrobów tytoniowych dokonywana jest głównie przy wykorzystaniu przesyłek pocztowych i kurierskich. Rozpoznanie prowadzone przez ww. Grupę Zadaniową ułatwia typowanie do kontroli takich przesyłek. Poddawane są one kontroli przy wykorzystaniu przenośnych urządzeń RTG lub psów służbowych, wyszkolonych do wykrywania wyrobów tytoniowych.

LICZBA SZKOLEŃ DLA FUNKCJONARIUSZY CELNYCH ZWIĄZANYCH Z WYKRYWANIEM NIELEGALNEGO HANDLU WYROBAMI TYTONIOWYMI I LICZBA PRZESZKOLONYCH FUNKCJONARIUSZY CELNYCH

Tematyka zwalczania zagrożeń związanych z przemysłem i nielegalnym obrotem wyrobami

tytoniowymi jest przedmiotem szkoleń prowadzonych w Służbie Celnej. Zagadnienia te omawiane są w szerokim zakresie (tzn. pod kątem ograniczania zarówno strat finansowych dla budżetu państwa z tytułu niepobranych należności podatkowych, utraty miejsc pracy w legalnym sektorze tytoniowym, jak i zagrożeń dla zdrowia społeczeństwa) w ramach szkoleń:

- 1) podstawowych (zasadniczych kursów dla funkcjonariuszy celnych);
- 2) specjalistycznych, prowadzonych pod kątem zwalczania przestępczości związanej z naruszeniami przepisów dotyczących ochrony praw własności intelektualnej i własności przemysłowej;
- 3) specjalistycznych, prowadzonych pod kątem zwalczania przemytu i nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi.

Do realizowanych szkoleń specjalistycznych zaliczają się w szczególności szkolenia przewodników psów służbowych do wykrywania wyrobów tytoniowych. Według stale aktualizowanych szacunków potrzeb, ilość psów do wykrywania wyrobów tytoniowych w Służbie Celnej powinna być nadal zwiększana, szczególnie w izbach celnych odpowiedzialnych za kontrolę granicy wschodniej. W 2015 r. przeprowadzono cztery kursy podstawowe dla przewodników i nowych psów oraz 15 atestacji dla psów wcześniej wyszkolonych. Według stanu na 31 grudnia 2015 r. służbę pełniło 109 psów wyszkolonych do wykrywania wyrobów tytoniowych.

WDRAŻANIE NOWOCZESNYCH I SKUTECZNYCH METOD ORAZ TECHNIK ELIMINOWANIA NIELEGALNEGO OBROTU WYROBAMI TYTONIOWYMI

Działania mające na celu zwalczanie przestępczości tytoniowej prowadzone w 2015 r.:

- 1) kontrole Służby Celnej na przejściach granicznych (kolejowych, drogowych, pieszych) z wykorzystaniem m.in. urządzeń RTG do prześwietlania wagonów lub pojazdów ciężarowych i kontenerów oraz psów wyszkolonych do wykrywania wyrobów tytoniowych;
- 2) kontrole Służby Celnej na terenie kraju (m.in. drogi i parkingi), realizowane głównie przez Mobilne Grupy Kontrolne;
- 3) kontrole prowadzone przez Służbę Celną, Straż Graniczną i organy Kontroli Skarbowej we współpracy z Policją i Strażą Miejską na bazarach i targowiskach;
- 4) kontrole w ramach międzynarodowych operacji celnych (o zasięgu ogólnoeuropejskim lub regionalnym);

- 5) współpraca ze służbami krajów Grupy Wyszehradzkiej (V-4) oraz Niemiec, Litwy, Rosji i Ukrainy, zwalczającymi przestępczość akcyzową i celną, w zakresie zwalczania przemytu papierosów;
- 6) monitorowanie ofert sprzedaży suszu tytoniowego i wyrobów tytoniowych w mediach i w sieci Internet;
- 7) ujawnianie sprawców wykorzystujących do nielegalnej dystrybucji wyrobów pocztę i firmy kurierskie;
- 8) kontrole obrotu suszem tytoniowym oraz kontrole w punktach sprzedaży detalicznej wyrobów tytoniowych.

WARUNKI ORGANIZACJI POZNPT

MIĘDZYRESORTOWY ZESPÓŁ KOORDYNACYJNY

Efektywna realizacja POZNPT wymaga sprawnej i dokładnej koordynacji zarówno na etapie ustalania kierunków działań i szczegółowych zadań, oceniania rezultatów, jak i podczas uzgadniania korekt programu i dalszych jego etapów.

Organem pomocniczym Rady Ministrów spełniającym tę funkcję jest Międzyresortowy Zespół Koordynacyjny, zwany dalej „Zespołem”, który został powołany przez Prezesa Rady Ministrów. Podstawą prawną powołania Zespołu jest zarządzenie nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 stycznia 2004 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu Koordynacyjnego Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce, zmienione zarządzeniem nr 64 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 września 2010 r. zmieniającym

zarządzenie w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu Koordynacyjnego Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce.

W 2015 r. Zespół obradował dwukrotnie. Pierwsze spotkanie odbyło się 17 marca 2015 r. Podczas posiedzenia Zespół przyjął protokół z posiedzenia z dnia 2 kwietnia 2014 r. oraz zatwierdził projekt Sprawozdania z realizacji Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce w 2014 roku. Sprawozdanie z realizacji Programu za rok 2014 zostało przyjęte przez Radę Ministrów w trybie obiegowym w dniu 7 stycznia 2016 r.

Drugie posiedzenie miało miejsce 26 sierpnia 2015 r. i odbyło się w ramach spotkania z serii teacup meeting pt. „Rozpowszechnienie palenia tytoniu w Polsce – trendy i wyzwania”. Posiedzenie to pozwoliło członkom Zespołu na zapoznanie się z najnowszymi wynikami badań na temat rozpowszechnienia używania wyrobów tytoniowych i e-papierosów w Rzeczypospolitej Polskiej. Wyniki wskazują na tendencję spadkową wśród Polaków palących papierosy – 24% w 2015 roku.

Ponadto, poruszony został głębiej, pozostawiający ciągle wiele wątpliwości, temat e-papierosów. Zgodnie z raportem WHO, istnieje konieczność uregulowania tych produktów w celu umacniania polityki antytytoniowej oraz w celu ochrony osób nieletnich przed podejmowaniem prób palenia. Spotkanie zakończyła debata ekspercka pt. „Wyzwania Polski w zapewnieniu skutecznej ochrony przed dymem tytoniowym”.

Obsługę administracyjno-techniczną Zespołu, zgodnie z § 7 zarządzenia nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 stycznia 2004 r. w sprawie utworzenia Międzyresortowego Zespołu Koordynacyjnego Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce, zmienionego zarządzeniem nr 64 Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 września 2010 r., zapewniał Główny Inspektorat Sanitarny, Departament Promocji Zdrowia, Biostatystyki i Analiz.

FINANSOWANIE PROGRAMU

W 2015 r. na realizację programu z budżetu Głównego Inspektoratu Sanitarnego zostały przeznaczone środki finansowe w kwocie 398 419,57 zł.

Tab. 8 Środki finansowe z budżetu państwa przeznaczone na realizację programu w 2015 r.

	ZADANIE	NAZWA ZADANIA	KWOTA
1.	Zadanie 1	Monitorowanie sytuacji w zakresie używania i uprawy tytoniu	43 788,00 zł

2.	Zadanie 2	Skuteczna ochrona przed dymem tytoniowym	5 578,40 zł
3.	Zadanie 4	Informowanie i ostrzeganie o ryzyku zdrowotnym związanym z używaniem tytoniu	302 493,97 zł
	Inne	Usługi pozostałe	46 559,20 zł
SUMA:			398 419,57 zł

Ponadto wojewódzkie i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne przeznaczyły na realizację programu oraz pozyskały środki od koalicjantów i partnerów, w łącznej kwocie 242 481,43 zł.

Tab. 9 Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań programowych na poziomie regionalnym

	ZADANIE	NAZWA ZADANIA	KWOTA
1.	Zadanie 2	Monitorowanie sytuacji w zakresie używania i uprawy tytoniu	17 688,18 zł
2.	Zadanie 4	Informowanie i ostrzeganie o ryzyku zdrowotnym związanym z używaniem tytoniu	223 793,25 zł
SUMA:			242 481,43zł

W ramach zadań realizowanych przez ministerstwa, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydatkowało w 2015 r. środki finansowe w kwocie 47 609,00 zł, natomiast Ministerstwo Obrony Narodowej – 42 005,00 zł.

Łączne wydatki na realizację programu w 2015 r. wyniosły 730 515,00 zł (w 2014 r. – 856 779,26 zł, w 2013 r. - 1 008 462,8 zł).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Celem obecnej edycji POZNPT jest ograniczenie ekspozycji na dym tytoniowy (w odniesieniu do czynnego i biernego palenia tytoniu) w Rzeczypospolitej Polskiej. Ze względu na ograniczoność środków budżetowych, jakie można było przeznaczyć na finansowanie zadań programowych, ich realizacja w 2015 r. koncentrowała się głównie na zadaniach priorytetowych, czyli m.in. na prowadzeniu monitoringu, działaniach edukacyjno-informacyjnych skierowanych do społeczeństwa narażonego na bierne palenie, a także na prowadzeniu edukacji wśród różnych grup docelowych. W 2015 r. zostało przeprowadzone ogólnopolskie badanie dotyczące postaw Polaków wobec palenia tytoniu, prowadzono też badania zawartości substancji szkodliwych dla zdrowia w wyrobach tytoniowych, przeprowadzano systematyczne kontrole przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Organizowano szkolenia

dla personelu medycznego w celu zapewnienia osobom palącym dostępu do informacji na temat możliwości rzucenia palenia. Narodowy Fundusz Zdrowia kontraktował świadczenia w zakresie leczenia uzależnienia od tytoniu oraz kontynuowano działalność Telefonicznej Poradni Pomocy Palącym.

Jednym z priorytetowych zadań była realizacja edukacyjnych programów dotyczących profilaktyki palenia tytoniu dla dzieci i młodzieży. Przeprowadzono kampanię społeczną "Nie zawsze wędzone trzyma dłużej", która zwracała uwagę na skutki palenia oraz problem biernego palenia. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w 2015 r. realizował zadania, polegające na eliminowaniu praktyk marketingowych naruszających zakaz reklamy i promocji wyrobów tytoniowych. Działania Ministra Finansów były skoncentrowane na prowadzeniu polityki podatkowej, wpływając tym samym na popyt rynkowy i konsumpcję wyrobów tytoniowych oraz na eliminowaniu wyrobów tytoniowych pochodzących z nielegalnych źródeł.

Z badań TNS Polska dla Głównego Inspektoratu Sanitarnego (2015) wynika, iż w Rzeczypospolitej Polskiej papierosy pali obecnie około 24% społeczeństwa – 18% kobiet i 31% mężczyzn. Najwięcej ludzi palących codziennie, mieszka na wsi lub w małym mieście, w większości są to osoby z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym, również najwięcej osób palących papierosy codziennie to osoby bezrobotne lub oceniające swoją sytuację materialną jako złą. Zadowolający jest wzrost odsetka osób, które nigdy nie paliły tytoniu. W 2015 r. wyniósł on 58% – w 2013 r. było to 53%. Mimo ogromnego postępu w działaniach dążących do ograniczenia problemu palenia tytoniu w 2015 r. oraz widocznego spadku liczby osób palących papierosy codziennie (24%), to Rzeczpospolita Polska stale należy do krajów o wysokim poziomie częstości palenia w Unii Europejskiej. Poziom ten jest w dalszym ciągu wyższy niż w Wielkiej Brytanii czy krajach skandynawskich, dlatego konieczne jest kontynuowanie Programu. Mimo wielu skutecznych i różnorodnych działań (wykonywanych przez wiele różnych resortów), nadal istnieje potrzeba zintensyfikowania czynności prowadzących do ograniczenia konsumpcji tytoniu. Należy prowadzić więcej działań profilaktycznych. Szczególnie istotne są działania legislacyjne w tym zakresie, a także działania edukacyjno-informacyjne w postaci programów edukacyjnych. Powinno się również zwiększyć liczbę skutecznych kampanii medialnych. Ważnym aspektem w ograniczeniu spożycia tytoniu jest poszerzenie działań prowadzących do zmiany postaw palaczy i czynności wspierających ich dążenia do zerwania z nałogiem. Działania te powinny mieć na celu przede wszystkim wzmocnienie ich motywacji do rzucenia palenia oraz opóźnienie inicjacji tytoniowej. Konieczne

jest również podjęcie działań polegających na edukowaniu ludzi w grupach społecznych o niskim dochodzie finansowym oraz o niskim poziomie wykształcenia.

ZAŁĄCZNIK

WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADAŃ PROGRAMU OGRANICZANIA ZDROWOTNYCH NASTĘPSTW PALENIA TYTONIU W POLSCE W 2015 ROKU

ZADANIE 1			
MONITOROWANIE SYTUACJI W ZAKRESIE UŻYWANIA I UPRAWY TYTONIU			
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW
Ministerstwo Zdrowia	Kontrola dodatków do wyrobów tytoniowych.	Informacje zawarte w raporcie dotyczącym dodatków do wyrobów tytoniowych.	W dniu 25 lutego 2015 r. w Dzienniku Urzędowym ministra właściwego do spraw zdrowia opublikowano obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lutego 2015 r. w sprawie wykazu dodatków stosowanych w roku 2013 do produkcji wyrobów tytoniowych.
Główny Inspektorat Sanitarny	Prowadzenie regularnych badań w zakresie zachowań i postaw wobec palenia tytoniu.	1) odsetek osób palących tytoń codziennie w podziale na rodzaje wyrobów tytoniowych, w tym papierosy mentolowe oraz papierosy typu <i>slim</i> , na grupy wiekowe, a także płeć; 2) odsetek osób, które zaczęły palić w ciągu ostatnich 12 miesięcy;	Ogółem pali 24% społeczeństwa: 31% mężczyzn i 18% kobiet Tradycyjne papierosy: 76% osób. Slim: 6% osób Mentolowe: 6% osób Do samodzielnego skręcania: 28% Wiek: 15-19 lat – 6,5% 20-29 lat – 23,5% 30-39 lat – 27% 40-49 lat – 27,5% 50-59 lat – 29% 60+ – 22% 13%

		3) odsetek osób, które rzuciły palenie w ciągu ostatnich 12 miesięcy;	11% mężczyzn i 19% kobiet
		4) odsetek osób używających bezdymnych wyrobów tytoniowych;	1% tytoń bezdymny 3% e- papierosy
		5) odsetek spożycia wyrobów tytoniowych według poziomu dochodów;	Dobra sytuacja materialna: 19% mężczyzn i 14% kobiet. Średnia sytuacja materialna: 30% mężczyzn i 17% kobiet. Zła sytuacja materialna: 55% mężczyzn i 28% kobiet. Bezrobotni: 67% mężczyzn i 39% kobiet.
		6) odsetek osób narażonych na dym tytoniowy z podziałem według kryteriów demograficznych.	Bar lub pub – 16% Miejsce pracy – 11% Dyskoteka/klub – 11% Kawiarnia – 9% Restauracja – 7% Obiekty sportowe – 7% Szpital lub placówka edukacyjna – 4%
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Monitoring uprawy tytoniu w Rzeczypospolitej Polskiej.	1) średnia cena skupu tytoniu w podziale na grupy jego odmian;	Virginia (grupa I) – 9,60 zł/kg Burley (grupa II) – 6,50 zł/kg Tytoń ciemny (grupa III) – 0 Tytoń ciemny typu Kentucky (grupa IV) – 5,20 zł/kg
		2) wielkość powierzchni upraw tytoniu;	Virginia (grupa I) – 7280 ha Burley (grupa II) – 730 ha Tytoń ciemny (grupa III) – 0 ha Tytoń ciemny typu Kentucky (grupa IV) – 20 ha Razem: 8030 ha
		3) odsetek gospodarstw rolnych uprawiających tytoń.	b.d.
Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny	Prowadzenie badań monitoringowych i urzędowej kontroli zawartości substancji szkodliwych dla zdrowia	1) liczba próbek papierosów z wynikami niezgodnymi z obowiązującymi przepisami prawa;	1

w Łodzi	w wyrobach tytoniowych, wprowadzonych do obrotu handlowego.	2) liczba przebadanych próbek papierosów w kierunku zawartości substancji szkodliwych dla zdrowia, tj.: nikotyny, substancji smolistych, tlenku węgla.	50 próbek
ZADANIE 2			
SKUTECZNA OCHRONA PRZED DYMEM TYTONIOWYM			
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW
Ministerstwo Zdrowia	Doskonalenie istniejących rozwiązań prawnych.	Odsetek wprowadzonych norm prawnych w stosunku do planowanych.	100%
Główny Inspektorat Sanitarny	1) przeprowadzanie kampanii informacyjnych poprzedzających i towarzyszących wprowadzeniu nowych rozwiązań prawnych;	1) liczba przeprowadzonych kontroli sprawdzających przestrzeganie zakazu palenia tytoniu w miejscach objętych prawnym zakazem palenia;	281 105
	2) mobilizowanie środowisk lokalnych (miasta, powiaty, gminy) do realizacji własnych projektów mających na celu tworzenie przestrzeni publicznej wolnej od dymu tytoniowego;	2) liczba podjętych interwencji w przypadku nieprzestrzegania zakazu palenia oraz liczba i odsetek nałożonych decyzji administracyjnych i mandatów karnych;	20 kontroli interwencyjnych 17 nałożonych decyzji administracyjnych 116 mandatów karnych
	3) systematyczna i skuteczna egzekucja przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.	3) odsetek zakładów pracy oraz lokali gastronomiczno-rozrywkowych wykorzystujących miejsca wyznaczone do palenia;	2,05%
		4) odsetek miejsc publicznych stosujących ustawę o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych;	99,93%

		5) liczba przyjętych zawiadomień/informacji o przypadkach naruszenia prawa w zakresie przestrzegania zapisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.	53
Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Mobilizowanie i wspieranie zakładów pracy w tworzeniu bezpiecznych i higienicznych warunków pracy z uwzględnieniem pełnej ochrony przed dymem tytoniowym.	Odsetek zakładów pracy, które stwarzają bezpieczne i higieniczne warunki pracy chroniące przed narażeniem na dym tytoniowy.	100%
ZADANIE 3			
OFEROWANIE POMOCY W LECZENIU Z UZALEŻNIENIA OD TYTONIU			
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW
Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie	1) organizacja szkoleń dla personelu medycznego na których poruszana jest problematyka szkodliwości palenia tytoniu oraz przeprowadzania minimalnych interwencji antytytoniowych; 2) działania prowadzone przez Telefoniczną Poradnię Pomocy Palącym.	1) odsetek kadry medycznej biorącej udział w szkoleniach dotyczących uzależnienia od tytoniu;	171 osób (odsetek – b.d.)
		2) liczba udzielonych porad w ramach Telefonicznej Poradni Pomocy Palącym.	6 087
Narodowy Fundusz Zdrowia	Zapewnienie osobom palącym dostępu do specjalistycznej terapii.	1) liczba podmiotów leczniczych (przychodnie, szpitale etc.) gdzie w ramach kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia realizowane są świadczenia w zakresie leczenia uzależnienia od tytoniu;	b.d.
		2) liczba udzielonych konsultacji lekarskich w ramach udzielanych świadczeń zdrowotnych;	b.d.

		3) kwota zakontraktowanych świadczeń zdrowotnych.	b.d.
ZADANIE 4			
INFORMOWANIE I OSTRZEGANIE O RYZYKU ZDROWOTNYM ZWIĄZANYM Z UŻYCIEM TYTONIU			
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW
Ministerstwo Obrony Narodowej	1) prowadzenie działań edukacyjnych i programów w formie wykładów i zajęć warsztatowych dla żołnierzy zawodowych, pracowników wojska i ich rodzin;	1) liczba przeprowadzonych programów i działań edukacyjnych;	660
	2) poradnictwo indywidualne i grupowe dla żołnierzy zawodowych oraz pracowników wojska;	2) liczba żołnierzy zawodowych, pracowników wojska i ich rodzin uczestniczących w programach edukacyjnych;	32 461
	3) zapewnienie żołnierzom dostępu w jednostkach do materiałów edukacyjnych;	3) liczba udzielonych porad dotyczących problemów uzależnienia od tytoniu wśród żołnierzy zawodowych, pracowników wojska i ich rodzin;	b.d.
	4) upowszechnianie prowadzenia antytytoniowej porady lekarskiej i leczenia uzależnienia od tytoniu w trakcie wizyt i badań lekarskich.	4) liczba rozdysponowanych materiałów edukacyjnych.	b.d.
	1) prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących problemów uzależnień dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz osób pozbawionych wolności przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych;	1) liczba działań edukacyjnych dla funkcjonariuszy i pracowników poświęconych problemowi uzależnienia od tytoniu;	72 szkolenia i warsztaty 120 form indywidualnych
	2) poradnictwo w zakresie pomocy osobom pozbawionym wolności w wyborze zdrowego stylu życia, ukazywanie	2) liczba funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, którzy wzięli udział w działaniach edukacyjnych;	7 830

Centralny Zarząd Służby Więziennej	pozytywów płynących z niepalenia oraz możliwościach i metodach rzucenia palenia;	3) liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych wśród osób pozbawionych wolności przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych;	4 534
	3) udostępnienie funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej oraz osobom pozbawionym wolności przebywającym w zakładach karnych i aresztach śledczych materiałów edukacyjnych;	4) liczba osób pozbawionych wolności przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych objętych działaniami edukacyjnymi;	60 956
	4) udzielanie funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej, w trakcie badań profilaktycznych realizowanych przez służbę medycyny pracy Służby Więziennej, porad lekarskich w zakresie szkodliwości dymu tytoniowego dla zdrowia oraz możliwościach i metodach rzucenia palenia;	5) liczba porad lekarskich udzielonych funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej w trakcie badań profilaktycznych realizowanych przez służbę medycyny pracy Służby Więziennej;	2 065
	5) uwzględnianie w programach promocji zdrowia zagadnień dotyczących prozdrowotnych zachowań w sferze życia bez papierosa skierowanych do funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz osób pozbawionych wolności przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych.	6) liczba udzielonych porad dotyczących problemów uzależnienia od tytoniu osobom pozbawionym wolności przebywającym w zakładach karnych i aresztach śledczych;	127 740
		7) liczba programów promocji zdrowia, których istotą jest promowanie prozdrowotnych zachowań w sferze życia bez papierosa;	148
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	1) wprowadzenie do programów szkół kształcących funkcjonariuszy problematyki zagrożeń zdrowia związanych z paleniem tytoniu; 2) prowadzenie szkoleń i spotkań z ekspertami dla funkcjonariuszy w zakresie problematyki leczenia	1) liczba programów edukacyjnych w szkołach kształcących funkcjonariuszy z zakresu problematyki zagrożeń zdrowia związanych z paleniem tytoniu;	532

	uzależnienia od tytoniu oraz ograniczania palenia tytoniu i jego wpływu na zdrowie i życie człowieka;	2) liczba osób uczestniczących w programach edukacyjnych (szkoleniach) z zakresu problemu uzależnienia od tytoniu realizowanych w jednostkach resortowych oraz w zakładach opieki zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych;	4 633
	3) prowadzenie działań interwencyjnych wobec osób palących poprzez indywidualną i grupową terapię wspierającą oraz poradnictwo;	3) liczba udzielonych porad oraz zorganizowanych spotkań terapii wspierającej indywidualnej i grupowej dotyczących problematyki palenia oraz uzależnienia od tytoniu;	Porady - 754
	4) prowadzenie szkoleń dla personelu medycznego Zakładów Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (oraz udział w szkoleniach zewnętrznych) w zakresie podnoszenia kwalifikacji i przygotowania do podejmowania działań interwencyjnych oraz edukacyjnych dla funkcjonariuszy i pacjentów w zakresie leczenia uzależnienia od tytoniu oraz szkodliwości palenia tytoniu dla zdrowia i życia człowieka;	4) liczba personelu medycznego zakładów opieki zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przeszkolonych w zakresie udzielania pomocy, wsparcia i prowadzenia działań edukacyjnych dotyczących leczenia uzależnienia od tytoniu oraz szkodliwości palenia tytoniu;	b.d.
	5) dystrybucja materiałów edukacyjnych i narzędzi do wspierania działań zmierzających do ograniczenia palenia tytoniu wśród funkcjonariuszy i pracowników resortu;	5) liczba i rodzaj materiałów edukacyjnych propagujących ograniczenie palenia tytoniu, przekazanych funkcjonariuszom i pracownikom resortu.	b.d.
Ministerstwo Edukacji Narodowej	1) realizacja programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki, przygotowanego na podstawie zdiagnozowanych problemów i potrzeb uczniów oraz szkoły z uwzględnieniem działań ukierunkowanych na zmniejszenie zjawiska używania nikotyny wśród dzieci i młodzieży;	1) odsetek szkół i placówek systemu oświaty, które realizują program wychowawczy szkoły i program profilaktyki, z uwzględnieniem działań w zakresie profilaktyki nikotynowej;	b.d.

	<p>2) doskonalenie kompetencji wychowawczych i profilaktycznych nauczycieli z zakresu profilaktyki uzależnień;</p> <p>3) upowszechnianie informacji o programach profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego spełniających kryteria dobrej jakości – Bank Programów Profilaktycznych, udostępniony na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji;</p> <p>4) rozwój sieci szkół promujących zdrowie.</p>	<p>2) liczba szkoleń z zakresu profilaktyki uzależnień, zrealizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji oraz liczba przeszkolonych instruktorów;</p> <p>3) liczba wejść na stronę internetową Ośrodka Rozwoju Edukacji w zakładce „Bank Programów Profilaktycznych”;</p> <p>4) liczba wydanych Krajowych Certyfikatów Szkoła Promująca Zdrowie.</p>	<p>3</p> <p>19 029</p> <p>33</p>
Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie	<p>1) upowszechnianie edukacji antytytoniowej skierowanej do palących i niepalących pacjentów;</p> <p>2) działania edukacyjne promujące zdrowy, wolny od dymu tytoniowego styl życia;</p> <p>3) upowszechnianie programu „Szkoly promujące zalecenia Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem”.</p>	<p>1) liczba osób uczestniczących w kampaniach edukacyjnych organizowanych przez Centrum Onkologii–Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie;</p> <p>2) liczba organizowanych konferencji naukowych;</p> <p>3) liczba zorganizowanych kampanii społecznych;</p> <p>4) liczba szkół uczestniczących w projekcie „Szkoly promujące zalecenia Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem”</p>	<p>COI nie realizowało kampanii w 2015 r.</p> <p>1</p> <p>COI nie realizowało kampanii w 2015 r.</p> <p>3 180</p>
Główny Inspektorat Sanitarny	<p>1) organizowanie ogólnokrajowych kampanii społecznych, w tym: – Światowy Dzień bez Tytoniu ogłaszany przez Światową Organizację Zdrowia, – Światowy Dzień Rzucania Palenia;</p> <p>2) organizowanie konferencji (w tym prasowych), porad, szkoleń, punktów informacyjno-edukacyjnych;</p> <p>3) prowadzenie działań edukacyjnych i programów skierowanych do dzieci i młodzieży, ukazujących źródła i istotę</p>	<p>1) liczba osób uczestniczących w ogólnokrajowych kampaniach społecznych;</p> <p>2) liczba organizowanych punktów informacyjno-edukacyjnych;</p> <p>3) liczba opublikowanych artykułów w prasie, czas emisji spotów reklamowych, liczba audycji radiowych i telewizyjnych o tematyce antytytoniowej;</p>	<p>8 388 522</p> <p>1 584</p> <p>Emisja Komunikatów w mediach: prasa, radio, TV – 595</p>

	<p>zagrożeń toksycznymi i rakotwórczymi składnikami dymu tytoniowego;</p> <p>4) wydawanie i dystrybucja materiałów oświatowo-zdrowotnych.</p>	<p>4) odsetek przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, które przystąpiły do realizacji programów edukacyjnych realizowanych w ramach POZNPT;</p>	<p>Odsetek przedszkoli – 40,51%</p> <p>Odsetek oddziałów przedszkolnych – 38,53%</p> <p>Odsetek innych form wychowania przedszkolnego – 5,11%</p> <p>Odsetek szkół podstawowych – ok. 58%</p> <p>Odsetek gimnazjów – 44%</p>
		<p>5) liczba organizowanych konferencji, porad oraz szkoleń.</p>	<p>Liczba konferencji – 31</p> <p>Liczba porad – 3 235</p> <p>Liczba szkoleń – 572</p>
Ministerstwo Sportu i Turystyki	<p>Wprowadzenie do programu specjalistycznych kursów w zakresie kształcenia kadr kultury fizycznej informacji na temat następstw palenia tytoniu dla zdrowia.</p>	<p>Liczba specjalistycznych kursów w zakresie kształcenia kadr kultury fizycznej.</p>	<p>W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz. U. poz. 829), na prowadzenie specjalistycznych kursów trenerów i instruktorów sportu nie jest wymagana zgoda Ministra Sportu i Turystyki i nie leży w jego gestii. Minister nie zatwierdza również programów tych kursów.</p>
Ministerstwo Środowiska	<p>1) upowszechnianie informacji antytytoniowej skierowanej do osób palących i niepalących m.in. odwiedzających parki narodowe;</p> <p>2) działania edukacyjne promujące zdrowy, wolny od dymu tytoniowego styl życia.</p>	<p>Liczba zorganizowanych kampanii informacyjnych.</p>	<p>2 (kampanie intranetowe)</p>
ZADANIE 5			
ELIMINOWANIE PRAKTYK MARKETINGOWYCH NARUSZAJĄCYCH ZAKAZ REKLAMY I PROMOCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH			
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	1) doskonalenie norm prawnych umożliwiających eliminowanie działań marketingowych wyrobów tytoniowych niezgodnych z prawem i polityką zdrowotną państwa;	1) liczba działań podjętych w celu ulepszenia norm prawnych eliminujących działania marketingowe wyrobów tytoniowych;	0
	2) koordynacja i usprawnianie nadzoru nad rynkiem wyrobów tytoniowych w celu skutecznego eliminowania naruszeń prawa.	2) liczba przeprowadzonych kontroli przestrzegania zakazu reklamy i promocji wyrobów tytoniowych;	308
		3) odsetek placówek, gdzie prowadzona była niezgodna z obowiązującymi przepisami, reklama i promocja wyrobów tytoniowych;	1,62%
		4) liczba wydanych decyzji administracyjnych i liczba skierowanych zawiadomień o popełnieniu przestępstwa;	5
		5) liczba przyjętych zawiadomień/informacji o przypadkach naruszenia prawa w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.	b.d.

ZADANIE 6

WDRAŻANIE EKONOMICZNYCH I ADMINISTRACYJNYCH STYMULANTÓW OGRANICZANIA KONSUMPCJI WYROBÓW TYTONIOWYCH

ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	FORMY REALIZACJI ZADANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADANIA	REALIZACJA WSKAŹNIKÓW
Ministerstwo Finansów	1) prowadzenie polityki podatkowej, mającej istotny wpływ na popyt rynkowy i konsumpcję wyrobów tytoniowych, sprzyjającej ograniczeniu palenia tytoniu, w tym niwelowanie różnic cenowych między papierosami fabrycznymi i tytoniem	1) wysokość dochodów z tytułu podatku akcyzowego od wyrobów tytoniowych;	15 019,9 mln zł (za 10 miesięcy)
		2) liczba zabezpieczonych papierosów pochodzących z nielegalnych źródeł;	Służba Celna – ponad 328 498 tys. szt. Kontrola Skarbowa – ponad 2 727 tys. szt.
		3) ilość zajętego tytoniu bez właściwych znaków akcyzy;	Służba Celna – ponad 659 tys. kg Kontrola Skarbowa – ponad 1,5 tys. kg

	<ul style="list-style-type: none"> - do palenia przeznaczonym - do skręcania papierosów; <p>2) dokonywanie oceny dostępności ekonomicznej wyrobów tytoniowych;</p> <p>3) ograniczanie dostępności wyrobów tytoniowych pochodzących z nielegalnych źródeł, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zwalczanie przemytu, - zwalczanie nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi, w tym kontrola rejestracji działalności gospodarczej w zakresie obrotu tytoniem i prawidłowości prowadzenia takiej działalności. 	<p>4) liczba szkoleń dla funkcjonariuszy służby celnej związanych z wykrywaniem nielegalnego handlu wyrobami tytoniowymi;</p>	<p>3</p>
		<p>5) liczba przeszkolonych funkcjonariuszy służby celnej.</p>	<p>b.d.</p>